

❧ DIALOGI QVATVOR ❧
DE LIBRO. QVEM
STANISLAVS OSIVS, GERMA-
 NO POLONVS, EPISCOPVS VARMIE-
 nis, proximo superiore anno, contra
 Brentium & Vergerium
 Coloniae edi-
 dit.

DEQVE ALIIS DVOBVS EIVSDEM
*Osij libellis Dilingae impressis, quorum alteri est titulus
 de expresso uerbo Dei, alteri uero, num
 calicem Laicis, &c.*

AVTORE VERGERIO.

ANNO DOMINI M. D. LIX.
 Mense Martio.

3 DIABOLICI QVATVOR

DE LIBRO QVEM

STANISLAVS OSIVS GERMANVS

NO TOTOVS ET TOTOVS WAMIER

IN PROXIMO PUBLICANDO COPIA

FRANCISCO YAGNER

Goldsmiths

Ch

DEO ET ALIIS DONORIS BENEDICTI

DE LIBRO QVEM

DE PROXIMO PUBLICANDO COPIA

FRANCISCO YAGNER

AVTORD VERGERIO

ANNO DOMINI M. D. LIX

Franciscus

435950034

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI ET DOMINO D.

ALBERTO BRANDEBURGENSI

Duci Prussiae, & Illustrissimo Principi

& Domino, D. Nicolao Radzi-

uillo, Duci Olichæ &

Nieues.

Estis auspicijs, vestraque autoritate munitus et fretus. Illustrissimi Principes, antè biennium, primò in Prussiam, deindè in Lituaniam usque, Postremò in maiorem & minorem Poloniam ingressus, quod me decebat feci. Quocumque enim perrexi, tum voce, tum libellis conatus sum, pro virili, his qui nescirent, persuadere, Papatum esse meram imposturam, quare oportere ab eo sese extricare hominem, qui cuperet esse saluus, atque adiungere puræ genuinæque doctrinæ, quam filius Dei attulisset ex sinu Patris. Quantum proficerem, non potui statim intelligere, sed paucis antè mensibus, demum animaduerti, me, per Dei gratiam, profecisse nonnihil. Prodiit enim furentissimus & venenatissimus Osi Episcopi Varmienlis liber, qui planum omnibus facit, meam illam peregrinationem quàm molestissimam fuisse Domino & Magistro suo Sathanæ, gratâ itaque Domino & Magistro meo Iesu Christo filio Dei, quo nomine mihi gratulor, quòd vestro præsidio tectus potuerim aliquid. Pergite, amplissimi Principes, reliquos seruos Dei vestra autoritate iuuare, quòd possint eadem ratione, qua ego, istos Osi & Sathanas ad indignationem & rabiem prouocare, quod est certissimum signum promotæ gloriæ Dei. Quod ad Osi anum librum attinget, videor mihi posse affirmare, nullum hactenus contra

A ñ cœlestem,

E P I S T O L A

eccelestem, quam profitemur, doctrinam scriptum fuisse, in quo tantum execrabilis maledicentiæ, tantum mendaciorum, tantum virulentia, & veneni, tantum denique blasphemiarum congestum fuerit, quantum in hoc vno. Reliqui Papistici propugnatores, prorsus nihil sunt in hoc genere, si cum isto Apostolico conferantur. Habeat sibi hanc laudem, quam ille ducit maximam: est enim verè in reprobissimum sensum datus. Dicerem me mirari, eum nullam habuisse rationem clarissimorum Regum & Principum, aliorumque statuum atque ordinum amplissimorum, qui nostram doctrinam passim complexi sunt. Sed quid Regum & Principum rationem haberet, qui neque Evangelij Sacrosancti, neque vniigeniti filij Dei rationem habuerit? Nam Diaboli verbum, ipsissimum Dei verbum, nominare non est veritus ferme decies, homo blasphemus, ut reliqua nunc taceam. His atrocissimis conuiitijs, quibus suas chartas petulantissimè aspersit, cum omnino fuerit respondendum, & quidem citò, saltem pro infirmioribus sustentandis, ne de diuina doctrina renascente minus honorificè sentirent propter Ossij, & similium importunissimas vociferationes, scripsi statim quatuor Dialogos, quibus, quanquam multas congesserim, tamen nec vicissimam partem blasphemiarum eius patefeci atque perstrinxi, quos ideo in lucem mitto, ut interea legantur, dum reliqua, quæ in hoc genere adorno, compareant. Spero autem prope diem comparitura, & multò grauiora allatura, si Dominus voluerit. Vestris autem Illustrissimis excellentijs hoc, quicquid est laboris, inscribo atque commendo, ut vestra scilicet, quæ maxima est, autoritate, Dialogi mei, pro defendenda gloria Dei, spargantur & promoueantur: Nam illorum promotio & defensio ad eos potissimum pertinet, qui, ut scriberentur, fuerunt origo & causa, hoc est, ad Cels. Vestras, quarum auspicijs & præsidio in vestras terras veni (ut dixi) istasque Paparum creaturas, & capitales filij Dei hostes ad tantam

tantam rabiem prouocaui. Valete, optimi Principes, deç
in lucem vindicanda ex densis tenebris, vbi iacebat sepulta,
doctrina D.N. Iesu Christi, dies noctesq; diligentius, quàm
vnquàm antea cogitate, cum videre possitis istos Osios
& Osores lucis & veritatis, Sophistica, & præ-
stigijs hoc maximè laborare, vt eam
rursus tenebris inuol-
uant.

Tubingæ Calendis Martij, Anno,
M. D. LIX.

VERGERIVS.

A iij ATHA.

ATHANASIVS.

HILARIVS.

ATH. Audio prodixisse ex proximis nundinis Francfordianis librum, autore Stanislao Ofsio, Episcopo Varmienti, contra Brentium ac Vergerium, sed neque librum inuenire, neque quemquam conuenire possum, qui legerit, unde cuiusmodi sit intelligam. **HIL.** Ego legi, & fortassis possum prestare id, quod uis. **ATHA.** Tu ne obsecro? **HIL.** Ego. **ATH.** Quam libenter audio, oro, ne pigeat dicere, qualis tibi uideatur. **HIL.** Faciam libenter: Incipiam autem à dictione, utpote à re minoris momenti, quæ mihi videtur erudita. **ATHA.** Fucum verborum nihil moror, quale hominis iudicium in rebus ipsis. **HIL.** Deprauatum, neque hoc dico, quia sit Papista, & quidem ex crassioribus & pertinacioribus, sed quia reuera in sua ipsius uia huiusmodi est. Zelo præterea amarissimo in omnem nostram religionem, atque in omnes nostrates, & maledicentia prorsus incomparabili. **ATH.** Valde inuitus horum hominum libros soleo legere. Videtur ne tibi Theologus? **HIL.** Quis sit nescio, certè non appareret linguas nouisse, atque in ipsis Bibliorum fontibus uersatum. Sed duntaxat in Patribus, utcumque atque etiam in Scholasticis non nihil, Nam uideo illum citare Ioscorum, Thomam de Aquino, Gabrielem Biel, & id

id genus, Videtur mihi in summa corruptam illam
Papistarum Philosophiam (ipsi Theologiam no-
minant) sequutus potius quàm sincerā Theologi-
am. A T H. Isti solent esse purioris doctrinæ hostes
acerrimi. Sed quid tandem agit, de qua materia?
H I L. Diuisum est volumen in quinq; Libros, in
primo recenset ab origine nostri temporis Hæreses
(ut ipse uocat) A T H. Quorsum? H I L A. Vt dif-
famet nostram doctrinam, huc enim spectat, potissi-
mum in auribus Serenissimi Poloniae Regis, cui li-
brum inscribit, Scio te vidisse librum Friderici Sta-
phyli, quem pro dignitate excepit Iacobus And.
Fabri, pastor Gœppingensis, & antè Fabrum, Phi-
lippus Melanthon, paucioribus quidem, quàm Fa-
ber, sed aliquibus in locis aliquantò durius, dum
eum appellat sceleratum Sycophantam, ut reliqua
taceam. A T H. Vidi, magna uis stomachi, & dolo-
ris fuerit oportet, quæ Melanthoni, tam placido &
mansueto ingenio homini expresserit tam dura uer-
ba. H I L. An nescis Staphylum fuisse Vvitember-
gensis scholæ, & Philippi ipsius alumnum? profes-
sum nostram doctrinam palam, & nunc repudiasse
turpissimeq; negasse, quin & sophistico scripto ad-
modum uirulenter agnitam veritatem impugnasse,
an non iusta tibi uidetur causa, quamobrem Philip-
pus in istum Mammoluchum scribendo, exueret il-
lam semper lenitatem? A T H A. Non nego. H I L.
Sed cum multa animaduernerim in istius Staphyli
Topicis

DI A L O G V S P R I M V S.

Topicis, Metaphisicis & Antilogijs sine iudicio effutita, ita, ut magis, magisque denudet, patefaciatque pudenda sui Papatus, id in primis vidi esse huiusmodi, cum ait in octauo Topico, Scholasticam Theologiam esse custodem Ecclesiæ, sicut Canes ouium: A T H, Præclaram uerò custodem. H I L. Sed distinguamus de Ecclesia, Papisticę quidem appositissimam custodem dixerimus inanem & rixosam illā corruptam (ut paulò antè dixi) Philosophiam, Nam cum totus Papatus carnalis quædam res sit, consuta ex fraudibus & mendacijs, nulli Canes, nulli Staphyli (nam se ipsum & reliquos Scholasticos Staphylus met appellat Canes) nulli in summa custodes poterāt illi adhiberi decentiores, quàm Scholastici, & Sophisticæ rixæ, quę ueluti præstigijs quibusdam homines dementarent, atque in errore continerent, A nostra uerò, hoc est, à Christi Ecclesia, faceat procul ista custos carnalis & Staphyliana : quia custodem habemus Deum patrem & vnigenitum eius filium, qui Spiritu sancto & verbo suo nos custodit, ne per Sophisticam decipiamur, & ab Evangelio ad Traditiones, à certitudine salutis ad Dubitationē, denique à Christo ad Antichristum abripiamur. A T H. Est ne tanta, & tam procax conuiciandi libido in Osio, quanta in Staphylo? H I L. Multo maior. Osius enim plenis buccis sæpissimè crepat, nostram doctrinam esse Diaboli verbum, Sathanisfimum quendam, A T H. Diaboli ne verbum? Sathanisfimum

nismum ne: **HIL.** Maximè, & nos, qui eam profitemur Sathanistas, ut ulciscatur, quia illos uocamus Papistas. Aliquando etiam ioculariter & scurriliter ait, **Mart.** Luterum esse nostrum Deum, & nos amplecti quintum quoddam Euangelium, quod sæpissime inculcat, Placet enim sibi hoc nomine homo (ut videri vult) facetus, **A TH A.** Imò isti Osiores quintum quoddam Euangelium amplectuntur ipsi, quod uerè, & propriè possumus dicere. Nam præter ea, quæ sunt à quatuor Euangelistis, literis mandata, habent in pretio & delitijs, nescio quas imaginarias Traditiones, quas aiunt per manus traditas ad se uenisse, affirmantq; pari pietatis affectu & reuerentia suscipiendas, & colendas, atq; ipsum scriptum Euangelium. **HIL.** Agnosco ista verba, quæ sunt in Decretis **XI. Dist. Cap. Ecclesiasticarum**, deinde repetita in sessione tertia Conciliabuli Tridentini, nimirum pari reuerentia et pietatis affectu. Sed animaduerto Osorem non consentire, hac in re, cum suis Papistis. Cum enim reliqui Papistæ dicant, quòd pari eodemq; affectu, reuerentiæq; debeant suscipi Traditiones non scriptæ, atq; ipsum scriptum Euangelium, Osor inquit, Primum locum obtinere scriptum Euangelium, proximum Traditiones. **A TH.** Hoc audet dicere: **HIL.** Audet, **A TH A.** Haud profectò bonam gratiã inibit apud suos Romanenses, Nesciuit, opinor, eiectum fuisse Tridento à Conciliaribus Patribus, seu Laruis Episcopum

B Clugensem,

Clugienſem aut Foſſæ Clodia, quodd dixiſſet ſibi nō placere illa verba, PARI reuerentia, & pietatis affectu: HIL. Videor mihi obſeruafſe quædam alia loca ſed valde pauca, in quibus à reliquis Episcopis & Patribus Oſius videtur diſſentire. ATH. Dic vnum locum aut alterum, ſi in promptu habes. HIL. Puto me habere. Adduxerat Brenſius ex Cap. 17. Deutronom. hæc verba: Et docuerint te iuxta legem eius: quibus clare euincit iudicem cogi, ut intà limites legis Domini, iudicet iuxta legem, non iuxta proprium arbitrium. At Oſius, cum videret nullum eſſe tergiuerſationi locum, inuenit hoc effugium, ut diceret ea verba nec in translatione ſeptuaginta, nec in interpretatione Caldaica, neq; in Hæbreo reperiſſi, negat ergò ueterem translationem diſertiffime contrà decretum tertriæ ſeſſionis Concilij Tridentini, quo iubetur, ne quis veterem, aut vulgatam verſionem in diſputationibus, aut expoſitionibus audeat reſcindere. ATH. Eſt aliquid, quod Oſius ſummus alioquin Paparum adulator (ut abs te audio) eam verſionem, hoc eſt, Papæ decretum repudiare fuerit auſus. HIL. Audi aliud, haud ferme inuenias, noſtro tempore, Papiſtam, qui cum in aliquo ſcripto meminerit Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, non addat ROMANÆ, cerè Inquiſitores, qui ſunt in Italia, cum exigunt à reis fidei conſeſſionem, qui respondeant, ſe credere, unā ſanctam Catholicam & Apoſtolicā Eccleſiam non ſolent eſſe contenti eo reſponſo,

so, quippè quod ambiguum esse existiment, At isto
 ambiguo semper vitur Osius. Cum enim sæpissimè
 iactitet unam sanctam Catholicam & Apostolicam
 Ecclesiam (quam nos reuerenter amplectimur & au-
 dimus, quicquid Osius blatteret) nunquam addit
 ROMANAM. ATH. Papæ & Papistæ con-
 niuebunt, dum in reliquis tuendis, sit benè pertinax,
 nec tantillum concedat, neq; in leuiculis quidem.
 HIL A. Affirmo neminem hac ætate ex omnibus
 his, qui contra nos scripserunt fuisse, qui cum isto in
 hoc genere conferri possit: nihil enim est durius, ni-
 hil pertinacius Osio, vt sol Euangelij undiq; erum-
 pens videatur illi perstrinxisse aciem oculorum, i-
 mo prorsus excecasse hominem & indurasse: ATH.
 Nondum dixisti argumentum reliquorum libro-
 rum. HIL A. Scribit contra Prolegumena Bren-
 tii. ATHANAS. Contra quæ scripsit Asotus?
 HILAR. Contra ea ipsa, quia animaduertit A-
 sotum nihil potuisse contra Brentium. ATHA.
 Osius fecit iniuriam Asoto, nam nemo non iudi-
 cabit, sic rem se habere, ut tu dicis, & verum est, A-
 sotum, ipsiusmet Osi iudicio, nihil profecisse con-
 tra Brentium scribendo. HILAR. Habes ergo
 de isto Libro quod voluisti. ATHA. Nondum
 omnia, plura aucto scire. Si contra Brentium &
 Prolegumena scribit, cur in isto ludo admiscet
 Vergerium? HILAR. Cum is ante biennium
 in Prussia esset, vocabatur à nonnullis Polonis

DIALOGVS PRIMVS

potentioribus Varschauiam , vbi comitia agebantur, quibus Nuntius Papæ Aloysius Lippomanus, Veronæ Episcopus intererat. Cum ergo audisset Vergerius, ab eodem Nuntio eiusq; satellitibus & clientibus quotidie magna insolentia iactari, omnē de causa religionis cognitionem, & dñudicationem ad Papam atq; eius Episcopos, iure diuino, pertinere, arripuit Prolegumena Brentij, vbi docetur, non ad Episcopos tantum, imo ne quidem ad eos Episcopos, qui sunt hostes piæ doctrinæ, sed etiam ad pios Reges & Principes seculares, adhibitis Ecclesiæ ministris, & alijs pijs ac eruditis viris, iure diuino eam cognitionem & dñudicationē pertinere, eumq; Librum Serenissimo Regi obtulit, una cum Epistola, qua dicebat, se uelle cum ipso Nuntio, eius Sacra Regia Maiestate iudice, ea de re conferre & discere. A TH. Propterea ne Osius in illum inuehitur: HIL. Hanc ipsam ob causam, & superbissimē indignatur, ausum fuisse Vergerium ad pugnam prouocare Ecclesiæ Rom. Internuncium. A TH. Respondit ne, quod scias, Nuntius Vergerio sunt ne congressi: HIL. Nihil minus, quamuis Vergerius urgeret, ut in disputationem descenderet, non descendit nec per se, neq; per alium, & nunc post biennium maledictis proscindunt hominem, & primum quidem, statim in titulo libri, aiunt Vergerium TEMERE fecisse. A TH. Fecisset temere, si Lippomanus internuncius in harenam descendens

victor

victor extitisset, temere enim facit, qui, non metis suis viribus, prouocat ad disputationem aliquem, à quo postea vincitur & conculcatur. **HIL.** Ita est, sed indignum facinus putat **Osius**, si **Papæ Nuntius** prouocetur, neq; habeatur ratio eius personæ, quàm sustinet. **ATH.** Indignum facinus putet, si ad crapulandum, ad ludendum, aut aliquid huiusmodi prouocetur, non si ad conferendum de Religione & ad veritatem indagandam, patefaciendamq; , Sed scio rem totam, isti **Nuntij** habent in mandatis ab eorum **Papis**, ne disputent ipsi, nec sinant vlla Colloquia de religione institui. Sed duntaxat, ut quos potuerint ex nostris ad supplicia rapiant, hæ sunt disputationes, hæ venationes istorum **Luporum**, quare qui illos ad indagandam, peramicam collationem, ueritatem prouocant dicuntur ab illis temere facere. **HIL.** Adde **Lippomanum** esse reuera indoctum, & sine vlllo iudicio, & propterea abstinuisse à disputatione, non modo quia **Papa** mandarat. **ATH.** Noui ego ad vnguem quis ille sit, edidit ingentes aliquot tomos de **SANCTIS**, in quibus tot ineptias, tot feces, tot blasphemias ex **Voragine** & alijs **Lacunis** consarcinauit, ut vix quippiam visum fuerit nostra ætate futilius & minori iudicio factum, decuisset illum, cum à **Vergerio** prouocaretur, nec tamen vellet publice discipulare, uocare hominem ad se (**Accessisset enim Vergerius**) agere humanè, conferre etiam de articulo

DIALOGVS PRIMVS

controuerſo, ſi non plenè, tamen non nihil & potuiſſet ad hunc modum effugere, ne illi inureretur ſuperbiae & imperitiæ nota, Sed cum neutrum fecerit, iure illi talia crimina impinguntur, ut uerè utroq; laborat. Quid deinde ait Oſius de Vergerio? **HIL.**

Valdè exclamat, quòd librum Brentij **AVREVM**

- appellari, ſi ex auro eſt, inquit, ex Tolofano auro cõ-
- ſtatueſt, quòd in eo Brentius ordinem omnem per-
- uertat, Politiani, Pacem, & Tranquillitatem deſtru-

at. **ATH.** Quia docet cognitionem & dijudicationem rerum Eccleſiaſticarum, etiam ad pios Reges & Principes ſeculares pertinere, adhibitis Eccleſiæ miniſtris, alijsq; pijs & eruditis uiris? **HIL.** Ita. **ATH.**

Oſius iure queritur, nam iſto axiomate, quod plane verum eſt, D. Prelati & Mitrati exuuntur poteſtate & prærogatiua, quam iniuſtè tyranniceq; ſibi uſurparant, Faciunt verò, ut cœtus Larronum ſolent, qui cum diutius verſati in latrocinijs, ubi licuerit eis indulgere genio, tandem verò proditi, ut eorum alij crucibus affigantur, alij fuga ſibi conſulant, conquerruntur inter ſe, ſibi eſſe turbatam tranquillitatem & pacem. **HIL.** Sed audi quid de Vergerio ſubiungat,

illum abnegaiſſe Chriſtianiſmum. **ATHA.** O inſignem Oſorem Chriſti Oſium, ſi hoc dicit, An eſt negare Chriſtianiſmum, ſi quis deſerat ſentinas, tamq; horribiles & ſpurciſſimas Antichriſti idolomanias, prorripiat autem ſe ad filium Dei Ieſum Chriſtum, crucifixum, cuiusq; purā & ſynceram do-

ctrinam

Erinam amplectatur. Actum de isto Osio, non putassem esse tam impium & tam blasphemum, Absit, ut comparem mihi tam venenatum Librum. Christianismum ne abnegat, qui a Papis desciscit, ut coniungat se Christo: quis possit ferre tantam impietatem & impudentiam, præsertim in tanta, quæ vndiq; erumpit, Evangelij luce: videtur omnino ab ea excecatus (ut paulo ante dixisti) HIL A. Audi pauca adhuc, quæ iste Aposcopus in Vergerium euomuit, Is cum in aliquo eius Libello euulgasset arctissimam illam iurisiurandi formulam, qua Episcopi obstringunt se Rom. Episcopo, subiunxit, se, quemadmodum alij quoq; Prælati, iuramentum Papæ præstitisse, Osius ergo indignabundus insurgit, & non solum in Præfatione, sed in Libro secundo rugit ac inquit, non te pudet gloriari, quod violaris iuramentum DEO præstitum. A TH A. Insanit & peruertit omnia suo furore, Tale enim iuramentum, quod Papæ ab Episcopis tyrannice exigunt, non præstat DEO, sed SATHANÆ, à quo Antichristi didicerunt miseros Episcopos tot laqueis inuoluere, totq; iuramentis obstringere, puto esse quatuor eorum formulas, et postrema est grauissima omnium, Nam crescente potentia, & tyrannide Paparum, semper durior facta est Episcoporum conditio, & seruitus, ut nunc sit miserrima. Decuisset Osium, cum Episcopus sit, aut seruitutē excutere, aut saltē nō insultare his, qui spiritu Dei incēsi-

cam

DIALOGVS PRIMVS.

eam excusserunt, sed cum amet gloriam mundi, magis quam gloriam Dei, conculcat suum ordinem, & Papæ adulatur. **HIL A.** eodem in loco, ubi tale iuramentum exprobrat, passus est sibi excidere verbum satis imprudenter; Cum enim cupiat deformatum, & passim diffamatum Vergerium, oportuisset dicere, neminem in Polonia fuisse inuentum, qui voluerit Vergerij scripta legere, aut legisse cum tædio, & indignatione eos, qui legissent, aut saltem silentio hunc locum præterire. Verum longè aliud fecit, asseruit enim inueniri in Polonia, qui non sine quadam animorum assensione Vergerij Libros legant. **A TH.** Video futilem esse Osium. **HIL.** Audies de illo insulsiora, sed sine vnum atq; alterum adhuc dicam, in quo nititur Vergerium deformare, iniquissimo animo fert, quod is ausus fuerit, Serenissimo Poloniæ Regi Prolegumena Brentij, cum Epistola offerre, hic cælum terris immiscet, & omnia rugibus complet, Contaminatur enim, inquit, & polluitur hac ratione nomen tuæ Maiestatis, imo duobus in locis affirmat, se ista potissimum indignitate commotum, non potuisse a descriptione abstinere. **A TH.** Ineptit, nam & Carolo Quinto Cæsari, & Ferdinando Romanorum Regi, & Francisco Regi Gallorum, & Venetæ Reip. Principi, quin & ipsis Papis nostri Theologi sæpe suos Libros inscripserunt, nec tamen fuit ullus ex his, qui degunt apud tantos Principes, Episcopos, qui id quereretur; Nunc O-

fius

sius vult nouus Cato haberi. HIL. Imo ipsimet Serenissimo Poloniae Regi, atq; etiam omnibus Proceribus et ordinibus Regni simul, antè biennium, librum de forma ac ratione Ecclesiastici ministerij dicauit insignis ille Roman. imposturarum insectator d. Lascus, qui egit de Papatu funditus subuertendo, Quis autè aut Episcoporum, aut aliorum Procerum Poloniae tantopere, eā ob causam, insaniuit, ut nunc insanit iste Ofor omnium piorum? ATH. Suspicio eum non ausum fuisse irritare D. Lascum. HIL A. Rem acu tetigisti, imo adducit alicubi eius auctoritatem pro se, & videtur quodammodo blandiri, nam uidet eum magno in pretio et existimatione, merito, haberi inter suos, quorum potentiam timet Osius, Interea voluit conceptam rabiem euomere in peregrinos, qui longè absunt à Sarmatia, Brentium & Vergerium. ATH. Memini me, summa cum voluptate, antè duos annos legisse Epistolam, qua ardens ille, renascentis doctrinae Iesu Christi propugnator Radziuilus summa (vt audio) apud Serenissimum Poloniae Regem auctoritate & pietate Princeps, Papae Nuntium Lippomanum pro dignitate excepit, Quæro igitur an hunc quoq; Principem Osius maledictis, ob eam Epistolam, quæ fuerat per Poloniam à Vergerio sparsa, proscindat? HIL. Altissimum de Radziuilo silentium, quantum hætenus legi. ATH. Timet potentiores, & mundo seruit contra conscientiam. HIL. Audi aliud, nititur

C falsi

falsi conuincere Vergerium, quòd in eadem, cuius superius, memini ad Serenissimum Regem Epistola scripserit, religionis constituendæ causa Varschauiensia Comitia fuisse indicta, non enim fuit opus, inquit Osius, ullis comitijs in ea causa: quandoquidem Religio rectè est apud nos constituta. Quæsiui à Vergerio, quomodo hic sit responsurus, & in summa mihi satisfecit, satisfacietq; haud dubiè alijs quoque, Primum ait, Non solere Nuntios Paparum è Roma in Poloniam, imo in Lituaniam usq; euocari, nisi sit de Religione agendum. Vocatum autem fuisse Lippomanum Osius disertè faterur in Præfatione, sed cum asserat à Proceribus Regni à Papa petitam fuisse eam Legationem, crediderim Osio hac in re, sed vrgentibus Episcopis Polonicis, quorum causa agebatur, petitam, erat enim eorum Iurisdictio autoritate Regis, & Comitiorum suspensa, & propterea ipsi Episcopi Lippomanum multa pecunia onerarunt, ità, ut is à dono Regio sibi abstinendum putarit. Sed ad punctum, ait Osius, Comitia Varschauiensia non fuisse propter ulla Religionis negotia indicta. Tamen Papa sciuit futura illa comitia, nam in literis, quas Calendis Augusti 1556. ad Senatores Laicos dedit sic incipit. Cum certiores facti essemus, conuentum istum celebratum iri, Cur fuisset factus de illo conuentu certior, si nihil, quod ad Religionem attineret, fuisset tractandum? imo fuisset factum certior, quòd de Religione erat agendum declarant hæc verba, quæ sunt in eisdè literis:

debetis

debetis uestra autoritate perficere, ut Episcopi suam^e autoritatem, iurisdictionemq; suspensam recupe-^e rent, sua Ecclesijs & Sacerdotibus bona ab hæreti-^e cis ablata, suæ item Ecclesiæ Catholicis reddantur.^e Quare Vergerius non somniauit, cum scripserit, in illis Comitijs de Religione agendum fuisse, cum ipsemet Papa id scripserit, & Nuntius eius interfuerit, statimq; post finita Comitia, magnis itinerib. quod sentiret se omnium ordinum odia in se, sua importunitate, cōcitasse, ex Polonia profugerit: imo cum in ipsis Comitijs actum reuera fuerit de Religione, & statutum, ne quid innouaretur usq; ad alia Comitia, suspensa tamen maneret Episcoporum Iurisdic-^o. A TH. Quid refert, siuè ob eā, siuè aliam ob causam Comitia fuerint indicta? HIL A. Osor putat plurimum interesse, multaq; de hoc nugatur. Cum enim existimet, omnia, quæ ad religionem attinent, recte esse apud Polonos cōstituta, neq; ulla emendatione indigere, censer Sereniss. Regi, & toti regno fieri iniuriam multo maximam, si quis scribat, ut scripsit Vergerius, Comitia religionis cōstituendæ aut corrigendæ gratia esse indicta. A TH. Osus vanus homo est, & summa impietate (quantum ex his paucis eius verbis colligo) quod scilicet omnia putet recte in Polonia, quod ad Religionem attinet, constituta, ut nihil sit, quod corrigi oporteat: is videtur omnium Paparum, omnium Rasorum & Vnctorum deterimus, Papæ enim Rasi et Vncti non negant irreplisse

multos abusus, multasq; superstitiones, imo errores, quocq; in Ecclesiam, & quotidie nituntur nos lactare inani spe, quod velint vniuersale Concilium celebrare, Ecclesiamq; emendare. At iste Osor, in tanta (quod sæpe dico) Euangelij luce pronuntiat, in Ecclesijs Polonicis, quæ adhuc Papatum retinent, omnia esse rectè constituta. Quorsum ergo istius Scripta legeremus? cum ea neget, quæ sui Papæ, & Cardinales, & reliqui sui Episcopi, clarissimis verbis cōfitentur? Non est dubium, quin iste, qui nunc Papa est, cum Cardinalem ageret, unà cum nonnullis alijs Cardinalibus, & Episcopis libellum ediderit, cui titulum dedit, Consilium de emēdanda Ecclesia, Quare ex solo hoc titulo euincitur, Ecclesiam opus habere emendatione, Quid ergo delirat Osius? Cur aduersus suum idolum, & creatorem insurgit, negans in Ecclesia opus esse ulla correctione? Sed si ipsum postea libellum Papæ legas, Deum immortalem, quàm grauitè & verè aliquibus in locis (vtinam fecisset reuerà id, quod videbatur sentire) videas autorem dicere, Papas prurientes auribus coaceruare sibi Magistros ad desideria sua, nō ut ab eis discant quod facere debeant, sed, ut eorum studio & calliditate inueniatur ratio, qua liceat id, quod libet, Adesse illis perpetuò adultores, qui doceant uoluntatem Paparum, qualiscunq; ea fuerit, debere esse pro regula, qua eius operationes dirigantur, è Papatu, tanquam ex equo Troiano irrupisse in Ecclesiam Dei grauissimos:

simos morbos & abusus, quibus ipsa ad desperatio-
nem usq; salutis laborat. Per Papas & Cardinales
nomē Christi blasphemari inter gentes: Deinde Le-
gati Concilij Tridentini, quid non dixere in hoc ge-
nere; inter alia, si verum fateri volumus, inquit,
aliter dicere non possumus, quin nobis conscijsi-
mus tantorum malorum, ad quæ corrigenda voca-
mur causam extitisse, deinde addunt, se deseruisse ue-
ros fontes doctrinę Christianę, suos Sacerdotes per-
dendis animis intentos esse, et multa in hanc senten-
tiam. **HIL A.** Osius hic responderet, neq; Papam,
neq; Cardinales & Legatos Cōcilij loquutos fuisse
de Ecclesijs Polonicis. **A TH A.** Profectò suspicor
eum esse tanta impudentia, ut dicturus sit, quicquid
de reliquis Ecclesijs sit, nostrę Polonicę nihil ha-
bent, quod corrigi oporteat, Sed si Romana est ma-
gistra (ut ipsi prædicant) Ecclesiarum, quomodo
possunt Polonicę discipulæ bonæ esse & emenda-
tæ, cum magistra sit pessima? **HIL A R.** Dixi tibi,
paulò ante, Osum omnes Papistas in hoc genere
superare, & tu quoq; rectè dixisti, eum tibi videri
omnium Paparum, omnium Rasorum & Vncto-
rum deterrimum, dicam autem paulò post quædam
de eo horribilia sanè, sed sine prius absolvam quid de
Vergerio. Ait se plures legisse illius libellos, falla-
cijs, & fraude refertos, Interea tamen nullam fraudē,
nullam fallaciam ostendit, multò minus confutat.
Verbi gratia, Vergerius scripsit libellum, cui titu-

lum dedit, de Gregorio Magno, quē ostendit uolu-
 isse cōmunire Purgatorium, intercessionē Sancto-
 rum Mortuorum, & Monachatum ineptissimis &
 insulsissimis quibusdā fabulis, imo diabolicis (ut di-
 cam quod est) cū uideret se non posse ē scripturis,
 Osor reprehendit Verg. eo nomine, atq̃ ait (ut so-
 let) indignabundus, indignum facinus esse, quod
 ausus fuerit, aliquot cōuitorum plaustis in Grego-
 rium inuehi. Sed interea, nihil omninō respondit ad
 rē, putat se satis fecisse & cōfutasse, quia sua autoritate
 obiurgaret libelli autorem, & dixerit nescio quid de
 plaustis conuitorum. At nō satis id esse quis nō ui-
 det? oportuit solidum aliquid afferre pro trium illo-
 rum articulorum, quibus totus Papatus nititur, de-
 fensione, si modō, quod potuisset afferri, habuit. Cer-
 tē scio neq̃ Osium, neq̃ ullum alium esse, quanta-
 cūq̃ demum fuerit eruditione, eloquentia & auto-
 ritate, qui possit Gregorium in his, de quib. a Ver-
 gerio accusatur, defendere, aut excusare, Cædō, qua
 unquā ratione potest defendi, aut excusari is, qui af-
 firmarit quinq̃ aut sex nescio quos ab INFERNO,
 quē ad locum mortui detrusi fuerant, in uitā rediisse,
 ut scelerum suorum penitentiam agerent? Quin ē
 COEL O quoq̃ rediisse, quō mortui ascenderant,
 nōnullos? At Gregorius, inter alia nugarum mōstra
 hæc, quæ dixi, affirmauit. In eo præterea defendere
 Ro. Eccl. Osus debuisset, quod ea asseueret, Purga-
 torio igne, grauiā & enormia peccata purgari, cū
 Vergerius ostenderit Gregorium scripsisse, Purga-
 torio

torio igne, purgari duntaxat leuicula & minuta, Nulla quidem peccata purgantur igne, sed duntaxat sanguine filij Dei, quę sunt purganda. Sed cum Pappus à Verg. accusaretur, quod contrā clarā & apertam sententiam Greg. cognomento Magni, in re haud parui momenti, cōtrarium statuerit, non satisfecit Osius, cum tantum dixerit, Verg. esse improbum. **ATH.** Placet hoc audisse de Purgatorio, nempe quod aliter Gregorius de eo, aliter moderni Pape statuant, proderit aliquando id habere in promptu cōtrā Papistas, qui iactant, summam esse apud illos doctrinarum consensionem, cum sepissimē sint ualde inter se discordes & contrarij. **HIL.** Eckius in suis locis cōmunibus istam dissensionē perpulchrē conciliat. **ATH.** Conciliat ne? an est huiusmodi, quę possit conciliari? **HIL.** Quomodo conciliet paucis dicam: Gregorius dicit, De quibusdam **LEVIBVS** culpis ante iudicium Purgatorium ignem credendum esse, deinde addit, pro peccatis minutis & leuissimis esse purgatorium, quę ignis facile consumat, sicut est assidue ociosus sermo, immoderatus risus, uel peccatum curę familiaris. Eckius uerò citādo hunc locum, truncat sua Machera uerba illa **LEVI-BVS, MINVTIS, LEVISSIMIS**, ne qua appareat inter Gregorium & alios Papas dissonantia. **AT.** Hoc ne est conciliare? Mihi videtur corrumpere & falsum committere, qui ad hunc modum facit. **HILARIVS.** Sic isti solent: sed nolo facere iniuriam

Eckij

DIALOGVS PRIMVS

Eckij manibus, puto enim illum non legisse Gregorium in fonte, non fuisse corruptorem, sed, aut Gratianum, cum suum decretum compilaret, aut alium post eum, Nam in Cap. qualis, Dist. 26. corrupta leguntur Gregorij uerba ad eum scilicet modum, quo ab Eckio citantur, qui riuulum vidit, fontem (ut dixi) non vidit fortassis. HIL. Nostrum Osor idem egit de alio Vergerij libello, cui Titulus Scholia in literas Papæ ad Senatores Laicos Regni Poloniæ, et ad Ill. D. Tarnouium quod egit de eo, qui de Gregorio Magno inscriptus est: nam duntaxat meministi illius, atq; ait Vergerium vrgeri præcisione eius regni (vt reuera vrgebat) à corpore Rom. Ecclesiæ, hoc tantum Osus: verum de alijs articulis, qui sunt in eo libello, satis quidem ponderosi, verbum prorsus nullum. Nam (inter alia) Vergerius ostendit definitionem hæretici quæ est in C. Hæreticus & in c. dixit 24. q. 3. per pulchrè quadrare in Papistas, qui temporalis commodi & maxime vanæ gloriæ, principatusq; sui tuendi gratia (sunt verba textus) falsas ac nouas opiniones gignunt & sequuntur. Ostendit etiam quàm enormiter Papa mētitus fuerit, cum scripserit se velle vniuersale Concilium celebrare, **ETIAMSI BELLA FUTURA ESSENT**, sic enim reuera in Poloniam scripserat in illis, quarum antea memini literis, datis calendis Augusti 1556. quo nihil potuisset dici magis falsum, magisue absurdum, & putidum. At bonus Osor iacet

erat se, quòd omnes hos libros legerit, in quibus etiam leuicula quædam obiter uellicat, sed ad ea, quæ sunt grauiora non audet accedere, ueritus ne tanquam ad scopulos naufragium faceret, quod egit de eo potissimum libello, cuius supra meminimus, in quo agitur de iuramentis, retegiturq; haud obscura coniuratio omnium ordinum, quæ erat aliquando & est etiamnum adhuc alicubi, pro Papa contra Iesum Christum filium Dei, Neq; parui momenti res est, Cum enim isti Osores sæpe nobis obijciant, non modo Notarios, Iureconsultos, Sacrificulos, Monachos, Canonicos, Abbates, Præpositos, Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, Primate, sed Duces, sed Reges, sed deniq; Cæsares, qui usq; ad eò demittunt se Papis, ut ad suauandos eorum pedes & pene uestigia & puluerē prorruant, multum intererat scire, hoc fieri ab illis coactè & non spontè. Nam Papæ, inaudita tyrannide, cogunt eos, uelint nolint, iuramentis se astringere, quod uelint mancipia eorum esse, In primis, ad id proderat illorum iuramentorum formulas in publicum proferre, ut omnes commonerent Prælatos, quos Pape ad Concilia solent conuocare, solenne iuramentum præstitisse, quod perpetuò contra omnem hominem (sunt uerba ex formula iuramenti) uelint Papatum defendere atq; conseruare. Osius, inquam, huius quoq; libelli diseretè meminit, uerum ubi conuictis debacchatus fuerit, & illud, quod paulò antè

D

dix=

diximus effutiuit, nempe Vergerium uiolasse iurandum deo præstitum, mox fugit à cōgressu, hoc ne est respondere & confutare? cur non ostendit aut Petrum reliquos Apostolos, aut ueteres Rom. Episcopos reliquos totius Christiani orbis Episcopos (ut de reliquis taceam) ad egiſſe, ut iureiurando fidē obstringerent, quod uellent eorum uasalli & mancipia eſſe? A T. Futilis eſt, ut dixi: Nam aut diſſimulare oportuit, aut ſi cōfiteri uolebat, ſe eum quoq; libellum legiſſe, oportuit refellere & confutare quæ cōtraria ſuo Idolo uidebantur (ſiquidem potuiſſet) q̃ cum minus fecerit, non eſt dubium, quin cordati uiri iudicaturi ſint, quod desperauerit, ſe poſſe cōfutare. H I: Quin animaduerti iſtum Apoſcopum, ad eundē modum contra Brētium egiſſe, recitat, n. eius modo uerba, modò ſententiam, ſæpiſſimè etiā peruerſè et præpoſtere, quandoq; truncatè, Rhetoricat, ludificat ſophiſtica, & præſtigijs, poſtq̃ autem uno uerbo frigide reſpondit, atq; ineptè & multo ſepius callidè & inſidioſè, mox ſolet abire, ut canis in Ægipto, bibit & fugit, Sed audi quid poſtremò loco de Vergerio: Fuit (inquit) aliquando Vergerius in
 • Chriſti corpore, quomodo ſunt humores mali in
 • humano corpore, qui cum euomunt, corpus releua-
 • tur, ſic et iſte, poſtea q̃ exiuit, Chriſti corpus, Eccle-
 • ſia, multum eſt releuata, gaudēdum, ut ſit exiuiſſe ta-
 • • lē, Hic puto ad hunc modum reſponſurum Verge-
 • rium, ſi ſui malus humor in corpore ueſtre Eccleſie,
 • multo

multo deteriores humores (ut tuo modo de uiris doctissimis et pñs loquar) fuerunt in eodē corpore, tã multi ex omnibus partibus Europæ, qui suis scriptis uestras Idolomanias, nostra ætate, uiriliter oppugnāt: Nam ex his neminem esse palam est, qui nō fuerit aliquando in corpore uestre sinagoge, sed potenti manu Dei inde abscisi, fuere in Christo inserti, ut suauissimos fructus nunc ferāt. Quare uos uideritis, an gaudēdum uobis sit exiisse tales, et an corpus uestre Ecclesiæ fuerit ob illā ueluti uomitionē (ut tu dicis) releuatum, an uerò longè amplior facta fuerit ægritudo, ut iam sit lætalis. Verum quicquid iactites Osi, puto te aliter scribere, quàm sentias (ut sæpè alioqui soles) maluisses. n. ut sub tua Babylone māssemus oēs, aut si reuerà lætaris, te esse omnium mortalium arrogantissimum, quis non uidet? Certè plurimi affirmant, & credibile est, Papas cum suo satellitio non lerari, sed discriuari animo, q̃ tam multum exierimus, ut nunq̃ desit uarijs artibus ambire, ut ad se redeamus, sed hinc licet æstimare, quanta sit tua rabies, quod tibi ipsi minime cōstes: hic enim dixisti gaudendum esse, quod exierim, at alibi dicis, Pontificem incredibiles animi cruciatus perferre, dum se cum reputat quid nos moliamur, addisq̃ nostrates hoc tēpore multo grauissimam seruitutē uobis Papisticis Episcopis effecisse. A T H. Oportebat mē dacē esse memorem, sed hic apparet, Osum nō fuisse memorē, qui dixerit gaudēdum esse exiuisse talem.

HIL. Quodd si diceret **Osi**, alios esse, non **Vergerium**, propter quos **Papa** incredibiles animi cruciatus perfert, & alios esse, non **Vergerium**, qui hoc tempore seruitutem uestrorum **Episcoporum** multo grauissimam effecerint, responderem, imo, te duobus in locis disertissimis uerbis testatum reliquisse, quod **Vergerius** fuerit tibi causa, quamobrem hanc molestiã & laborem scribendi nunc subieris. **ATH.** Ego, si **Vergerij** loco essem, nihil essem sollicitus quid de me garriret **Osius**, imo letarer, & in laude ponerem, quod à tam magno **Phariseo** atq; **hipocrita** maledictis proscinderer. Sed cur putas hunc tam acerbè & uirulenter agere, ut præ rabie non uideat quid dicat, & sibi ipsi aduersetur? **HIL.** Ex innato odio **Euangelij**, cui **Vergerius** seruit, ut periculum faceret, an posset excutere è manibus serenissimi **Regis** & reliquorum **Polonorum** **Vergerij** libros, qui (ut ipsemet **Osius** fatetur) libenter leguntur, ut morem gereret **Lippomano**, a quo scit **Vergerium**, utpotè **Christianum**, hominem summo odio haberi, denicq; quia putauit se rem gratam facturum **Domino Papæ**, ab eo enim uenatur purpureum galerum, **Aposcopus** ambitiosus, et nunc **Romæ** est, eius uenationis gratia. **AT.** Fortassè nō ita acerbè perstringit **Brentium**. **HIL A.** Imo multo magis, sed propinat se nihilominus deridendum, Ait enim **Brentium** non aliundè constare, quàm ex felle, & ideo summam esse in eo amarulentiam, præterea uocat illum

illum iocularem & leuissimum hominem, uocat petulantem & improbum, doctrinam eius plenam seditionis & rebellionis, scurram, mimum, asotum, satellitem Sathanæ, & quid non? A T H A. Hæc conuicia in Brentium iactantur ab hoste piæ doctrinæ, & (ut uno verbo omnia complectar) à Papista: Nam quòd Brentius paulò liberius, præter suam consuetudinem, in Asotum inuehitur, excitatus fuit rei indignitate & aduersarij impietate, Belum enim Brentio est, non cum amico ueræ Christi ecclesiæ, sed cum impudentissimo propugnatore Antichristi. Quæso autem te, unde isti Osió tanta arrogantia & licentia? ubi tantos spiritus concepit? HIL. Cardinalaturit animus, quare decet eum arrogantiorē & truculentiorē esse. Adde, quòd ante biennium, aut triennium Osius fuerit haud modò critter extimulatus à quoppiam ex nostris fratribus, ut non potuerit se continere, quin nunc, per occasionem huius libri, conceptā rabiem euomeret, & ulcisceretur suum dolorem. A T H. Quid? Scripsit ne aliquis aduersus illum? HIL. Scripsit. A T H. Quis nam? HIL. Hieronimus Mencilius pastor ad S. Nicol. Islebñ, uir pius & eruditus, qui probè eum depexuit, nulla habita ipsius mitræ, aut episcopalis ordinis ratione, cum uocarit eum maledicentissimum impostorem, improbum, uanum, conuitiatorem, criminatorem, uirulentum, mendacem, uenenatum, ad ueritatis prædicationem surdum, impu-

D. iij. dentem,

DIALOGVS PRIMVS.

dentem, Sycophantam, Nequissimum Dei hostem,
 Insidiosum, Astutum, Ambiciosum, Garrulum, qui
 nihil habeat, præter inanem strepitum uerborum,
 Lupum immanem, PseudoEpiscopum, Tyrannum,
 suis in summa coloribus pinxit hominem, atq; id in
 sola aded dedicatoria, ad Illustrissimum Radziui-
 lum, epistola, præfationeq;. Titulus libri est. Re-
 sponsio ad calumnias Osi, in quibus tum Elbinge-
 ses, tum omnes alios, qui Augustanæ Confessionis
 doctrinam amplectuntur non solum schismatis, sed
 defectionis ab Ecclesia & Heræseos accusat. HIL.
 Cœpit ergo innotescere Ecclesijs noster Osius? ne-
 sciebam. A T H A. Cœpit quidem, uerum innote-
 scet magis atq; magis, non multò post, incedetq;
 clarioribus titulis atq; elogijs exornatus, aut certe
 in clarioribus locis. Verum dic mihi Hilari, quàm
 probas tu, ut nostri paulo seuerius aliquando exci-
 piant istos Osius? sunt enim qui non probent,
 quòd ad hunc modum arguantur, atq; increpen-
 tur. HIL A. Paulus aliter sentit, cum Timothe-
 um monet, ut arguat increpetq; eos, qui sanam do-
 ctrinam non sustinent, qui a ueritate aures auer-
 tunt, quantò ergò magis, si eam acerbissimè & tru-
 culentissimè insectentur, ut facit Osor? Deinde,
 si licet, ut certè licet, excutere, aut extorquere gla-
 dium è manu furiosi, licet quoq; exuere omni exi-
 stimatione, conculcareq; tales Aposcopos cala-
 mo

mo furentes, Cur parceremus? cur non grauissimè obiurgaremus eum, quem uidemus tot horribilia mendacia, totq; criminationes iactare in sponsam Christi, atq; in filios Dei, nostros fratres, ut eos in odium atq; in inuidiam omnium adducat, principum præsertim, qui postea de nostris Ecclesijs durius statuere cogitent. Quare censeo non esse parcendum istis furiosis atq; blasphemis, imo uix habere cordi gloriam Dei eum, qui parcendum existimat, præsertim, cum prius fuerint moniti atq; obiurgati, nec tamen desistant, imo indies uehementius nos urgeāt, ut facit præfractissimus Osius atq; incorrigibilis. Sed audi diligenter id, quod nunc dicam, quod me mirum in modum commouit, & tibi quoq; haud dubiè stomachum mouebit, statim initio operis (absolui enim quæ ad præfationem pertinent) sic orditur. Fuisse antè XL annos Christianum orbem in summa pace & consensione, ut dici de eo potuerit, quod in Genesi scriptum legimus, erat terra labij unius & sermo eorundem, quodq; scribitur in actis Apostolorum de his, qui primum in Christum credere cæperunt, multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, omnes Christum vnanimiter professos fuisse, in hoc solo gloriatos & nullum potuisse sibi nomen dari gloriosius existimasse. A T H A N A S I V S, Bone.

D iij Deus.

DIALOGVS PRIMVS.

Deus, quid audio, ita ne Osius ante XL annos in Papatu, omnes Christum fuisse professos: HIL A. Omnino ita, ne dubites, in prima adeo pagina, hoc principium dedit adueniens, Audi etiam quid subi-
 , ciat. Homines fuisse rectos & simplices, qui non in
 , contentione sermonis, sed in simplicitate fidei reg-
 , num Dei esse crederent, nec aliud scirent Euange-
 , lium (audi Athanasi, audi) nisi quod a Christi spi-
 , ritu profectum, de Christo, per Christi discipulos,
 , scriptum esset. A T H. Dicerem hominem delira-
 re, sed uocabulum delirij mihi non uidetur sufficere
 ad exprimendam rei indignitatem & absurditatem,
 Vix in summa credidissem, inter eos, qui uolunt pro
 doctis haberi, esse aliquem tanta leuitate & uanitate,
 nisi forte sit astutia & malitia, qua uoluerit serenissi-
 mo Regi imponere, deinde etiam alijs, qui paulo in-
 cautius legissent, ut uero ab his, quæ adduxisti, po-
 stremis uerbis incipiam, Falsissimum est, ita, ut falsi-
 us nihil unquam scriptum, auditum, aut cogitatum
 fuerit, quod scilicet ante XL annos homines nul-
 lum aliud Euangelium sciuerint, nisi quod a Christi
 spiritu profectum, de Christo, per Christi discipulos
 fuisset scriptum: Nam tale Euangelium iacebat om-
 nino neglectum, neq; in scholis, neq; in Ecclesijs,
 multo minus in priuatis ædibus sonabat, Quid di-
 co iacuisse neglectum? Conculcatum erat contume-
 liose Paparum & suarum creaturarum pedibus, ob-
 rutumq; magnis ceu montibus traditionum & nu-
 garum

garum humanarum superstitionum, Idolomania-
rum & blasphemiarum, Quid aliud, nisi hoc, que-
runtur nostri, totos hosce XL annos? cur tantum
in scholis, tantum in Ecclesijs uiuis uocibus & scri-
ptis laborant? imo cur plurimi passi sunt, sibi sang-
uinem & uitam eripi, nisi quia non potuerunt sibi
temperare, quin Papas grauissimè accusarent, quòd
uiderent eos proiecisse ex Ecclesijs & conculcasse
pedibus (ut dixi) illud Euangelium, quod à Christi
spiritu profectum, de Christo, per Christi discipu-
los scriptum est: HIL. Quid si iste Osor ueritatis
fortè sibi persuaderet (ut vulgus Papistarum solet)
quòd Christus suo ore instituerit mandariq; ser-
uanda ea prorsus omnia, quæ in Paparum templis
hodiè cernuntur atq; audiuntur? ATH. Non est
tam rudis, aut cæcus, qui si Euangelia in manum
sumpserit, non uideat, quanta fuerit grauitas, quan-
ta maiestas Ecclesiæ à filio Dei institutæ, et uicissim,
eum, qui sit in Papistarum templis cultum & agen-
di modum, esse inanem fucum, & tenuem quandam
umbram religionis, omnia autem à Christo institu-
ta, fuisse inuersa & corrupta ridiculis additionibus
falsisq; inrerpretationibus, non ergo sibi persuadet
quod tu putas, sed haud dubiè malus Osor, prudens
& sciens, uoluit imponere (ut prius dixi) Serenissi-
mo Regi suo & quibuscunq; posset, atq; illud le-
ctorum animis instillare, quòd Papisticæ Ecclesiæ
non aliud seruent Euangelium, quàm quod à Chri-
sti spi-

DIALOGVS PRIMVS.

Isti Spiritu profectum, de Christo, per Christi discipulos scriptum fuit, & quod nos simus hi, qui tale Euāgelium detestemur, uelimusq; obtrudere quinarum, nescio quod, Euangelium. At nos reuera suscipimus & reuerenter exosculamur istam propositionem, diuinam prorsus, (libenter eam repeto, quia summopere mihi placet) Non esse scilicet audientium ullum Euangelium, nisi quod à Christi Spiritu profectum, de Christo, per discipulos Christi scriptum est, imo nullo alio telo contra Papistas urimur, quàm hoc, & nullo alio, quàm hoc, maior uastitas facta est in toto Papatu. At iste malus Osor præclarum istud axioma pro se nunc arripit ineptè & impudenter, aut subdole & maliciosè potius. HIL A. Sed aliud in his, quæ recitauì, uerbis annotauì, ait antè XL annos fuisse homines simplices, qui non in contentione sermonis, sed in simplicitate fidei regnum esse Dei cederent. Ego nihil dubito, quin Osij sit sententia, prorsus nihil referre, si homines ignorent, quid Christus reuera, & quid Apostoli docuerint, prorsusq; nesciant reddere eorum fidei rationem, sed satis esse, si responderint, se credere uera esse omnia, quæ à sacrificulis indices iubentur, nec sint solliciti, nec quærant amplius, ubi hoc dixerint, quicquid illi iubeant, siuè rectum, siuè prauum: Nam tales erant, qui ab Osio laudantur, & antè XL annos uixerunt, non è millibus, neq; decè millibus unum inuenisses, qui potuisset

tuisset ullam prorsus suæ fidei rationem reddere, hanc noster Osor simplicitatem fidei uocat, hanc laudat, hanc cupit reuocatam: Nam, in talibus tenebris, tyrannis commodius ab Rasis & unctis exercetur, Cum autē uerbo FIDELI utatur, nō est dubium, quin intelligat historicam fidem, non uiuam illam, non Spiritum Dei & Aram, qua salui sumus: Nam hanc ignorat animalis Osius. Sed aliud audi, iste ait, fuisse antē XL annos summam pacem & consensionem in omnibus Paparum Ecclesijs, itā, ut impudentissime illas audeat cum Apostolorum Ecclesia conferre, quo nihil potest dici, excogitari ue magis ridiculum & blasphemum: Nam consensio inter eos nunquam fuit minor, quā florente Papatu: Nunquā enim magis rixati digladiatiq; sunt monachi, in tam uarijs sectis dissecti, certē non paucioribus centum, & alij quidam Theologastri, in omnibus templis & in omnibus scholis, in quibus nihil audīsses præter quæstiunculas & nugamenta sophistica, quibus ueram Theologiam sedissimē inuoluerant atq; discerpserant, Quid multis? usq; adeo inualuerat ista pestis, ut in eo, cuius superius meminimus de emendanda Ecclesia libello, actum fuerit de ea, ex ipso Papatu, in quo erat nata & regnabat, ut etiānum regnat, tollenda, atq; ut prorsus uetarentur ab Episcopis rixosæ disputationes de rebus theologicis. Vellemus quidem eas nunquam fuisse literis mandatas; quia sunt, procul dubio, ho-

E ij stes

stes capitales doctrinæ filij Dei, sed tamen, quando= quidem sunt scriptæ, lætamur extare tales libros, quibus conuinci & confundi possint isti Osores, quos minimè pudet spargere, Ecclesias, quæ fuerunt ante XL annos, fuisse similes Ecclesiæ Apostolorum, suamq; in illis fuisse consensionem. A T H. Reuerà qui legisset librum Osi, neq; fuisset saltem mediocriter, in his materijs exercitatus, haud difficulter potuisset seduci, & putare Romanam Ecclesiam habere bonam causam, nos uerò pessimam, hanc laudem Osi tribuamus, ita est à Sathana edoctus HIL. Non est dubium, quibusdam enim uerborum præstigijs, ita solet aliquando lectorum oculis fumum offundere, ut uix possint discernere uerum ab apparente, saltem infirmiores A T H. Ante omnia optarim, ut quicumq; is demum siuè Brentius, siuè Vergerius, siuè alius fuerit, qui prouintiam respondendi isti uenenato libro suscepit, diligenter curet, ut benè diluat quod isti Osores & Staphyli tanta lætitia & exultatione nobis exprobrant, de quibusdam dissensionibus, quæ sint inter nostrates, quod uideo nullo negotio posse fieri, Certè si propterea nostra doctrina non est dicenda uera & genuina filij Dei doctrina, quia nos, in hoc renascentis Euangelij initio, statim post tam densas tenebras & tam magnas difficultates, simus adhuc in aliquo articulo dissentientes, neq; ea, quam profitebantur Apostoli genuina filij Dei doctrina erit dicenda; Nam

eo tempore quoque extiterunt, etiam inter ipsosmet
 Apostolos, dissensiones & altercationes, nimirum
 inter Paulum & Barnabam, inter Petrum & Pau-
 lum, atque inter alios quoque, ut opus fuerit Concili-
 um congregare, statim in illa primitiua, tanta diuini
 Spiritus luce referta, quanta nulla unquam Ecclesia
 fuit. **HIL.** Dicam tibi Athanasi similitudinem, qua
 soleo uti, si quando incido in Papistas, qui me, prop-
 ter nostrorum dissensiones, diuexent (ut solent, cum
 aliud uix habeant, quod nobis obijciant) & audiam
 quid tu sentias. Quispiam succidit ingentem syl-
 uam, radices extirpauit, terram subegit aratro sæpi-
 us & benè comminuit, mox optimum semen in ea
 proiecit, quod enatum est foeliciter, creuit & ematu-
 ruit, uerum quid? unà cum frumento enata est Zi-
 zania (ut sit, præsertim si fuerint noualia) quæ po-
 test quidem euelli & à frumento segregari, sed stu-
 dio & labore opus est. Nunc quæro an laudandus
 sit, qui bonos agros illic, ubi erat sylua, magnis labo-
 ribus & erumnis, fecerit, bonumque frumentum se-
 minarit, an uerò uituperandus: quia uidetur fuisse
 origo & causa, ut Zizania enata fuerit, quam tamen
 omni studio curat à frumento segregare & seorsum
 absumere? **A. TH.** Est facilis responsio. Nam quis
 non uidet, summè esse laudandum qui hoc fecerit?
HIL. A. Ergò sumus laude, non uituperatione di-
 gni, cum superstitionum, idolomaniarum & blas-
 phemiarum, quæ in nostris Ecclesijs creuerat syl-
 uam,

DIALOGVS PRIMVS.

uam, adiuti a Deo & patre D. N. Iesu Christi, securi
uerbi sui, succiderimus, extirpauerimusq̃, purum
autem Euangelium ibidem seminauerimus. Quod
si aliquæ malæ doctrinæ, in peruersis quorundam
mentibus, interea enatæ sunt, non sumus uitupe=
randi. Quæ, malum, est ista calumnia: quasi, ut istæ
nascerentur de industria laborauerimus quod non
pudet malignos Osios & Staphylos nobis expro=
brare ac non potius laborauerimus, ut illustraretur
gloria Dei, quam etiam ob causam dies noctesq̃
cogitamus, qua ratione possimus illas malas doctri=
nas, & uerè Zizania euellere, nec desperamus suc=
cessurum id nobis, scimus Dominum uelle, ut euel=
lantur propediem. A T H. Faciunt luculentam in=
iuriam Euangelio Filij Dei, non solum nobis isti,
qui aiunt sectas, aut hæreses à nobis esse profectas.
HIL. Atquæ hæc est perpetua Osi Cantilena, nun=
quàm ab hac desistit, ut neq̃ Staphylus. A T H. Vis
dicam undè sint sectæ & hæreses: à Papa & à suis
clientibus satellitibusq̃: Nam, cum is sua tyrannide
impediat, ne autoritate principum & magistratus
possit fieri ubiq̃ Ecclesiarum, ad normam Euange=
lij reformatio, populi autem interea esuriant bonum
uerbum Dei, multi incidunt in clancularios præce=
ptores, à quibus malam (proh dolor) doctrinam
hauriunt: Nam uidere licet eas prouintias, ubi au=
toritate principis & magistratus, est constituta re=
ligio

ligio, hic haud fermè inuenias sectarios, aut per paucos & eos ualde occultos inuenias, in ditionibus uerò papisticis, haud dubiè plures, Cum enim non habeant publica autoritate Ecclesiam constitutam, pariunt sibi sectas in angulis, maximo nostro cum dolore, ut nemo sit, qui se illis magis obijciat, quàm nos. Sed (ut tu dixisti) speramus fore, ut Pater cœlestis sit, per Spiritum sanctum, indicaturus rationem atq; uiam, qua possint tolli, atq; vnà dissensiones componi, Sciat autem Osius hoc multò citius futurum, quàm ipse uellet: Nam ipse in primis, pro suo amarissimo in renascentes Ecclesias Christi zelo, palam lætatur atq; exultat, quòd sectas & dissensiones alicubi videat. Potuimus, per Dei gratiam, quod omnium maximum, difficillimum, atq; impossibile videbatur, hoc est, auellere nos & extricare a tyrannide & unguibus Paparum. Quare nihil metuendum, quin, per eandem gratiam, possimus deinceps quæ minora sunt conficere, iacta sunt enim bona fundamenta, imò bona pars fabricæ est superædificata, principium autem (si modo principium tantum habemus) plus esse, quàm dimidium totius, omnes norunt. **HILARIVS.** Re=deò ad pauca illa verba, quæ ex initio Osiiani libri recitauì, Obserua obsecro, quam pudendum & quam

DIALOGVS PRIMVS

quàm enorme mendacium hic quoque effutiat, Ait. n.
 , quòd ante XL annos omnes unanimiter Christum
 , profitebantur & in solo Christo gloriabantur, quo
 , nomine nullum sibi dari posse nomē gloriosius exi-
 stimabant. A T H. Vt nihil istos pudet tam falsa
 spargere, quàm fidelis putandus erit Osor, in reli-
 quis rebus recitandis, si hic in tam aperto mendatio
 depræhenditur: HIL. Vtinam id fuisset, quod re-
 citat, antè scilicet X L annos, omnes unanimiter
 Christum fuisse professos, omnes in solo Christo
 gloriatos, quo nomine nullum sibi posse dari no-
 men gloriosius existimasse, Hoc si fuisset, Ecclesia
 Christi staret meliore loco, & nos tot labores non
 exantlaremus, non tantæ inuidiæ, tanto odio, &
 tantis periculis capita nostra obijceremus, ut Chri-
 stus, qui fuerat obliuioni cum ea doctrina, quam at-
 tulit e sinu patris traditus, in memoriam, & ueluti
 postliminio, reuocaretur. Diximus suprà, istum O-
 sorem esse deteriorem Papis, deteriorem Cardinali-
 bus & reliquis hominibus sui ordinis, atq; ita est
 profecto, illi enim uerecundius uidentur hanc cau-
 sam agere, & non usq; adeò omnem pudorem fron-
 temq; abieciisse, certè iustificantur ab isto non nihil,
 illi enim in eo, quem diximus de emendanda Eccle-
 sia libello sic aiunt. Te uero speramus electum (a-
 , gunt cum Paulo iij. ut nomen Christi iam OBLI-
 , TVM à gentibus & à nobis Clericis restituas in
 , cordibus & in operibus nostris, ægritudines sanes,
 oues

oves Christi in unum ouile reducas, amoueasq; a nobis iram Dei, & ultionem eam, quam meremur iam paratam, iam ceruicibus nostris imminentem. Papa ergo cum delectis quibusdam Cardinalibus & Episcopis, disertissimis uerbis atq; ingenuè fateatur sibi imminere ultionem Dei, propterea quod Christum obliuioni tradiderit, neq; in operibus, neq; in cordibus illum amplius haberet. Legati etiā Concilij Tridentini, quorum duo fuerunt Pæpæ, Montanus & Cruceius (tu quoq; eorum paulo antè meministi) ad hunc modum sunt contestati. Merito de nobis dicitur quod Propheta, in persona Dei, ueterem populum accusat dicens, Duo mala fecit populus hic, dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, & foderunt sibi cisternas non ualentes continere aquas. Deinde subdunt: Sacerdotes contempserunt legem meam & polluerunt sanctuaria mea, inter sacrum & prophanum non habuerunt distantiam. Principes in medio, quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem, ad perdēdas animas, ad auarè sectanda lucra. Hæc ille, quæ utinam ad illa solum tempora pertinerent, ac non nostri quoq; temporis imaginem referrent. Hactenus Legati in eorum admonitione, quæ palam extat in tertio conciliorum tomo, & uolui hic aliquantò fusius, quam tu feceris, eorum uerba recitare, cum maxime ad rem faciant. Quem uerò appellant fontem aquæ uiuæ, nisi Christum, qui seipsum eo

F nomine

DIALOGVS PRIMVS.

nomine appellauit: quas cisternas dissipatas appellant, quæ non possunt continere aquam, nisi abusus, superstitiones & Traditiones humanas, quæ non conueniunt cum uerbo Dei: Quare ingenuè saltem retegunt sua vulnera, licet minimè sanauerint, ac ne ullam quidem unquam medicinam fecerint, At Osius reclamatur, non est ita, inquit, uos enim dicitis Christi nomē esse uobis oblitum, quem etiam deserueritis uosq; contempsisse & polluisse eius doctrinam & legem, conuersos autem ad ea, quæ minimè possunt cum illius doctrina consistere. At falsum dicitis: Nam Christum constantissimè retinetis, in solo Christo gloriimini, ut optimi Christiani sitis. A TH. Omnino magna est Osij impudentia, quam crediderim ipsismet Papis & Cardinalibus, utpotè non usq; adeò imprudentibus & rabiosis, nauseam allaturam. HIL. Quàm uerò id falsum, quòd, antè XL annos, omnes fuerint in solo Christo gloriatos? Nam eò uentum erat, ut Christus non fuerit agnitus (ut dici solet) inter alios sanctos, imo nullus fuit sanctulus, qui non plaris fieret, quàm Christus: Nam Christus nunquam asciscabatur pro patrono, aut tutelari Deo oppidorum et ciuitatum, Christo rarissimè dicabantur templa, aut altaria, sed sancti erant tutelares, sanctis dicebantur templa & altaria, & non modò his sanctis, quorum uita & mores fuissent comperti, sed sanctis nescio quibus fictitijs, quos nemo potuit dicere

cere, quid fecerint, aut ubi terrarum uixerint. In his ergo gloriabantur antiè XL annos homines, non in Christo, ut mentitur Osor. Alia consimili impostura utitur, ubi Serenissimum Regem suum monet, ut cunctos populos sibi subiectos in ea religione uersari iubeat, quam Petrus Apostolus tradidit Romanis, quasi nos ab huius diuini Apostoli doctrina & religione abhorreamus. A T H. Atqui ego puto, si inclyta Polonia deberet in ea religione, aut doctrina uersari, quam Petrus Apostolus tradidit Romanis, eam in nulla fortè religione uersaturam: Nam Petrus Apostolus nullam fortassis tradidit Romanis, cum (iuxta quorundam sententiam) Romę nunquam fuerit. At obserua uerbum TRA-
DIDIT, cum enim unica illa epistola, quam scripsit Petrus (altera enim nō putatur eius esse, nec tamen eam rejicimus) pauca omnino religionis capita complexus fuerit, isti Osores poetice fingunt, Petrum, ut etiam alios Apostolos, multa constituisse, quæ ab ipsis Apostolis, non fuerunt literis mandata, atq; has esse, quas Traditiones appellant, ego superius dixi esse Quintum eorum Euangelium, sed, nos una cum Euangelio, quod à Spiritu Christi profectum, de Christo, per discipulos Christi, scriptum est reuerenter suscipimus eam, quæ uerè est Petri doctrinam, in eius scriptis comprehensam, ut semper magis atq; magis in ea opinione confirmer, quod iste Osor nou aliud in animo habuerit, quàm,

DIALOGVS PRIMVS

ut Sereniss. Regem deciperet abducere; quàm longissime ipsius animum à nostratibus, ac propterea dixisse, suos Papas, nullum aliud Euangelium amplecti, quàm quod à spiritu Christi profectum, de Christo, per discipulos Christi, scriptum sit, & nunc addidisse, Regem debere imperare, ne quis aliam doctrinam doceat, præter eam, quam Petrus Apostolus docuit, quasi nos aliud Euangelium uelimus, quàm quod à spiritu Christi profectum (quod sæpe libenter repeto) de Christo, per discipulos Christi, scriptum est, & aliam, quàm Petri doctrinam. HIL. obseruaui alium item locum, in quo Ofor idem agit nititurque Serenissimo Regi persuadere, nos minimè acquiescere Petri doctrinæ, Sed longè dissentire ab eo, quod Petrus, imo etiam ab eo, quod Paulus docuit A T H. O mendacissimum Osium, si hoc dicit, HIL. Videamus num dicat, Recitat hæc uerba Hieronymi. Quisquis es assertor nouorum dogmatum, quæso te, ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod antea nesciuimus? Cur profers in medium quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Vsq; ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. Illam senex tenebo fidem, in qua puer natus sum. Quis autem non uidet reprehendi hic à Hieronymo assertorem quendam nouorum dogmatum, quæ nec Petrus, nec Paulus agnouerant, unde:

unde necesse est, ea fuisse æthnica, aut ex eo genere,
quod Christus apud Iudeos suo sanguine induxit
atq; obliteravit, atq; idcirco dixisse Hieronymum, se
velle in senectute tenere eam doctrinam, in qua na-
tus fuisset: quia statim ab incunabulis eam hauserat,
quam Christus & eius Apostoli docuerāt, nondum
scilicet ita conspurcatam & corruptam, ut nunc est.
Sed, audi quid deinde Osius, & quam miserè tor-
queat verba Hieronymi. Quid tibi videtur Brenti?
An non eiusdem verbis rectè nos uti contrā vos
possemus? Cur post mille quadringentos annos do-
cere nos conanimi, quod antea nesciuimus? Cur
profertis in medium, quod neq; Petrus, neq; Pau-
lus, neq; quisquam legitimus eorum successor ede-
re voluit? Vsq; ad hunc diem, sine ista doctrina ve-
stra, mundus Christianus fuit, illam adulti fidem te-
neamus, in qua pueri nati sumus, Sine Athanasi, ut
ista verba discutiā, Primum ait, cur post mille qua-
dringentos annos docere nos conanimi quod antea
nesciuimus? Sic solet vulgus in Papatu (ut suprā at-
tigi) putat enim filium Dei D. N. Iesum Christum
ea omnia instituisse, quæ nunc in papisticis Ecclesijs
audiuntur & videntur, nos autem nouam quandā
& nunquam prius auditam doctrinam concinnare,
atq; hinc est quòd toto pectore abhorret à nobis,
Osius ergo nititur, hunc crassum vulgi errorem ob-
trudere (si posset) Serenissimo Poloniæ Regi. Atq;
illud in primis olfacio, hic velle suam papisticam

F iij Missam

DIALOGVS PRIMVS.

Missam dexterè insinuare, quasi ea antè mille quadringentos, aut quingentos annos fuerit, statim in primitiua Ecclesia, ad eam formam, qua nunc cernitur, instituta: Nam & alibi obseruaui, eum ad hunc modum scripsisse. Nos quidem neq; moribus, neq; caeremoniis alijs urimur, quoties tremendum Deo sacrificium offerimus, quàm quibus usi sunt sancti Patres nostri, iam indè à mille quingentis annis. Quamuis enim successu temporis accesserit precum nonnihil, & pleraq; ad decorem addita sint, & ad excitandos homines ad deuotionem, de re tamen ipsa nihil est mutatum. A T H. Proh, quot & quàm grauia mendacia uideo, in his tam paucis uerbis, Quis enim iam nescit, nō fuisse in usu Patribus nostris iam millibus quingentis annis, istas missarum nundinationes, ut neq; multiplices atq; ineptas istas caeremonias, quib. nunc utuntur in Papatu sacrificuli misificantes, sed successu temporis fuisse sine iudicio, nō modò sine spiritu Dei consarcinatas: exant boni libelli hac de re Valentini Fanij, atq; aliorum, ibi quærat qui uelit et inueniet quo tēpore, & à quibus Papis, fuerint factæ illæ tam multæ tamq; blasphemæ accessiones. Deinde, quod Osius ait, nihil esse mutatum ex prima institutione cœnæ dominicæ, ita falsum est, ut nihil possit esse falsius: Nam retinent quidem Papistæ pauca illa uerba, quib. Christus in cœna usus est, sed præposterè intellecta, sed præposterè pronunciata, sed contrà mentem & sensum

sum Christi, sexcētis modis, detorta atq; usurpata, ut si Apostoli reuiuiscerent, essent haud dubiè, magna cum indignatione, exclamaturi, Qualis hæc larua? quale monstrum? quantæ & quàm horrendæ hic idolomania atq; blasphemie in unum aceruum congestæ: **HIL.** Sinamus, ut, qui Osius respondēdi prouinciam sumpserit, hanc partem, quæ ad missam attinet, exagitet, si uidebitur, Sequar ego in expendendis uerbis, quæ ex ipso recitaram.

Cur profers in medium quod neq; Petrus, neq; Paulus, neq; quisquam legitimus eorum successor edere uoluit? Osius ad uerba Hieronymi hic addidit de suo, neq; quisquam legitimus eorum successor, ut designaret Papas & Episcopos, sed nos istorum, si doctrinam Petri & Pauli conculcant, ut certè conculcant horribiliter et sæpissimè, nullam prorsus rationem habendam censemus, habeant carnales Papistæ quantam uoluerint, quod uerò diuini Apostoli Petrus & Paulus docuerunt, id reuerenter suscipimus & reueremur, ut turpissimè mentiatur Osius, qui secus de nobis spargit. Sequitur adhuc, usq; ad hunc diem sine ista doctrina uestra mundus Christianus fuit. Nomine duntaxat Christianus & titulo tenus aliquandiu fuit, non re ipsa: quia genuinam Christi doctrinam mundus proiecerat, & pro ea, merum Pharisaismum & Papismum susceperat, Postremò concludit Osius: Illam adulti fidem tenebimus, in qua pueri educati sumus. Tenete

DIALOGVS PRIMVS.

Tenete uestro magno malo quicumq; sentitis cum Osio, nati estis in fœdissimis tenebris, odistis solem à Deo missum Euangelij, & ne uobis elucescat oculos auertitis, quin affirmatis, illum tenebras esse, & Sathanismum, quocirca dignissimi estis, qui mox ruatis præcipites in ignem æternum, qui paratus est Osio & sequacibus eius, nisi crediderint Euangelio & pœnitentiam egerint. A T H. Quàm imprudens est illud quoq; quod moneat consenscendum in ea fide, in qua quis natus est. Est perpetua uox crassiorum papistarum, & non aliud Hebrei, non alid Turcæ solent adducere. Sed quod ad Hieronymi, quæ recitasti, uerba attinet, ego Osio ad hunc modum responderem. Cum nos reprehendamus præsentem & eum, qui ante aliquot annos fuit, statum Ecclesiæ, quæ Romæ est, quanta est isthæc tua ineptia Osi, qui uicissim obijcis auctoritatem Hieronymi, quod a puritate doctrinæ eã Ecclesiam laudaret, quæ ante mille & amplius annos Romæ fuit: quasi uerò ea fuerit consimilis isti Romanæ, quæ nunc est, plena superstitionibus, plena idolomanis crassissimis fædissimisq; postea inuectis, quas si Hieronymus posset uidere, nō dubitamus, quin multo acrius uos esset excepturus, quàm nos faciamus. H I L. Animaduerti hoc esse Osio peculiare, sæpissime ad hunc modum ineptit, adducit enim alicubi Cypriani auctoritatem, qui, millibus ducentis ab hinc annis, scripserit, solam esse Romanam Ecclesi-

am,

am, ad quam nunquam accessum habuit perfidia.
Vndè Osius sic uidetur ratiocinari. Ergò nec po-
steà ulla falsa doctrina ad Rom. Ecclesiam accessum
habuit, Quid uerò stultius, quàm ad hunc modum
colligere? Quocircà dicam ego de Cypriano, quod
tu nunc de Hieronymo dixisti, si Cyprianus posset
intueri statum Ecclesiæ, quæ nunc Romæ est &
fuit antè multos annos, Deum immortalem, quàm
excandesceret, quàm acueret stilum aduersus eam,
& peculiariter contrà Osiū, Non te pudet (dice-
ret) abuti meis uerbis ad conciliandam auctoritatem
isti Rom. Ecclesiæ, quæ tam turpiter degenerauit,
ut nihil minus sit, quàm Apostolica. Volo alium
adhuc locum addere, in quo Osius idem repetit atq;
iterum strenuissimè mentitur, nos scilicet in religi-
one, quam Petrus docuit, minimè uersari, imo nihil
esse apud nos ea execrabilius. A TH. Iesu, utitur ne
tam duro uerbo: ait ne EXECRARI nos Petri
Apostoli doctrinam? HIL. Ait, audi modò. Cum
Papistæ Catholicam doctrinam & religionem re-
uera proiecerint conculcarintq;, nomen saltem Ca-
tholicorum nituntur mordicus retinere. Quare A-
postolus adduxerat. i. cunctos, cod. de summa Trini-
tate, in qua Theodosius Imperator, cum eo tempo-
re coortæ fuissent contentiones de Triade, iubet su-
os subditos agnoscere eam fidem & doctrinam,
quam Petrus Apostolus docuit, & quam sequun-
tur Damasus Romæ, & Petrus Alexandriæ Epi-
scopus,

DIALOGVS PRIMVS.

scopus, quod scilicet una sit Patris, Filij & Spiritus sancti sub pari maiestate et sub pia Trinitate Deitas, Deinde addit Imperator, Hanc legem sequentes

- Christianorum Catholicorum nomē iubemus amplecti, reliquos dementes, uesanosq; iudicantes hæretici dogmatis infamiam sustinere. A T H.
- Quid? uult fortassis Asotus, aut Osius nos autoritate huius legis inter hæreticos proijcere, & re=
- censere? H I L. Maxime, an non nosti? A T H.
- Indoctissime, iniustissime: Nos enim secundum
- Apostolicam disciplinam, euangelicamq; doctrinā Patris, Filij & Spiritus sancti unā Deitatem sub
- pari maiestate & sub pia Trinitate credimus (sunt uerba legis) quemadmodum Damasus Episcopus Romanus, & Petrus Alexandrinus Episcopus cre=
- diderunt, in hoc, ab illis minime dissentimus. Non ergo possumus esse Theodosio Imperatori hæretici, cum eos demum Hæreticos esse pronunciet, qui secus de Trinitate sentiunt, quā illi duo Episcopi senserint. H I L. Recte, audi Brentium, qui idem re=
- spondit quod tu, sed cogor eius uerba recitare, quod melius queas absurdam Osiij responsionem intelli=
- gere. Non uidet præ animi sui impotentia, quid pro se, quid contra se dicat. Primum enim Petrus Apo=
- stolus ueram & rectam docuit religionem, ac Da=
- masus Romanus & Petrus Alexandrinus rectam
- fidem de Triade (de hac enim tum præcipue agebatur) sequuti sunt. Nos autem nunc loquimur de

Pontifici

Pontificibus & Episcopis, qui docent & sequuntur
 impiam religionem: et tantum abest, ut verā de pie-
 tate doctrinam agnoscant: ut etiam eam ferro, ig-
 ne, laqueis persequantur, vult ne Asotus, ut etiam
 tales sequamur magistros & sacerdotes? Det no-
 bis Petros Apostolos, det nobis Damasos Ro-
 manos, & Petros Alexandrinos, qui veram &
 sinceram Apostoli Petri doctrinam sequantur, &
 habebit pios principes, non auditores tantum, sed
 etiam adiutores. A T H A. Recte Brentius: nam,
 quicquid in alijs articulis Damasus & Petrus A-
 lexandrinus senserit (sat scimus in plerisque alijs
 male sensisse) de Trinitate recte sensit. At quid
 hic Osius? H I L. Quid nugatus fuerit de Da-
 maso & de Petro Alexandrino, haud dubie di-
 cturus est vel Brentius vel Vergerius, cum Osius
 responderit: nam quædam valde calumniosa &
 inepta, magna quadam insolentia & iactatione,
 congeffit. Et tandem inquit, si credis Damasum
 recte sensisse, cur ergo Papatum impugnas Bren-
 ti? cur missam? cur consecrationem virginum?
 cur erectionem altaris? cur vñctionem sacratio-
 nemque? cur Ecclesiæ dedicationem? cur Chrisma-
 tis confectionem? nam omnia hæc Damasus de-
 fendit. A T H A. Atqui non video Brentium di-
 xisse, quod Damasus per omnia subscribat. H I L A.
 Nihil minus, sed tantum dixit, eum de Triade re-
 ctè sensisse. Sed veterator osius mire cauillatur,

DIALOGVS PRIMVS.

hoc præcipue in loco. At de his sinam, vt alij suo tempore, nunc ego tantum de Petro Apostolo pergam dicere, En Osijs verba: Docetis, quãdoquidem Christus pro peccatis nostris semel satisfecit, nulla deinceps opus esse satisfactione, atqui non ita Petrus Alexandrinus, nõ ita, quem ille Ducem sequutus est Petrus Apostolus: Christus, inquit, passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut se-
 quamini vestigia eius. Vide quàm ridiculè & stul-
 tè Osius velit probare, nos debere pro peccatis satis-
 facere, quia, inquit, Petrus dixit, Christum cum pas-
 sus fuerit pro nobis, reliquisse nobis exemplum, vt
 nos quoq; pro nostris peccatis patiamur. **ATHA.**
 Proh quid audio, O egregium Theologum, Ergo
 esset nobis moriendum pro peccatis nostris, quia
 Christus pro peccatis nostris est mortuus. **HILA.**
 Probè intelligis, sensus verò verborum Petri est,
 quòd sit nobis patienter ferendum, si, præter meri-
 tum, sumus aliqua iniuria affecti, idq; exẽplo Chri-
 sti, qui cum conuictis incesseretur, non regressit con-
 uictia, cum malis afficeretur, non minabatur, sed rem
 iustè iudicaturò committebat. Vide præcedentia:
 nullum enim dubium esse potest, quin hic sit sensus.
 Cum verò nos reprehendat Osius, quòd doceamus,
 nulla esse opus satisfactione nostra, audi quid
 Petrus statim subiungat, & hunc quoq; reprehendat,
 si nos reprehendit. Qui peccata nostra ipse per-
 tulit, in corpore suo super patibulum, cuius uibice

vos.

vos estis sanati. An non hic locus iugulat Osum, qui exigit nostras satisfactiones pro peccatis, quasi Christus non pertulerit peccata nostra in corpore suo, quasi frustra mortuus sit: A T H. Responderet, Christum peccata nostra pertulisse quidem in corpore suo, sed quo ad culpam tantum: quare reliquum esse, ut nos patiamur quoque in nostro corpore, aut in nostro marsupio satisfaciamusque quo ad poenam. H I L. Eat in malam rem cum istis ineptijs et blasphemijs, quas sol Euangelij ita patefecit et disiecit, ut pudeat de illis loqui: Nam essent nobis illae tam multae faeces euoluendae, quas de indulgentijs, deque Purgatorio Papistae somniarunt & congesse-
runt, ut culinae & ventri consulere. Audi quid adhuc Osius de Petro Apostolo, ut demonstret nos omnino eius doctrinam execrari, Exigit a nobis, inquit, Euangelium fructus & opera digna poenitentiae, Dicit idem Petrus: Satagite, ut, per bona opera, certam vestram vocationem faciatis, vos, exclusis bonis operibus, fidem solam sufficere docetis. Est ne consentiens haec vestra doctrina Petri Apostoli doctrinae? A T H A. Vis, ut hic prior dicam quid sentiam: H I L. Dic. A T H. Aut insignis impostor, aut sacrarum literarum rudis iste sit oportet, aut forte vtrunque. H I L A. Vereor profecto, ne vtrunque sit. Possemus Osius respondere, tria illa verba a se producta ex Petro, nempe, P E R B O N A O P E R A, non reperiri in fonte graeco, licet in vul-

DIALOGVS PRIMVS.

gatis versionibus habeantur. AT. Scio non haberi, sed donemus hoc illi. HI. Rectè sentis, donemus: nam qui præcedentia legerit in Petro, videt eum id omninò velle, vt rectè factis testemur nos Christianos esse. Nos quidem dicimus cum Apostolo, q̃ fide iustificemur, non operibus: hîc quidem, ad iustificationem scilicet cōsequendam, excludimus bona opera, cūm hîc reuerà sola fides, qua gratiam apprehendimus, sufficiat. Sed quòd bona opera ubiq̃ respuamus & cōdemnemus, est insignis calumnia, vrgemus enim bona opera, docentes ea esse testimonia, indices et fructus fidei, ex quibus filij Dei agnoscamus, & fieri non posse, vt non producat bona opera, qui verè sit iustificatus: quemadmodum fieri nō potest, vt ignis non illuminet, & nō calefaciat. Bona autem opera intelligimus, q̃ sunt nobis commendata & præcepta à Deo, nō quæ ab hominibus excogitata. Deniq̃ certum scimus, docente in scripturis Spiritu sancto, quòd nullis nostris operibus possimus pro peccatis satisfacere (absit tātus error) sed quòd Deus (pro sua inenarrabili clementia) affigens dilectū filium suum patibulo, voluerit ipsius sanguine, & morte sibi satisfieri. HI. Breuibz rem totā complexus es. Pergit Osius atq̃ inquit, q̃ nos in quauis potius, q̃ in Petri religione versetur, & non esse quicq̃ apud nos ea execrabilius. AT. O impudentiā singularē. HI. Postea subiungit, q̃ ipsi Papistæ cum doctrina Petri per omnia cōsentiant, nos autem ex diametro cum ea pugnare, negare nō posse:

posse: Nam, si maxime, inquit, negare velitis, vel ipsi libri vestri vos mendacij conuincant, omni genere blasphemiarum referti. A T. Egregium Osiu, & dignissimum profecto, quem suus Antichristus mox ornet tribus, aut quatuor mitris, torideq; purpureis galeris, non modo uno, q; tam acriter et tanta virulentia genuinam Christi doctrinam studeat infectari, tamq; strenue mectiri. H I. Aliquis posset totidem verbis Osiu respondere, q; nihil sit apud Papistas Petri doctrina execrabilius, cum qua nos quidem per omnia cōsentire, illos aut ex diametro cum ea pugnare, negare non posse. Nam si maxime negare velint, vel ipsi eorum libri eos mendacij cōuincant, omni genere blasphemiarum referti. A T. Pulcherrime quadrat in Papistas. Habes ne plura, q; in isto Osiu notaueris? H I. An plura habeas? audies atq; obstupesces. His coloribus et hac arte rhetorica, quam audies, nritur Sere nis. Regem continere, ne a Papatu resiliat. Petricouia est non longe a Cracouia oppidum, vbi Comitia regni maiora solent haberi, ante triennium cum haberentur, actum illic fuit, de suspendenda Episcoporum authoritate & iurisdictione, qui voluissent grassari in pios, anteq; vlla fieret cognitio: suspensa igitur fuit, vt ad huc merito manet suspensa, manebitq; (vt speramus) perpetuo: atq; hoc illud est, q; tam male habet Osiu: ideo, veluti furoris cestro percitus, quærit vlcisci, saltem calamo pro se & collegis (quorum tamen nonnullos bonos esse, nec probare

DIALOGVS PRIMVS.

Osi factum sat scimus) si non potest igne atq; ferro:
 Post aliquot menses, aliquæ tum consiliariorum,
 tum priuatorum ædes, in eodem oppido, turbine
 disijcebantur, Hic ergò insurgit futilis Osius, atq;
 inquit; Noli putare Rex fortuito hæc euenisse, Sed
 scias hanc vocem quandam fuisse Dei, qui scilicet
 minatur, se deinde immissurum multò grauiorem
 tempestatem in vestra omnium capita, quàm mise=
 rit in fastigia domorum, si viderit vos velle ab obe=
 dientia Rom. Ecclesiæ discedere, adducitq; hic ex=
 empla Chore, Dathan & Abiron. A TH. O ine=
 ptum rhetorem, qui tam leuicula re sperauit, se pos=
 se grauiissimum Regem territare, quasi verò res sit
 insueta & tam magni momenti, vt tempestates &
 turbines aliquando disijciant domos, quæ ex lignis
 construuntur, vt Petricouia sit, vbi non sunt alia,
 q; lignea ædificia: An portentosum est, si talia tem=
 pestatibus turbinibusq; disijciantur? Vix esset por=
 tentosum, si marmorea fuissent. HIL. Audi aliam
 rhetoricam Osi. Narrat Carolum Quintum Impe=
 ratorem habuisse, antè paucos annos, perexiguas
 copias, fuisse totius fere imperij præsidij destitu=
 tum, Protestantes verò exercitum & numero lectis=
 simorum militum, & omnibus rebus bello necessa=
 rijs instructissimum contra Cæsarem collegisse, Se=
 disse tunc Deum pro tribunali, & quasi lata senten=
 tia pronunciasse, Carolum Q. Imperatorem suæ
 doctrinæ propugnatorem esse, & victoriam incru=
 entam

entam illi concessisse. A T H. O animale *Osium*, qui ignorat Deum solere suos sub crucibus affligere, & nolle, vt ferro vincamus, non enim sunt carnalia arma militiæ nostræ. Deinde si isthæ argumentandi ratio valeret, Pōtifices, Scribæ, & Pharisæi adhuc possent gloriari, quòd filium Dei superassent, cum illum omni contumeliarum genere affectum cruci potuerint affigere. A T H. Gloriatum quidem fuerunt eo nomine. Sed cum paulò post ex sepulchro Christus, de mundo, de morte & de inferno gloriosissimè triumphans surrexisset, omnis eorum gloriatio euauit repente, fuitq; in summam infamiam conuersa. H I L. Videor mihi intelligere, quorsum hoc dixeris. Nam qui profligatus & uictus paucis antè annis uidebatur, nunc uincit Christus. A T H. Probè intelligis, id ipsum uolui dicere. H I L. Sed alium quoq; locum audi ex *Osio*, qui mihi nunc in mentem uenit, cum *Caroli Q.* in Hispania mortui meminerimus, Exultat libro tertio, quòd nullum regnum magis sit ab Hæresibus (sic ipse loquitur) intactum, quàm Hispaniarum regnum, imò quòd nec dici quidem audierit de nostra doctrina. A T H. Infelix *Osius*, qui se tam multis mendacijs deridendum propinat, Nam palam est, in Hispania quoq; Euangelium indies se exerere, ita, ut propter eius confessionem plurimi fuerint cōiecti in carcerem, plurimi igne consumpti, & plurimi ex omnibus ordinibus profugerint,

H ut

DIALOGVS PRIMVS.

ut taceam de Nicodemis , qui sunt multò plures. Obsecro quid de regno Angliæ Osius? H I L. Obiter pauca , lætaturq; ad Papatum illud rediisse. A T H. Desinat ergò lætari , cum uno atq; eodem die, atq; eadem ægritudine, nimirum quartana, elata fuerit Maria Regina, & Reginaldus Polus Cardinalis, Papæ Legatus : successerit autem in regno Elizabeth, Mariæ germana soror, uirgo admirabilibus & prorsus diuinis uirtutibus ornata, inter quas illa est præcipua, quod renascentis Christi doctrinæ studiosissima est, ut nihil sit dubitandum, quin collapsas Ecclesias propediem sit instauratura, fremente Papa cum suis Osij. H I L. Sine, pergam de Osio, qui librum suum infarxit modò rhetoricis, & quidem ineptis (ut uidisti) quibusdam coloribus, modò deprauationibus, manifestisq; mendacijs, modò conuicijs & uirulentijs, cuiusmodi hæc una est ualde insignis. Nititur alicubi incendere Serenissimi Polonorum regis animum, ut sua Maiestas, quæ suapte natura clementissima est, mandet Vergerium trucidari ubicunq; possit reperiri. A T H. Iesu, trucidari ne? H I L. Trucidari, audi locum. Cum Brentius affirmasset, ad Episcopos solos, eosq; piæ doctrinæ hostes, diuino iure minimè pertinere cognitionem ac dijudicationem doctrinæ Ecclesiasticæ (ut sæpè diximus) taxat aliquando (& meritò) illorum corruptissimos mores & crassam imperitiã. Osius ergò Regem affatus, inquit, si hunc locum, quo

quo Brentius nobis maledicit defendendum coram te, pientissime Rex, susciperet Vergerius, assereretq; nos minime esse idoneos Ecclesiasticę doctrinę iudices, quem hic esset accusaturus alium præter te: cuius enim arbitrio, præterquam tuo & à Canonicis eliguntur & à Pontifice Rom. confirmantur Episcopi: cuius nisi tua culpa sit, ut Ecclesiasticę doctrinę nos idonei iudices esse non possimus? Quam ad rē uenit huc Vergerius, nisi ut tibi insultaret, ut populi contra te seditionem excitaret, quod tales Episcopos solitus sis creare. Et alibi inquit, Vult Vergerius, ut sibi quisq; sit Rex, ut sibi quisq; sit Episcopus, ut in sua quisq; causa sit iudex. Et subiūgit, Vult Vergerius, ut pereat tuum regnum, & tu scelus hoc ferendum IN TERRIS putabis, & nō AVFERENDVM potius curabis? AT. Video uenientissimum Osoris animum: hi sunt Episcopi: an nō saltem hoc in loco præ se fert spiritum & modestiam, qua dignissimus uideri possit, ut ad dñi iudicandas oēs Ecclesiasticę doctrinę causas, ueluti Apostolus aliquis, aut Angelus, etiā inuitus, solus accerferetur? Non ne pudet grauissimum seditionis crimē intentare homini innocenti? tamq; turpiter de eo mētiri, quod uelit, ut sibi quisq; sit Rex, & ut regnū pereat? Præterea, decet ne Episcopum instigare, ne sua Regia Maiestas sinat amplius uiuere seruum Iesu Christi sed curet trucidandum, ubicunq; demum sit? non enim dixit, ne pateretur eum in Polonia

H .. ij uiuere,

DI A L O G V S P R I M V S .

viuere, sed, ut nusquam IN TERRIS pateretur
 viuere, & AVFERENDVM. O crudelem, o
 sanguinarium Ofium: Nam quòd ait, non posse re=
 prehendi aliquorum Episcoporum imperitiam &
 vitam, nisi una Rex, qui tales elegit, reprehendatur,
 falsum est: tanta enim solet esse hypocrisis, tanta im=
 portunitas, tantaq; astutia earum Harpyarum, qui
 opibus Episcopalibus inhiant, ut sepe decipiant bo=
 nos Reges. Quid? quòd aliquando à Regibus eli=
 guntur nonnulli, qui non sunt usq; adeò mali, ue=
 rum ab illis pestilentibus cathedris & luxibus cor=
 rumpuntur non multò post, quod multis in locis
 vidimus contigisse? Quam hic culpam habeant
 Reges, si Episcopi in malos & impios viros eua=
 dunt? Reprehendet ne ipsos Reges, qui illos Epi=
 cureos reprehēderit? Sic reprehēdendus esset Chri=
 stus ipse filius Dei, quòd Iudā Ischariotem in Apo=
 stolā elegisset. Audialias calumnias Ofianas. A TH.
 Subsiste obsecro, nam video aduentantem F. Stellā,
 qui cum mihi negotium est grauissimum: neq; pos=
 sum differre, quin statim agā de eo. Quid si post ali=
 quot horas rursus conueniremus, aut etiam crastina
 die, eisdē de rebus collaturi? H I L. Quando uolue=
 ris redibo ad te. Mihi quidē multo cōmodius uide=
 tur, si crastina die: Nā interea uersarer in nostro O=
 ficio, unde possem tibi afferre noua monstra tanq; ex
 Aphrica. A T. Placet, cras huc redibo, aurib. sitien=
 tib. H I. Sed certo scio, me allaturum aquā satis pu=
 tidā, tu uideris, an ea uolueris sitim explere.

Dialo=

DIALOGVS³¹

SECVNDVS.

HIL. Adsum, ut condixi, & putidæ aquæ fero, plus satis: rectè factum, quòd hoc tempus nostro colloquio interposuerimus, Nam interea totum me dedi lectioni Osianæ, ita, ut multò plura possim nunc recensere, quàm fecissem heri. **ATH.** Memini te heri incepisse dicere de virulentijis, deq; calumnijs Osianis. **HIL.** Ità est, pergam de his loqui. **Osius** inquit, Lutherum in sua Postilla dixisse, homines deteriores esse, quàm fuerint in Papatu, & alibi, decies eos esse Sodomitis peiores. Quare hîc insolētissimè se effert Osius, & triumphum agit, ad hunc modum uociferans: Audite irrefragabile testimonium Idoli vestri Islebiensis, audite vestrum Deum loquentem, huius enim verba nihil aliud sunt iudicio vestro, nisi verba Dei. **ATH.** Videtur mihi Dauum turbulentum agere in scæna, perge. **HIL.** Si mentiri potest Deus vester, mentiri potest hæc scribens de uobis Lutherus, qui nusquam scripsit verius, quàm vbi, quem fructum attulerit doctrina sua, planum fecit orbi uniuerso: qua fronte igitur audet Asotus iste Brentius nobis decies Sodomitis peiores obtrudere, qui sint Ecclesiasticæ doctrinæ iudices? **ATH.** Video insolentiam, sed vix

nà video virulentiam & calumniam multò maio-

H iij rem

DI A L O G V S S E C V N D V S.

rem: Rectè enim Lutherus cōquestus est, homines postquam illuxit illis excellens & singulare Euangelij donum, postq̃ Pater cœlestis illis manifestauit dilectum filium suum, D. N. Iesum Christum, si adhuc hæreant in peccatis, multò deteriores esse, quàm cum essent in Papatu: Quia multò grauius peccat & deterior est, qui norit voluntatē Domini, & non facit eam, quàm qui non norit: si in Papatu, hoc est, in tenebris, ubi nescitur gratia & misericordia Dei & Christi, sed remissio peccatorum fertur accepta modo bullis nescio quib. modò alijs imposturis, homines male viuant, est quidem reprehendendum, sed multò magis, si male viuant, ubi Ecclesiæ sint ad normam Euangelij reformatæ, in quibus possunt à fidelibus ministris intelligere inexhaustam illam charitatem Dei, qua dedit filium suum, cuius sanguine & morte peccata nostra abluerentur. H I L A. Sic sentio, libenterq̃ audiui, quòd me in dicenda sententiā præueneris. Quocirca Osus excidit ex triumpho, parturiebat montes cum sua inepta exaggeratione, & natus est ridiculus mus. Ego adea, quæ tu dixisti, hoc addiderim. Cum Lutherus dixerit, suos auditores esse peiores illis, qui Sodomæ habitauerunt, allusit aperitissimè ad locum Matthei, ubi Christus inquit, & tu Capharnaum usq̃ ad cœlum exaltata, usq̃ ad inferos detraheris, quoniam si in Sodomis editæ fuissent

issent virtutes, quæ editæ sunt in te, mansissent usq[ue]
in hodiernum diem. Idem voluit dicere, noster Lu-
therus, vos auditores mei auditis cotidie renatum,
nostra ætate, Euangelium, hoc est, bonum nunti-
um de Filio Dei, qui pertulit peccata nostra in cor-
pore suo, iamq[ue] est patefactus vobis homo ille per-
ditus, qui se extollit supra id, quod dicit, Deus, aut
numē, adeo, ut in templo Dei tāquā Deus sedeat,
sefe Deum esse ostendens, hoc est, Papa qui contra
Christum docet, pecunia scilicet præstita, & no-
stris operibus peccata remitti: pro quo beneficio
planè incomparabili, cum grati esse deberetis, pœ-
nitentiamq[ue] agere, nec tamen à vobis fiat, peiores
estis habitatoribus Sodomæ, Quia, si apud eos tan-
ta foelicitas Euangelij & gratia, quanta est apud
vos, fuisset patefacta, illi melius se gessissent quā
vos. Sed aliud habeo, quod hic dicam, in quo
turpissima cauillatio & calumnia Osij patefiet.
Hoc est Brentij Paradoxum, quod sæpe repetere
opus est, cognitionem & dñudicationem causa-
rum Ecclesiasticarum pertinere, non ad Episco-
postantum, imò ne quidem ad eos Episcopos, qui
sunt veræ Ecclesiæ Dei hostes, sed ad Reges &
Principes sæculares, adhibitis Ecclesiarum mini-
stris, alijsq[ue] viris, qui sint pietate, eruditione, pru-
dentiāq[ue] ornati. Cunc[que] non dubium sit, quin
multi sint huiusmodi (Deo gratiæ) inter nos, cen-
suit

DIALOGVS SECVNDVS.

fuit Brentius hos omnes debere cum pijs Regibus
& Principibus in Concilijs, tanquam iudices inter-
esse. Osius uero petulantissimè obstrepens, Qua
fronte inquit, (ut superius audiisti) audet Asotus
iste Brentius nobis decies Sodomitis peiores ob-
trudere, qui sint Ecclesiasticæ doctrinæ iudices?
Quare quis non videt istum Sathanicum Osi-
um, omnes Reges & Principes, qui Euangelio no-
men dederunt, unà cum Ecclesiarum nostrarum
Pastoribus, alijsq; doctis & pijs viris, isto horribili
conuicio salutare, quòd sint omnes decies Sodom-
itis peiores, ità ne Osi & nostros tam atroci contu-
melia afficiat? & testimonio Lutheri peruersè abute-
ris? Quasi Lutherus dixerit, omnes, quotquot sunt
nostræ religionis Reges, Principes, Pastores, ali-
osq; viros doctos, decies esse Sodomitis peiores,
neminemq; exceperit, & non potius increpauerit
aliquot, qui fortè huiusmodi fuerant. Et cum addi-
deris eodem in loco Osi hæc verbum: Habes ne
quod possis contradicere? Dico me hoc habere,
quòd sis malus vir, insignis deprauator & calumni-
ator, quodq; à Deo sit tibi grauissima poena expe-
ctanda, nisi resipueris. Sed adhuc tecum agam Osi,
tu cum prius ausus fueris affirmare, Lutherum ve-
speri benè potum & hilarem, postridiè manè reper-
tum esse in lecto mortuum (et hac quoq; in remen-
tis strenuè) cum illum nominaris Sacrilegum &
Seditiosum, deniq; cum omni conuiciorum gene-
re

re onerasses, & (quantum in te fuit) turpificasses, scurriliter addidisti eum esse nostrum Deum, neque te pudet hic quoque nostros Reges, Principes, & reliquos nostros ordines, tanta contumelia & iniuria afficere, quasi simus tam rudes, tam impij et blasphemij, ut habeamus coopertum flagitijs hominem pro Deo, uobis istud est peculiare & perpetuum, ut ex Cardinalium armento vobis adsciscatis vnum, quem instar Dei, imo prorsus pro vestro Deo colatis: hoc de vobis uerè dicemus, uos de nobis falsissimè, imo addo amplius, nos eatenus Lutherum audire, quatenus doceat ea, quæ verbo Dei, puriorisque veteris Ecclesiæ sensui & consensui sint conformia: quòd si possumus deprehendere, illum alia docere, rejicimus, et ipsemet in suis scriptis à nobis frequenter petit, ut, nisi consentanea verbo Dei doceat, rejiciamus. Vos verò quid? mandet vestrum idolum Papa, & verè vester Deus, quicquid ab horribili eius impietate blasphemum, quicquid contra clarum & apertum verbum Dei potest excogitari, affirmatis eum omninò esse audiendum, fingitisque nō posse errare. Hoc igitur interest inter vos, & nos, quòd vos insignè aliquem Epicureum habere soletis pro Deo, è cuius placitis nec latum vnguem audetis discedere, Nos Patrem ipsum cœlestem, cum eius dilecto Filio, & Spiritu sancto pro Deo habemus, libenterque interea audimus & honoramus seruos Dei, qui præferunt nobis sacrarum literarum faces,

DI A L O G V S S E C V N D V S.

nosq; ad uerā earum intelligentiam excitant, quem-
admodum inter alios Lutherus fecit, tam salutare
Dei organum, quam tu es Sathanæ & Antichristi
mancipium atq; organum Osi, A T H. Videris mi-
hi habere Osum antè oculos, imo cum eo congredi,
itā totum ad eum te conuertisse, & concitatè loqui
mihi visus es. H I L. Boni consule, rapuerat me sum-
ma rei indignitas, cū viderem istum hypocritam,
tanta arrogantia, tam atrocib. conuitijs, nostros in-
cessere. Sed cū me inde reuocaris, pergā in eo cur-
su, quem institueram, et dicam quemadmodum cō-
torqueat Caluini uerba, coneturq; persuadere, quòd
pro Rom. Ecclesia faciant, cū tamē summè illi ad-
uersentur. Hæc sunt Osi. Quòd si charitatem habe-
retis Brenti, nuncq; ab Ecclesia uos diuideretis, cuius
si gremio conderemini, tum demum uerum scriptu-
rarū sensum assequeremini. De qua Ecclesia loqueris
Osi, tecum. n. uolo adhuc agere. Vbi nā est ista Ec-
clesia, in cuius gremio oporteat esse conditum, qui
uelit assequi uerum sensum scripturarum. Respōde-
bis, haud dubiè, te loqui de Papatu, deq; Rom. Eccle-
sia, affirmabisq; eum demum assequi uerum sensum
scripturarum, qui ab ista se nō præciderit. Hoc iacto
fundamento pergamus, & uideamus quid subiun-
gas. Nam rectè quidam ex uestris admonet (uestros
autē appello Sacramentarios quoq; cū ex uobis
eos prognatos esse cōstet) rectè igitur Caluinus ue-
ster admonet, & peculiariter notandum esse dicit,
quòd

quòd non est extra Ecclesiam sanæ intelligentiæ scripturarum lux. Nunc dic mihi Osi, putas ne Calvinus hîc de Papatu, deq; uestra Ecclesia intellexisset: quòd scilicet, extra Romanam, non sit sanæ intelligentiæ scripturarum lux? Respōdebis, te minimè adducturum fuisse unius ex uestris hostibus uerba contra nos, nisi planè crederes, eum de Papatu, deq; Rom. Eccle. intellexisse. At, si hoc tibi persuades, affirmo, te nec micam sanæ mētis habere, ut etiā communi sensu destitutus uidearis (regero. n. tibi in caput tuamet uerba, quę in quempiam ex nostris euouueras) Calvinus ne, de Papatu deq; uestra Rom. Ecclesia assereret, quòd extra illā non sit sanæ intelligentiæ scripturarum lux? Scis quid de ea sentiat Calvinus? q̃ in ea, quam tu defendis presentem Rom. Ecclesiam, sit extincta sanæ intelligentiæ scripturarum lux, sintq; meræ tenebræ, & per consequens, summa et horribilis sacrarum rerum prophanatio et abominatio. ATH. Hic est magnus stupor atq; lapsus. HI. Videris mihi sentire Osi, errore, aut incogitantia ad hunc modum de Ecclesia & de Caluino scripsisse, at ego aliter sentio: Puto enim illum probè nouisse de qua Ecclesia Calvinus senserit, sed malitiosè & calumniosè locum recitasse, ut periculum faceret, si quem posset ex incautis, minusue intentis lectorib. subuertere. HI. Facile in tuam sententiam uenerim: Nam est ualdè peculiare isti Sophiste,

contorquere verba, & sensum deprauare: audi locum ita similem, ut lac lacti non sit magis simile.

Confessio Augustana prope finem habet locum, in quo de Iurisdictione Episcoporum agitur: recitabo verba, vt soleo. Porro, secundum Euangelium, seu (vt loquuntur) de iure diuino, nulla iurisdictionis competit Episcopis, ut Episcopis, hoc est, his quibus est commissum ministerium verbi & Sacramentorum, nisi remittere peccata. Item cognoscere doctrinam, & doctrinam ab Euangelio dissentientem reijcere, & impios, quorum nota est impietas, excludere a communione Ecclesiæ, sine vi humana, sed verbo. His necessario, & de iure diuino debent eis Ecclesiæ præstare obedientiam, iuxta illud: Qui vos audit me audit. Clarissimis verbis, vt vides, hic agitur de Episcopo, veræ & genuinæ Euangelij doctrinæ addicto. Episcopos autem, qui huiusmodi sint, Brentius, & vnà cum eo omnes Ecclesiæ reformatæ libentissimè sument in Iudices, imo nullos alios volunt, nisi huiusmodi: hi ipsi sunt, de quibus Brentius intelligit, cum ait, pios Principes, adhibitis sibi Ecclesiarum PASTORIBVS, debere causam de doctrina religionis cognoscere. Verum quid Osius? quemadmodum superius deprauauit solum Caluini, nunc sensum Confessionis Augustanæ contorquet & deprauat, conaturque persuadere, quòd illa omnem huiusmodi cognitionem & dijudicationem reiecerit, in Episcopos.

scopos Papisticos, qui sunt hostes veræ doctrinæ:
A T H. Manifestissima deprauatio: Nam non est
dubium, quin Augustana Confessio intellexerit de
pijs Episcopis & Pastoribus, quid enim illi cum
Papisticis? cur illis præscripisset, quale eorum mu=
nus esset futurum? H I L. Neq; etiam dubium est,
quin Brentius semper dixerit, tales Episcopos, tales
Pastores debere cognoscere de religione: non rej=
cit ergo (vt supra diximus) à talibus iudicijs, nisi
impios & hostes. At vide, quanta arrogantia insul=
tet Osius, cum nritur insinuare, quod Confessio
Augustana admiserit omnes indifferenter Episco=
pos Papisticos pro cœlestis doctrinæ iudicijs.
Quanta (inquit) per Deum immortalem, est vis
veritatis, vt etiam per hostium veritatis iugulum
nonnunquam erumpat? A T H. Fucus & artifici=
um veteratorium, ad captandos animos imperito=
rum. H I L. Quid mirum autem, si hominum verba
audeat in alios sensus detorquere, cum Spiritus di=
uini verba corrumpere ausus fuerit? A T H. Cor=
rumpere ne? H I L. Corrumpere: Nam cum omni=
no eius sententiæ sit, quod nemo possit ex vllis no=
tis cognoscere, qui nam sint ex Electis, adducens il=
lum Pauli locum: nouit Dominus qui sunt sui, ad=
didit verbum, solus: Nam solus Dominus, inquit,
nouit qui sunt sui. Deinde cum Petrus scripserit,
quædam esse in Epistolis Pauli obscura, Osius lo=
cum recitans, conuertit quædam in multa. Multa,

I iij. inquit.

DI A L O G V S S E C V N D V S.

inquit, Petrus dicit esse in Pauli Epistolis obscura.
A T H. Horrendum, quanta sollicitudine, & quàm
 pertinaciter isti contendunt, omnem scripturam,
 non modò quædam loca in Paulo, esse obscuram
 & difficilem, ut territent, opinor, homines, ne ad
 eius lectionem accedant. **H I L.** Atq; etiam, ut ab il-
 lis interpretationem petamus, Sed petant carnales
 & hypocritæ; nos (per Dei gratiam) alios habemus,
 vnde petamus. Aliam audi insignem depravatio-
 nem, cum Brentius (quod sæpissimè cogor repetere)
 scripserit, cognitionem & dijudicationem de
 doctrina religionis, pertinere etiam ad **pios Reges**
 & **Principes sæculares**, adhibitis Ecclesiæ ministris,
 alijsq; pijs & eruditis viris. **O s i u s**, videns, hunc,
 quem Brentius describit, esse honestissimum cœ-
 tum, & prorsus dignum, ad quem de causis, ad reli-
 gionem pertinentibus, referatur, nihil respondet ad
 rem, sed detorquet sensum Brentij, & ità cum eo a-
 git, quasi dixerit Brentius, omnes, sinè discrimine,
 quotquot voluerint Concilijs interesse, atq; inter
 iudices sedere, esse admittendos, etiam quemuis ex
 fece vulgi, **A T H.** Scio nihil minus Brentium sen-
 tire, quàm hoc, Bone Deus, imo tã mihi absurdum
 videtur, vt vix credam ab **O s i o** obiectum fuisse.
H I L A R. Non credis? faciam vt credas. En tibi
 , ipsissima **O s i j** verba. Et quod non modò Catholi-
 , ci, verum ne hæretici quidem, quamlibet sæui non-
 , nulli Tyranni, quin etiam ne graues quidem Chri-
 stianæ

stianæ fidei persecutores, Imperatores ethnici, fas,
esse sibi putauerunt, ut inter Episcopos de causa fi-
dei cognoscerent, id tu Brenti fas esse contendis? nō,
modo Regibus aut Principibus, verumetiā cuius,
de fece vulgi, Audis? CVIVIS DE FECE
VVLGIATH. Proh pudor. HIL. Quid illum
puderet? hoc ter, aut quater repetit, perfrictissima
fronte, nominans sutores, sarctores, zonarios & ba-
iulos, quos ait Brentium velle, vt in Concilijs unā
cum Episcopis sententiā dicant, Sed cum Brentius
disertissimē dixerit, adhibitis Ecclesiæ ministris, A-
LIISQVE PIIS ET ERVDITIS VIRIS
an hic queat intelligi fex vulgi, baiuli & sarctores,
iudicet qui nō sit deprauato atq; impio, quēadmodū
est Osius, iudicio. In summa, putat omnia sibi licere,
quia cum stupidis hæreticis (ut putat) negotium
habeat. ATH. Sed non intelligo, quid sibi velit in
his verbis, quæ recitasti, quòd scilicet Brentius faci-
at, quòd nō modò Catholici, verum ne heretici qui-
dē, quāmlibet sæui tyranni, quin etiā ne graues qui-
dem fidei persecutores, Imperatores ethnici, fas si-
bi esse putarunt. HIL. Dicā quid sibi velit, & uide-
bis quā fortibus cornibus pugnet ista fera. Tu
scis Athanasi, in ditionibus tyranni Turcarum li-
cere missificare, (vt licet etiam nostram doctrinam
profiteri) Si fortē illic, inter sacrificulos, aliqua de
Missa, aut alio huiusmodi articulo oriretur con-
tentio, Sacrificuli autem ad Tyrannum confu-
gerent, qui inter eos iudicaret, at Tyrannus re-
sponderet.

DIALOGVS SECVNDVS.

sponderet, id non esse sui muneris, inferes ne propterea, tyrannum habere Sacrificulos pro sacrosanctis diuinisq; hominibus, quorum religionem & iurisdictionem nollet violatam? A T H. Nihil minus, Turca non tolerat Sacrificulos, vt velit esse inter eos, vbi agitur de doctrina religionis, iudex, sed sinit, ut rem suam agant, cum uero respondet, non esse sui muneris de eorum religione iudicare, eam nec laudat nec vituperat. H I. Recte, Verum quia Aurelianus Imperator Christianę fidei persequutor, Catholicis Episcopis, qui ad se confugerant, respondit, nolle inter illos & Paulum Samosatenum hæreticum iudicare, Osius, quasi iudicio et autoritate Aureliani Imperatoris, quod ita pronunciarit, in hac causa uicerit, exultat, et triumphum agit, insultans Brëtio, quem ait superioris & huius ætatis hæreticos, quin & ipsos Ethnicos peruersitate superare, Audi uerba quę statim sequuntur post illa, cuius de fece vulgi, Quę est hæc animi tui impotentia? quod est illud, tam ardens Apostolicę sedis & Catholicorum Episcoporum odium? ut & superioris, & huius ætatis nostrę hæreticos, quin & ipsos Ethnicos peruersitate superare coneris, dum modo odio tuo plusquã Vatiniano satisfacias? Putat autem admirator tuus, ille Vergerius, quod peruersę docetur à te, id se pientissimo Regi & Domino meo probare posse? Errat Brenti, & quidem toto cœlo, quod aiunt, errat. Nescit fortasse, quàm sanctis parentibus, auis, proauis

proauis, & paternis & maternis prognatus sit, & quàmquā semper abhorrerit, & nunc etiā abhorreat ab hoc vestro Satanismo. A T H A. Deum immortalem, quā furit & debacchatur, ego regererem illi in caput eadem verba. Quæ est hæc animi tui impotentia Osi? Quod est istud tam ardens Euangelij & verę Christianę doctrinę odium, ut & superioris & huius nostrę ætatis hypocritas & impios homines, quin & ipsos Turcas peruersitate superare coneris, dum modo odio tuo plusquam Vatiniano satisfacias? Sed dic mihi Hilari, Quid de Philippo Melanthonē videtur tibi sentire Osius? venit nunc in mentem, quia video Brentium eius ferè collegam horribiliter proscindi. HIL. Quid? in Brentium & Vergerium audisti multa magna & grauiā conuitia fuisse iactata, quanquā nec decimam tibi eorum partem retulerim, sed tamen vnicum conuictum, quod in Melanthonem iactauit, mihi videtur longè maximum conuictorum omnium, quæ tum in Brentium & Vergerium, tum in reliquos nostrates eructauerit. A T H. Grauiissimum conuictum sit oportet, quod nā illud est: et tamen nouimus omnes, Philippum Melanthonē esse permagnum ornamentum nostrarum Ecclesiarum, & delicias lumenque politicorum studiorum. HIL. Itā est. A T H. Quid ergo ait ista rabula de Philippo? HIL. Dicā uno verbo. Osius mentitur, Philippum, pro sua virili, perficere conatum fuisse, ut Papatus instauraretur.

DIALOGVS SECVNDVS

tur, Quid potuisset dici, aut excogitari de tali et tanto viro magis contumeliosum? A T H. Posses ne mihi indicare ipsamet Osiij verba? HIL. Possum, en tibi ea, pregnantiora, quàm putasses; Nunc verò nihil erat Flacce (alloquitur Illyricum, de quo modo dixerat, quòd Christum alium non nouit, prætèr eum, qui natus est Islebñ, sic enim Osius loquitur)

- quòd immemor officij, tam acerbè tamq̃ contume-
- liose, benè de te merentem Præceptorem tuum acci-
- peres, quòd is, cùm necessarium esse videret, ordi-
- nem ac disciplinam in Ecclesia, quæ per Lutherum
- vtraq̃ sublata fuere, pro virili sua, perficere conatus
- est, vipedetentim eò reditus fieret, vnde facta est di-
- scessio, Pium fuit hoc institutum hominis minimè
- mali, cui violentiæ mutationes istæ, per Lutherum
- factæ, nunquàm placuerunt, cuius tyrannide, se tan-
- dem aliquandò liberatum esse nō moleste ferre uisus
- est, cùm scribēs ad Carlouitium, se deformiter ei ser-
- uuisse fateatur. An nō diserte dicit, Philippum, pro
- uirili sua, perficere conatum fuisse, ut ad Papatum re-
- diretur? A T H. dicit quidē, sed strenuissimè (ut tu
- dixisti) mentitur, more suo, sed sine, habet Philip-
- pus innumerabiles discipulos, summa in eum beni-
- uolentia & charitate, ut non vulgari eruditione &
- eloquentia, hos ergò decebit, etiam tacente Philip-
- po, Osiū pro dignitate excipere, illiusq̃ impudēs
- os retundere, quod non dubitò facturos, eò magis,
- quòd in isto tam magno maledictorum aceruo re-
- perient, se ipsos quoq̃ nominatim perstrictos &

petua

petulantissimè, extra propositum, prouocatos: Osius enim ad hunc modum. Somnia sunt Philippi vestri Melanthonis, & ea diuini quiddam habere credunt eius discipuli. Quàm obrem illi non nobis ea obijcias. A T H. Sed quorsum hæc Osius? H I L. Dicam, Recitarat verba Brentij, qui verissimè dixerat, Episcopos Papisticos non conuenire in Concilijs, in nomine Christi: Nam hoc unum præcipuè agunt, ut consulant dignitati, opibus & gloriæ, ex traditionib. non scriptis, et ex S O M N I I S monachorum: quare Osius ad eum, quem dixi modum, respondet, S O M N I A Philippi sunt uestri Melanthonis &c. A T H. Nihil potuit frigidius, nihil ineptius, ut prorsus extra propositum (ut dixisti) ista uipera (ex abundantia cordis) uideatur uoluisse bonum Philippum, unà cum suis auditorib. mordere. H I. Verum cum sibi, eo dicto, ualde placuisset, iterum id repetit, quatuor paginis interiectis. Cum. n. dixisset Brëtius, principes nō debere agnoscere quæuis sacrificulorum & monachorū S O M N I A pro oraculis spiritus sancti, Osius rursus occinit suā ineptam cantilenā, atq; inquit: De somnijs, Brëti cum Philippi discipulis agas, qui somnia sui præceptoris diuini quiddā habere iactāt, nos nō alio loco somnia habemus, quàm quo debēt haberi somnia, siue monachorū sint siue Philippi, siue cuiuscunq; tandē alterius A T. Video insulsam Osi cauillationē, dissimulauit, n. se intelligere, q̃ Brentius uoluerit taxare Papistas, qui reuera patiuntur sibi obrudi nugas

cucullatorum pro diuinis oraculis, Quæso te Hilari, solet ne iste ad hunc modum reliqua argumenta & fundamenta Brentij confutare atq; conuellere?

HIL. Fermè ad eundem: cauillis enim & rimis nescio quibus conatur elabi. Vis proferam ad huc vnum atq; alterum ferè huiusmodi locum? A T H. Profer, audiam. HIL. Brentius ait, Paulum, deinde etiam Canones descripsisse, quales debeant esse Episcopi, re autem ipsa, nos videre maximam partem Episcoporum, qui hisce temporibus suprema loca in Ecclesijs occupant, haud quaquam respondere his conditionibus, quas Apostolus & Canones exigunt. Quare non posse dici, quòd talium prælatorum conuentus sit legitimum Concilium. A T H. Rectè Brentius; Nam sat nouimus, qualibus Curisani Pape solent dare administrandos, aut deglubendos vorandosq; potius Episcopatus, talibus ne (præsertim solis, quod sibi belli homines audent vendicare) permittemus, vt de doctrina religionis deq; salute animarum nostrarum cognoscant: à talibus ne in re tanti momenti pendeamus? HIL A. Hic locus magni momenti est: Nam Papistæ solent nobis obijcere, quòd in veteribus concilijs soli Episcopi de doctrina religionis cognoscere & diiudicare solebant, ergò, hoc quoq; tempore, inquit, soli Episcopi debent de eadem doctrina cognoscere & diiudicare, & videtur hoc, prima facie, esse aliquid, & quod posset infirmiores irretire, sed (si rem

expen-

expendas) nihil est reuera: Nam veteres Episcopi non à Papis, sed à ministris Ecclesiæ et à populo eligebantur, quod magis notorium est, quàm quòd oporteat nunc probari, Atq; hi, conditionibus, quas Apostolus & canones exigebant, magna ex parte, respondebant, aut certe non erant aulici, seu Curtisani, antè omnia nondum in Ecclesiam Dei tam horribiles prophanationes irruerant, atq; inundauerant, neq; Episcopi erant tam arctis iuramentorum vinculis Papis obligati, tantaq; tyrannide oppressi, vt nunc sunt. Cùm ergo essent celebranda concilia, hi accedebant, et nulla habita Paparum, aut cuiusq; alterius ratione, quod sentiebant, quod didicerant, in illis temporib. quæ fuerunt aliquando satis infœlicia & tenebrosa, liberè pronunciabant. Quare si velit Papa, ut mos antiquus obseruetur, soli Episcopi in Concilijs sententiam dicant, vt fortassis olim fiebat, reddat Ecclesijs antiquum morem, permittat, quam sibi per tyrannidem vsurpauit, Episcoporum electionē ciuitatibus, liberetq; eos tam turpi seruitute, qua coguntur iureiurando promittere, quòd velint contra omnem hominem, quicquid Papa voluerit, defendere, et tunc crediderim, nostrates nō recusaturos, ut tales Episcopi sint Ecclesiasticæ doctrinæ iudices. H I L. Est locus non parui ponderis, vt dixisti, sed hic dicerent Papistæ, si putas veteres Episcopos non usq; adeò malos & sacrarum literarum rudes fuisse, ut sunt nostri tempo-

C. nulla
dist. 62.

DIALOGVS SECVNDVS.

ris Episcopi, cur ergò recusas parere Concilijs, in quib. illi neq; indocti neq; mali interfuerunt? A T. Non recuso parere, vbi video non esse deuiatum à verbo Dei, sed vbi deuiatum fuerit, non possum parere, prohibeor enim à uerbo Dei. HIL. Dicerēt, non esse credibile, si fuerint boni & docti viri, quod deuiarint à norma verbi Dei. A T H. Et tamen apparet eos deuiasse aliquando, quemadmodum fecerunt etiam ex patribus multi extra concilia, vt fuerunt homines, & an reuera deuiauerint, in hoc deum petimus legitimam cognitionem: cunctę legitimam dicimus, nihil minus intelligimus, quam vt ea per tale Concilium fiat, in quo electi à Papis, iurati Papis, dependentes à Papis Episcopi, & quidem soli, omnibus reliquis exclusis, sententiam dicant. HIL. Nihil quicquàm potest in summa iustus peti, & nullo modo isti possunt dici idonei, in tam graui causa, iudices, vt stultissimè sint facturi, maximamq; ac incomparabilem iniuriam filio Dei atq; eius Ecclesiæ, qui in talia Concilia, in tales iudices, consentire vnquam voluerint, absit à nobis tanta impietas, vt spōsam Christi istis impuris Miratis prostituamus. A T H. Sed quid respondit Osius ad id, quod ex Brentio recitasti, maximam scilicet partem Episcoporum, nostri temporis, non respondere his conditionibus, quas Apostoli et Canones exigunt. HIL. Sophisticatur, audi eius verba, Si non alios Episcopos dari tibi iudices, vis, quàm quales descri-

describit Paulus, qui sint irreprehensibiles, etiam Pe-
 trus Apostolus talis iudex non erit, ut contra eum ex-
 cipere non possis, scribit .n. Paulus, quod in facie illi
 restiterit: quia reprehensibilis erat. Agnoscis cauilla-
 tionem? A T H. Quid ni agnoscerem, cum tam clara
 et tam crassa sit? Apostolus primum inquit, oportet
 Episcopum irreprehensibilem esse, deinde comme-
 morans, quibus demum laudibus oporteat eum esse
 ornatum, ait, debere esse vnius uxoris maritum, vi-
 gilantem, sobrium, modestum, hospitalem, A P-
 TVM AD DOCENDVM, iustum, alie-
 num a contentionibus, atque ab avaritia. Quocirca Bre-
 ntius verissime dixit, maximam partem Episcoporum
 nostri temporis non respondere his conditionibus:
 ego vero addo, eos his conditionibus esse prorsus
 et ex diametro contrarios: Quis, n. non uidet, quam
 turpi & obscena vita, quanta desidia & somnolen-
 tia in grege pascendo, quam disfluant luxu, quanta
 superbia et arrogantia, quam nulla in pauperes cha-
 ritate, quanta imperitia, praesertim sacrarum literarum,
 quam iniusti & crudeles, quam contentiosi & litigi-
 osi, quam denique auari sint plerique, & longe maxima
 pars eorum Episcoporum, qui creantur a Papis? Hoc
 Brentius quaeritur, hos negat esse, ut negamus oes,
 idoneos coelestis doctrine iudices. Verum cum O-
 sius animaduiceret, se reuera nihil habere, quod hic
 posset ingenuè atque solide respondere, rimulam in-
 uenit, qua aegre elaberetur, & aliquid respondisse
 visus

DIALOGVS SECVNDVS.

visus esset. Nam omnibus boni Episcopi conditionibus, quæ ab Apostolo describuntur, dissimulatis, vnicum duntaxat verbum arripit, atq; vt, audisti, cauillatur, inquires. Si non alios dari tibi vis iudices, quàm quales describit Paulus, qui sint irreprehensibiles, etiam Petrus Apostolus talis non erit.

HIL. Probè intelligis argutiolam & fugam Osi.

A TH. Sed posset illi ad hunc modum responderi, Nempe Petrum, cum fuisset à Paulo obiurgatus, nõ fuisse pertinacem, sed abiecit errorem, ita, ut cum in Concilio sederet, non fuerit reprehensibilis, sed idoneus iudex, Quare, si Osianni Episcopi, Petri exemplo desierint esse pertinaces, et errores abiecerint, desistemus dicere, quòd idonei iudices non sint.

HIL. Non displicet. Audia alium, locum qui statim sequitur. Brentius inquit, Quò nos in tanto dissidio vertemus, quem tandem iudicem, quod iudicium agnoscemus? A TH. Qua de re loquitur? HIL. De Iudiciis Concilij. A TH. Nullus est reuera in tota hac causa grauior & difficilior articulus, ita, ut nulla prorsus mihi videatur esse huius conciliandi spes; Nam neq; nos permittemus vnquam papisticis Episcopis, de cœlesti doctrina, deq; salute animarum nostrarum cognitionem & dñjudicationem, non si millies moriendum sit, neq; vicissim papistici Episcopi vnquam permittent, vt vel vnus ex nostris Theologis unà cum illis in Concilio ut iudex sedere possit. HIL. Non est dubium. Cum ergò

Brentius

Brentius tantam & tam grauem viderit in hoc articulo dissensionem, atq; difficultatem, audi quid subiunxerit. Breuissimis & perspicuè respondebo: eum agnoscemus iudicem, quem in Symbolo Apostolorum iam inde ab incunabilis, & paterna atq; auita traditione (vt & nos aliquid traditionibus demus) didicimus iudicem viuorum & mortuorum. A T H. Piè & sapientè Brentius: Nam quò in tam ardua & desperata causa recurreret, nisi ad filium Dei, qui eam tandem definiat, quandoquidem inter homines de ratione & forma istius iudicij minimè potest conuenire? H I L. Ego idem sentio, non potuisse magis sapienter & piè responderi. Sed audi quid hic Osius. A T H. Iesu, audebit ne reprehendere? H I L. A. Et quidem acerrimè & virulentissimè, audi modo. Quid autem optarint aliud omnes Parricidæ, Sicarij, Venefici, Fures, Latrones, & quotquot sunt criminis alicuius rei capitalis, quàm, ut nullus esset in terris iudex alius, præter eum, quem profitemur è cœlo uenturum iudicẽ viuorum et mortuorum, ut illis interea liceret, in quorumuis fortunas et capita liberè grassari? A T H. Atquì Brentius non dicit, se optare, ut nullus sit huius causæ in terris iudex, quin potius semper ad piorum iudicia prouocat atq; suspirat, sed cum uideat nō posse inter nos de iudicib. conuenire, commendo (inquit) causam filio Dei, iudici uiuorum & mortuorum, cui, n. aliq. commendaret? H I. Osius, more suo,
L. deprauat

deprauat sensum Brentij, fingitq; eum dicere, quòd nunq; illi, nec somnianti quidem in mentem uenit. Sed arrige aures Athanasi, hîc hîc audies modestiam Episcopalem & prorsus Osianam: Postquam enim enumerauit Parricidas, Sicarios, Veneficos, Fures, Latrones, subiungit, Atquî multis modis uos istis estis sceleratiores. ATH. Proh deûm atq; hominem fidem. HIL. Pergit Osius, Qui non in corpora, uerum in animas piorû grassamini. ATH. Verè hoc saltem dicit, nos non grassari in uitam hominum, ut Papistæ faciunt: Nullus enim ex illis fuit unquam, propter doctrinam religionis, combustus, suspensus, capite truncatus, aut aquis merfus apud nos, cum illi interea plus quam centum nostrorum fratrum millium, ob confessionem piæ doctrinæ, tyrannicè & crudelissimè, hisce XL. annis per carnifices interfecerint. Quòd verò ad alterum attinet, nempe ubi Osius dicit, nos grassari in animas piorum, Dei & piorum iudicio æstimandum relinquimus, vtra pars in animas piorum grassetur, Papistæ ne, qui tam crassas idolomanias & blasphemias inuexerant, an nos, qui, ut eas, verbo Dei tollamus, capita nostra martyrio obijcere non dubitamus, HIL A. Audi quid subiungat Apocopus. Sed quorsum tandem res Brentio re-
dijt? de principum officio scribere cum instituerit, ac propriam eorum munus esse docere, de doctrina religionis iudicare, nunc & eorum & mortalium

talium omnium iudicium excludit, neq; putat do-
 ctrinæ suæ quenquam idoneum esse iudicem, præ-
 ter solum Christum. A T H A. O infœlicem O-
 sium, qui tam turpiter locauit ingenium & cala-
 mum Antichristo & Sathanæ, atq; ab illis edoctus
 impudentissimè calumniatur mentiturq; : Nam
 Brentium ardentibus votis, ad piorum iudicia
 suspirare iam diximus. H I L A. Pergit Osius,
 sed verè dictum est illud, quòd omnis, qui ma-
 le agit odit lucem. A T H A. Subsiste obsecro,
 vt istum mitratum calumniatorem conuincamus,
 Brentius, ut causam nostram tueretur, anno
 M. D. L I. ad Concilium Tridentinum ac-
 cessit, Quid ergo vllulat Osius, eum odisse lu-
 cem? Oderunt Papistæ, qui reuerà non possunt
 ferre cognitionem; tametsi enim Concilium ia-
 ctitent, tamen nihil minus habent in animo, quàm
 liberum & Christianum Concilium peragere, per-
 ge. H I L A. Si te bonam habere causam Bren-
 ti confideres, legitimum Ecclesiæ iudicium non
 defugeres. A T H A. At hoc caput est, quòd
 quale sit legitimum iudicium, disputamus, De
 hoc conueniat inter nos, & statim Brentius ade-
 rit atq; alij vnà cum eo, perge. H I L A R I V S.
 Quoniam uero tibi conscius es impiæ doctrinæ,
 sacrilegæq; separationis tuæ. A T H A. Subsi-
 ste, quæso, tam falsò hoc de Brentio dicit Osius,
 L. ij. quàm

DIALOGVS SECVNDVS.

quàm possumus nos verè de Papa, deq; suo satellitio dicere totidem ferè verbis. Quoniam tibi conscius es impiæ doctrinæ, sacrilegæq; tuæ à uera Prophetarum, Christi, & Apostolorum doctrina separationis & rebellionis, ideò à legitima doctorum & piorum virorum cognitione, toto pectore, abhorres, vellesq; nobis tuos Curtisanos, tuasq; Laruas coniuratas pro iudicibus obtrudere: perge.

HIL. Præstabilius tibi videtur, ut sit Anarchia quædam inter Christianos, nec sit quispiam, qui uel cognoscat de sacrilegijs vestris, vel conuictos debitis pœnis afficiat, quò sic omnia uobis impunè licere queant.

ATH. Virulentissima & venenatissima sunt hæc verba, omniumq; Regum, Principum & Statuum, qui se nostræ causæ adiunxerunt, honorè rectà petunt: Nam non obscure dicit, omnia impunè in eorum ditionibus licere, neminemq; esse, qui sit sollicitus, ne impia doctrina spargatur, & conuictos debitis pœnis afficiat, cum longè aliter res se habeat: Nam Clarissimi Reges, Principes & liberæ Ciuitates, qui, proiecto Papatu, Ecclesias ad Euangelij normam reformarunt, summa diligentia cauent, ne in eorum ditionibus quicquàm doceatur, quod sit ab eorum confessionibus, & præscripto, quod verbum Dei habet pro fundamento, alienum, eos verò, qui aliena ab eo spargere ausos fuisse deprehensi fuerint, debitis pœnis afficiunt. In summa, qui causam hanc non haberet perspectam, Si Osium audiret,

audiret, omnia impunè sub nostris Regibus, Principibus, alijsq; statibus imperij Evangelicis licere sibi persuaderet, & verè esse Anarchiam, hoc est, rebellionem licentiamq; multitudinis, quæ nulli obediat. Obsecro te, indica mihi (si quidem nosti) quænam sit istius maledicentissimi & mendacissimi hominis patria, certè non crediderim Germanum esse: Vix enim posset homo, patria Germanus, Germaniæ Principes, cum ipsa Germania, tam atrocibus conuitijs & maledictis proscindere. Est ne Hispanus fortassis? HIL. Cum primum in librum incidissem degustassemq; , sanè suspicatus sum Hispanum esse, & ducere genus ab Osio illo, Episcopo Cordubensi, cuius magna fuit existimatio in Synodo Nicæna, ab hinc millibus ducentis annis, aut plus eo, præsertim cum nescio quis ineptus & malus vir (nomen puduit efferre) in præmonitione ad lectorem, non veritus fuerit hunc Osiom cum illo verere Osio componere, imo præferre hunc illi (si Dñs placet) impium scilicet & turbulentum Missificatorem cum pio & solido viro. A TH A. Cuias tandem est? HIL. Pater fuit è Marchionatu Badensi, ipse Cracouiæ natus, consanguineus est Christophori Osij Iureconsulti. A TH. Noui hominem, bonum certè virum & doctum, nostræq; doctrinæ studiosum cum primis, ut maluerit è Camera Spirensi, ubi aliquandiu magna cum laude aduocatus fuit, abire, quam vel transuersum vnguem

DIALOGVS SECVNDVS

à genuina Christi doctrina, & nunc Vvormatiæ degit, augeat illi Dominus Spiritum & Fidem.

HIL. Adhuc audi alia Osiana conuitia, & calumnias inauditas intolerabilesq̃, imo nunc primum admouebo manus ad grauiores. Ait se posse recensere historiam de quodam, qui cum trium superstium vxorum fuerit maritus, à nostris tamen magno cum plausu, excipiebatur, atq̃ in pretio habebatur, ob hoc solum, quòd Lutherana dogmata in vulgus spargeret. A T H. Turpissimum & planè Turcicum est, quis neger? maritum esse trium superstium vxorum. Sed fortassis, quæ iste affirmat, non sunt vera, an non conuicimus eum mendacij sæpè? Sed fac esse vera, quærendum esset ab isto Osore, an credat in Papatu reperiri plurimos Cucullatos, tragicis facinoribus coopertos, qui tamen solent audiri magno cum plausu, & in pretio haberi, ob hoc solum, quòd mordicus Papatum defendant, & doctrinam filij Dei insectentur? scio ego, & sciunt omnes, qui inter Papistas versantur, innumerabiles esse huiusmodi, quibus per Papas omnia licent, dum strenuè se gerant in persequendis filijs Dei: quocircà minus malum fuerit audire maritum trium vxorum, qui Christi doctrinam promouere studuerit (si modò id uerum fuerit) quàm sceleratissimum aliquem Monachum, aut Episcopum, qui eam suis cõcionibus impediatur (ut solent) HIL. Deinde ait, in ditione Protestantium, fuisse ascitum in Pastorem Ecclesiæ, habitumq̃ præclarum & idoneum quempiam, qui fuerat

fuerat in schola carnificis, qui plures habuerat vxores, quarum vnam rapuerat, & vixisse nihilominus inter scorta, vxore etiam spectante. A T H. Demus hoc contigisse, quod tamē falsum puto, sed demus, & non in vno duntaxat, sed in quinq; aut sex locis, quid inde consequitur? H I L. Putat inde consequi, quod nostra doctrina sit mala. A T H. O ineptum argumentatorem & imprudētem etiam, qui nos in hoc genere prouocat. Certē si ex ministrorum moribus & vita æstimanda fuerit doctrina, bona ne ea sit, an praua, cui inserviunt, omnium pessima & deterrima iudicabitur ea doctrina, quā Papæ cum suo satellitio profitetur: quia nec Hebræorum, nec Mahumetanorum religio habet, neq; puto ullam vnam quam habuisse ministros, qui fuerint vita inquinatior & sceleratior. H I. Audi quid mox subiungat, se posse recensere carnificem functum esse apud nos officio pastoris. A T H. Hoc quoq; falsum crediderim: sed, ut dentus fuisse verum, sæpē in Papatu commendantur Ecclesiæ nō modo gregarijs illis sacrificulis & Monachis, sed his, qui videntur splendere sub mitris & purpureis galeris, quorum mores & ingenia si respicias, minus malū iudicaueris, si corporum carnifici commendentur. An non sunt pessimi carnifices animarum, qui pessimo exemplo pessimaq; doctrina ad inferos (quantum in ipsis est) animas protrudunt, deinde etiam corporum pessimi carnifices? Nam si quando possunt sceleratos ungues insigere in aliquem ex nostris fratribus, hunc

DIALOGVS SECVNDVS.

hunc statim multis tormentis crudelissimè excarnificatum ad rogos & ad cruces rapiunt. HIL A. Sed quid hic dices Athanasie? Volo ipsosmet sibilos Osi-
 • anos recitare, arrige aures; Sic autem iam est mori-
 • bus receptum apud uestri Euangelij præcones, si-
 • mul vt duas, aut tres uxores habeant, vt iam pro
 • crimine propemodum non habeatur, ac modo non in laude ponatur. A TH. O virulentiam & impudentiam singularem, quò magis progredimur, eò magis sentiuntur venenatissimi aflatus istius viperæ, aut basilisci. Præcones ne Euangelij, aut etiam alij, duas, aut tres vxores habent apud nos, & id in laude ponunt? Vnicum duntaxat nominet, qui duas simul habeat, calumniatorum omnium pessimus. Sacræ testantur literæ duabus præsertim notis, aut tesseriis, Antichristum dignosci, ex mendatio scilicet atq; parricidio, Osum ergò insigne Antichristi membrum meritò dixerimus; Nam hic, vt alibi etiam, apparet, eum esse insigniter mendacem, Parricidam uerò ex eo, quòd nitatur Serenissimi Polonorum regis animum inflammare, ut mandet Vergerium trucidari, ubicunq; inueniri possit, siuè apud Illustrissimos Germaniæ Principes, siuè alibi, dummodo tollatur è vita. HIL. Nec fuit contentus tam manifestum & tam turpè de duabus, aut tribus vxoribus mendacium semel effutiuisse, idem enim repetit alicubi, & posteaquàm mentitus est nostros esse Sardanapalos, Epicureos, Atheos, & multis

multis in summa partibus deteriores, quàm sint Prælati Papistici, quid potest horribilius dici? prorumpit in hæc verba: Quorum plerique sunt tam in exhausta libidine, ut ne coniunx quidem illis una sufficiat. A T H. Si non essem christianus, dicerem, ut te quidem omnes Dñi, Deique, superi, inferi (ut est apud Comicum) perdant Osi, sed cum christianus sim (Deo gratiæ) dicam, Deus det tibi sanio rem mentem Osi. H I L. Sed audi hunc quoque locum, qui ad idem pertinet: Quis non facile perspiciat quæ sit honesta matrona, quæ contra sit mulier adultera, & impudens meretrix? Hanc nimirum esse vos, apud quos N V L L V S E S T L E G I T I M V S T H O R V S, sed vagi sunt concubitus. A T H. De quibus loquitur? H I L. De nostratibus, quos disertissimè appellat semen adulteræ. A T H. Iesu, quantum audet iste hypocrita. H I L. Qui respicit præcedentia, videtur quidem voluisse dicere, nos habere incertam atque illegitimam doctrinam & Ecclesiam (cum tamen penes illos existat notha & adulterina doctrina atque Ecclesia, Non autem penes nos) Sed talibus verbis maluit uti, quæ tum id, tum aliud quoque obiter denotarent, non esse scilicet (suo iudicio deprauatissimo) legitimum thorum, saltem eorum, qui uncti aliquando & bestię caractere insigniti fuissent, quasi his, iure diuino, non liceat matrimonium contrahere, Tametsi aliud quoque fortassis designat grauius, quod

quæ latius patet, quantum ego olfacio, A T H A.
 Quid? H I L. Dicam, iste præfractus Osor videt ur
 mihi sentire, matrimonium eorum, qui vera fide nō
 sunt illustrati, pollutum atq; impurum, ac pro scor=
 tatione uel adulterio habendum esse; quare cum
 putet nos minimè esse uera fide illustratos, imo pla=
 nè hæreticos, consequi, quòd nostra matrimonia
 non sint legitima. A T H. Atqui hoc fuit vnum ex
 dogmatis Anabaptistarum regis, Ioānis illius Lei=
 densis, perditissimi nebulonis, imo cacodæmonis,
 cui etiam Lutherus acerrimè respondit. H I L. Fuit
 unum ex illius dogmatis, nunc verò à Varmiensi
 Cacodæmone vsurpatur. At nos, cum Christiani si=
 mus, decet modestius agere, non quidem, quò Osio
 parcendum sit: Nam meritò debet ab omnibus no=
 stris, ut mendacissimus conuiciator, & gloriæ Dei
 atq; doctrinæ rabiosus insectator exagitari concu=
 lcarique. Sed quia habenda est ratio bonarum familia=
 rum, quæ sunt in Papatu innumerabiles, quas, ta=
 met si carere, magna ex parte, vera fide & Deicog=
 nitione videmus (vtinam non carerent) non pro=
 pterea retorquere in illas Osianum argumētum de=
 cet. Absit: sed crediderim neminem mortalium, præ=
 ter vnum Osium, qui est profligata audacia, ausu=
 rum fuisse literis mandare, quòd nullum sit apud
 nos legitimum matrimonium. Sed quòd vagi sint
 concubitus, quod perindè esse, ac si diceret, nostras
 vxores

vxores esse meretrices, nostros liberos spurios, quis non intelligit? HIL. Si senserit se vrgeri, hoc nomine, nō deerunt Sophistæ effugia atq; subtiles interpretationes suorum verborum. ATH. Scio, sed boni viri in re tanti momenti, nō ambigū lequuntur, sed declinant à verbis, quibus vident, posse tot & tantas familias conspurcari atq; irritari, quot nostræ religioni nomen dederunt. HI. Sic res est: non caret maxima reprehensione, qui à talibus verbis non abstinet, ubi agitur de fama deq; honore, in re tã graui, atq; tam seria. Sed cum dixerim, isti Sophistæ non defutura effugia & cauillationes, ubi senserit, se, ob tam acerba in nos iactata conuitia, reprehendi atq; urgeri, audi quemadmodum suspicor illum defensurum id quod dixerit, sic iam moribus receptum esse apud nostri Euangelij præcones, simul ut duas, aut tres vxores habeant, ut iam pro crimine propemodum non habeatur, ac modò non in laude ponatur. ATHA. Deum immortalem, quomodo tam horribilem, tamq; falsam calumniam excusare unquam posset? HIL. Audi, Hæc sunt Sleidanī verba ex libro decimo. Mox ille (loquitur de eo, cuius modò meminimus, Anabaptistarum rege) ternas ducit vxores, hoc exemplum alij quoq; sequuntur, ita quidem, ut etiam in laude ponetur, frequens matrimonij repetitio. Vides, ut verba quoq; eadē vsurpet Osius, quib. Sleidanus usus est.

M ij ATH.

A T H. Video, & sanè crediderim, hoc esse quod exagitat Osius. Sed quid nobis cum illa bellua Monasteriensis? illam conuiuijs impetat, quòd ternas uxores duxerit, aliosq; qui id exemplum dicuntur sequuti, non nostros, qui non modo multis libris æditis, verum etiam collata pecunia, collatis militibus, collatis tormentis, insectati sunt illam furiam à Diabolo excitatam, dum fuerit cum omnibus suis expugnata & grauissimis supplicijs affecta. H I L. Putat Osius, illum à uobis progenitum fuisse, propterea omnem illius immanitatem, omnesq; illius blasphemias nostris attribuit. A T H. Progenitus fuit à Diabolo, qui sperauit, se posse, illo abominabili partu, renascentem Euangelij doctrinam diffamare atq; extinguere. H I L. Sic solet Osius. Muncerum quoq; seditiosissimum illum, scèpe nobis exprobrat, quem tamen nostri Principes diu, magna sollicitudine, insequuti, tandem capite mulctarunt, Ait in summa Osius, nos minimè debuisse à Paparum obedientia se subducere, & secessionem facere: quare nobis meritò imputari omnes seditiones, omnes sectas atq; hæreses, quæ postea natæ sunt, quid tu hic illi responderes? A T H. Responderem, Papas primùm non debuisse filij Dei doctrinam tam fædè tamq; horribiliter conspurcare atq; corrumpere, deinde non tanta immanitate tantaq; rabie resistere his, qui eam cupiunt purgatam, atq; in pristinum nitorem restitutam, quare ipsis Papis referri debe-

debere acceptas omnes turbas & calamitates, quæ postea natæ sunt, vt non dubito, quin de omnibus illis sint apud Deum exactissimam rationem ipsi ipsi, maximo eorum malo, reddituri. Sed cum impudentissimus conuiciator Osius mentitus fuerit, MORIBVS esse receptum apud Euangelij PRÆCONES, vt binas, aut ternas vxores habeant, idq; in laude ducāt, quomodo docere posset, vllum vnquam, ex nostrarum Ecclesiarum ministris, exemplum illius nebulonis sequutum fuisse, binasq; aut ternas duxisse vxores? durauit enim Monasteriensis obsidio, paucis duntaxat mensibus, vrbe autem capta atq; illa fece rusticorum profligata, non erat amplius, qui binas, aut ternas duceret, Quid ergo Oso ait, moribus receptum esse, quasi tantum flagitium inde postea dimanarit ad nostros, sitq; adhuc in vsu? Deinde cur audet dicere præcones Euangelij hoc facere, cum nec Sleidanus, nec quispiam alius ullum verbum de concionatoribus, qui binas aut ternas duxerint? HIL. Non est dubium, quin Oso instigatus à Sathana, qui repurgatas ab Idolomanijs Ecclesias ferre non potest, voluerit eas, quasi polygamiam introduxerint, diffamare, à qua tamē, toto pectore, abhorremus. Sed referet præmium suæ impietate suæq; impudentiā dignum: Nam prope diem erit contemptui atq; ludibrio toti Europæ, ac non multo post præceps ruet ad suum magistrum. Sed audi Athanasi, quanta sit istius impudentia, sta-

tim enim, ubi nos falsissima & diabolica illa calumnia de duabus, aut tribus uxoribus, onerauit, subiungit: Non possunt isti sibi temperare quin ex quibus schola sint profecti, planum omnibus faciant, & exemplo magistri sui, sannis, scommatis, dictijs, conuiuijs parū Christianis, libros suos infarciant. ATH. Sunt ne Osiij uerba: HIL. Sunt, quę statim subiunguntur (ut dixi) postquam mentitus est de nostrorum tam inexhausta libidine, ut ne coniunx quidem illis una sufficiat, hanc enim iniquus homo non putat esse calumniam parum Christianam, ut neq; illam, quod nullum sit apud nos legitimum matrimonium, Sed non solum hæc, quę dixi, manifesta in nos mendacia effutiuit, sed alia multa quoq;. Audi unum nunc insigne: Fecit se, in primo eius libro, Germanicarum Ecclesiarum censorem, arrogantissimè, & omnia sursum & deorsum miscuit, quod illas toto terrarum orbe benè posset deformare & diffamare, nulla habita Regum & Principum, aut cuiusquam alterius ratione. Cum uerò Sacramentarios, seu Zuinglianos multis probris & maledictis proscidisset, eosq; esse multò peiores Lutheranis affirmasset, imò usq; adeò immanes, ut soleant exhumare & patibulo affigere (in quo tamen mentitur) cadauera eorum, quia ad papisticam religionem deprehensi sunt, cum nostram prius fuissent amplexi. Cuncq; prius dixisset, licet falso quoq; (more suo)

fuo) totam Augustam Vindelicorum esse Zuing-
 lianam, quasi pro tribunali sedens, hæc uerba sub-
 iungit. Palàm illud est, quòd præter Saxonicas ci-
 uitates, pauci admodum Lutheri receperunt E-
 uangelium, omnes alijs, siuè apud Heluetios siuè in
 GERMANIA aut Catholici sunt, aut SA-
 CRAMENTARIJ. ATHA. Salue Osi-
 cum tuo præfractissimo, hoc est, Episcopali & mi-
 trato mendacio: Nam palàm est, nullam prorsus,
 nullam esse, neq; Augustanam, neq; ullam aliam
 Ecclesiam in tota Germania, quæ Sacramentaria sit,
 ut appellant, aut Zuingliana, sed aliquot duntaxat
 Heluetiorum ciuitates. HILA. Vis aliud profe-
 ram, ex eadem penu Osiana, mendacium æquè ma-
 gnum, atq; hoc quod nunc audiisti: atq; eiusdem
 generis quoq; Accipe: Brentium seorsum à Phi-
 lippo colligere, non obscure indicat, seorsum ab
 eo conscripta Confessio & Patribus in Synodo
 Tridentina oblata, quòd in iustificationis articulo
 non cum Augustana, sed cum Osiandrina confes-
 sione sentire uidetur. ATH. Falsum est. HI. Falsif-
 sium: Confessio enim Vvirtenbergica, anteq;
 Concilio Tridentino offerretur, ad Saxonicas Ec-
 clesias, per duos Theologos missa fuit, nempe Beur-
 linum et Isenmanum, bonos uiros & apprimè do-
 ctos, ut diligentissimè discuteretur, an hæc cum il-
 larū ecclesiarum confessione per omnia conuenirēt.

Cum

Cum ergò Saxonici pastores pulchrè utraq; congruere animaduertissent, subscripserunt Vvritenbergicæ, & vicissim nostri subscripserunt Saxonica. Sed cum utraq; omnibus obuia sit, legat qui velit, statimq; inueniet Osium esse mendacem, hoc est, Brentium, in confessione Synodo Tridentinæ oblata, non colligere, quo ad articulum Iustificationis, vt neq; in alio, seorsum à Philippo, sed prorsus idem docere, hominem scilicet iustificari, hoc est, Deo gratum & acceptum fieri, & peccatorum remissionem habere propter vnicam & solam obedientiam Domini nostri Iesu Christi, per solam fidem nobis applicantem, & hanc esse imputatam, siuè imputatiuam iusticiam, de qua Apostolus ad Romanos & ad Galatas disputat. A T H. Nisi sperarem Brentium & Vergerium, ad quos in primis ea cura atq; prouincia videtur pertinere, esse isti Osio responsuros, putarem consultum, vt nostrarum Ecclesiarum omnium nomine responderetur, ac Serenissimo Regi, totoq; eius regno doctrina & causa nostra probaretur, istumq; Aposcopum grauiter accusantes, vrgeremus, ut de eo tanquam de mendacissimo calumniatore pœna exigere, Agitur enim hic de gloria Dei asserenda, & ab iniuria vindicanda, quo nullum potest esse negotium maius, & in quo magis deceat nos laborare, neq; vllos labores, vllos sumptus, vllaue pericula, aut quicquam aliud metueret. H I L. Verè tu quidem, sed quæ hætenus attrigi, sunt

sunt quidem non leuia. A T H A. Imo grauissima sunt, quid tu extenuas? H I L. Dixi nō leuia, si cum his conferantur, quæ nunc audies. A T. Ergo grauius adhuc nos infectatur? H I L. Audi modo, nulum non lapidem mouet, ut sui Regis animum quantum potest abalienet à nostra causa: obijcit illi parentis, deinde omnium maiorum suorum exemplum auctoritatemq; deinde ait, illum, cum diadema Regium eius capiti imponeretur, tum Ecclesiæ Dei, tum Poloniæ regno obstrinxisse fidem iureiurando firmatam, quod nunquam esset destitutus tueri & colere summum Pontificem cum Ecclesia Romana, in primis autem iste, ex osus Deo, omni studio conatur eius Regiæ Maiestati insinuare (hic hic audies rem indignissimam, atrocissimamq; iniuriam, qua nō dubitauit afficere Reges, Principes, Status, omnes in summa, qui puriorem doctrinam amplexi sumus) fore scilicet, vt propediem Christiani esse desinamus, futuros autem Arrianos & Macedonianos. A T H. Iesu. H I L. Reuocatuos scilicet horum furores ex inferis, sopitosq; illos ignes fuscitatuos, ut non simus amplius dicturi, id, quod nunc dicimus, Christum esse Deum, sed negaturi proculdubio, huc enim tendere omnes nostros conatus, & nostra omnia studia, ut Christi et illius imitamenti beneficij gloriam obliuione sempiterna obseruamus (sunt eius verba) In summa videtur sentire, uoluisse nos incipere ab oppugnatione Roma-

DIALOGVS SECVNDVS

næ Ecclesiæ , vt ea ratione sterneremus nobis ad
 Arrianismum commodiorem uiam. ATH. O ma-
 lum & pestilentem virum Osium. HIL. Quin ait
 disertè, Lutherum & Brentium ab Arrianorum sen-
 tentia non multum abhorrere. ATH. Audet hoc
 quoq; dicere? HIL. En tibi eius verba: Ab Arria-
 norum sententia se (de Brentio loquitur) non mul-
 tum abhorrere, sicut olim & Magister eius Luthe-
 rus non obscure præ se ferre videtur. ATH. Men-
 titur de utroq; HIL. Sed id mirandum in isto phre-
 netico, quod statim ubi tam graue conuictum in
 Brentium eructauit, verba Brentij recitat, quæ sic
 habent, audi num prorsus phreneticetur, & disertè
 contra id, quod modo dixerat, adducat. Laudamus
 maiorum nostrorum studium, quod operam dede-
 rint, ut doctrina de vera & æterna diuinitate Chri-
 sti, pura & sincera ad posteros transmitteretur. De-
 inde inspiciat qui voluerit Confessionem ab ipso
 Brentio dictatam, in qua de Patre, de Filio, & Spi-
 ritu sancto, ad eum modum affirmat se sentire, ad
 quem Nicenum Concilium, Ephesinum primum,
 & Calcedonense statuit & definiuit. Certe qui ue-
 ram & æternam diuinitatem Christi confitetur, &
 Niceno, Ephesino primo, & Calcedonensi Conci-
 lio subscribit, nihil minus, quàm cum Arrianis cō-
 sentit. ATH. Nō est dubium. HIL. Alibi de Bren-
 tio ait. Audi Athanasi, audi arrogantissimum cen-
 sorē & petulantissimum (quod sæpè cogor dicere)
 conuiciatorem Osium, Sed & Diabolici ingenij tui
 (affatur

affatur Brentium) fallentē subtilitatē non tacebo, si-
 milē, quod scriptum non est, decernis Patri Filium.
 prædicari, ut æqualē Christum Deum, quod scrip-
 tum est, taceas. ATH. Non video quid intersit inter
 similē & æqualē, cum ab eo potissimum homine in
 hac causa dicatur, qui decreta Conciliorum, de qui-
 bus dixi, grauissimis verbis se reuerenter suscipere
 profiteatur, semperq; professus fuerit. HI. Sed cum
 Brentio obijciat, quasi neget Christum esse æqualē
 Deo, audi, an reuera neget uel approbet, hæc sunt ex
 Prolegumenis pag. 69. Nec dubium est, quin cum
 Patres Nicæni Cōcilij definierunt Christum filium
 Dei ÆQVALEM esse Patri, essentia et maiestate,
 Christus fuerit in medio eorum: quia tunc sequuti
 sunt nō suas ipsorum opiniones, sed sententiā Spiri-
 tus sancti in sacra scriptura traditā et patefactā. Quid
 hīc poterit respōdere Osius, qui tanta impudentia et
 iactantia, literis mandare ausus est, Brentium esse dia-
 bolico ingenio, quod tacere voluerit Christum esse
 æqualē Deo, cum tamen appareat eum disertissimē
 laudasse eos, qui definierunt Christum esse æqualē
 Deo. ATH. Heus Osi, quis nā erit dicendus homo
 fallax & Diabolico ingenio, Brentiusne an tu? HI.
 Alium locum adducā, ubi frigidissimā malignissi-
 māq; Osiij cauillationē videbis fere eadē in re. Et in-
 uocāt solum patrē D. N. Iesu Christi. Quod est hoc
 nouum locutionis genus, inuocāt solū patrē? Quid
 si inuocent filiū? Quid si Spiritū sanctum inuocent?
 iā eos nō cōuenisse dices in nomine Christi? An nō

hoc paulò antè dixeras, quòd non conuenitur in nomine Christi: si cantetur Missa de Spiritu sancto, huius inuocationem excludi vis? Fortassis aliquid cum Serueto commune habes? A T H. Video calumniam: Nam cùm Brentius dixerit, inuocandum solum Patrem D. N. Iesu Christi, ut excluderet sanctorum mortuorum (ut ego arbitror) inuocationem, quæ tam frequenter Papistis est in vsu, Osius malitiosè interpretatur, quasi Brentius nolit Filium & Spiritum sanctum inuocari. HIL. Quod dicis non improbo, sed potest confodi & iugulari Osius uerbis ipsius Christi, quæ à Io. 17. Capite recitantur, nempe his, vt cognoscant te SOLVM Deum uerum, & quem misisti Iesum Christum. Osius ergò, stultissime loquitur, cùm ait, nouum esse locutionis genus, quod est vetustissimum. Verùm hoc quoq; audi. Brentius meritò irrisit eos, qui initio Cõcilij canerent (ut dicunt) Missam de Spiritu sancto: Nam reuerà ridiculum est, ut in illa tam putida confarcinatione blasphemiarum, Missa nimirum, sumè exosa Patri, Filio & Spiritui sancto, Spiritus sanctus inuocetur. At cauillator Osius, ergò negas, inquit, inuocationem Spiritus sancti. A T H. Iesu, nunq; tantam futilitatem imperitiãq; tanta cum malignitate coniunctã vidi. HI. Audi & hoc, Vixisti q; grandi & horribili conuitio iste modo nixus fuerit inspergere et cõspurcare Reges, Principes, ordines et status, omnes in sumã, qui projecto Patu,

patu, puriorē filij Dei doctrinā sectamur, quòd scilicet propediem negaturi simus Christum esse Deum, quod perindē est, ac si diceret, nos uelle Mahumetanam impietatem, abnegato Christo, suscipere. Hic malignitatem atrocissimam & incomparabilem uides, futilitatem uerò in his audies, quæ statim subiungit: Quam etiam ob causam & Chris-
matis usum, & cruce signandi morem tot lædorijs & scommatis insectantur. A T H. Præclara uerò consequentia: negamus Chrisma & usum signandi cruce fuisse à Christo uel ab Apostolis institutum, ergò breuissimus Turcæ, aut Arriani, et Christum esse Deum negabimus, quis non stomachetur: usq; adedò ne existimat suum rancidum oleum, seu Chrisma, moremq; illum cruce signandi externum esse cum Christi diuinitate coniunctum, ut hanc protinus neget, quicunq; illa externa signa, ab hominibus superstitiosis inuecta, nō probauerit. A T H. Haud dubiè iste Osor uenatur sibi imperitorum & vulgi Papistici plausum, cum tanta acerbitate, qui ritatur, quòd isthec leuicula de suo Oleo, deq; signo crucis nostris scriptis reprehendamus. H I L. Hoc quidem uenatur, sed Papæ in primis gratiam: atq; unà huc spectat, ut deformat & diffamet Luthe-
rum, Melanthonem, Brentium, aliaq; organa, per quæ nobis Pater cœlestis, ut scripturas intelligamus, aperit sensum: Nam Brentio non modo id, quod nunc audisti, impudētissimè impingit, quòd

DIALOGVS SECVNDVS.

scilicet Arrianorum blasphemijs patrocinetur, sed aliud quoque itidem falsissimè. A T H. Quid id est? H I L. Quid de Eucharistia Brentius sentiat, nostis? A T H. Noui, cum Luthero scilicet, vt Brentij scripta omnia testantur, non est dubium, neque vnquam fuit. H I. Tamen Osius, vt eum accuset, leuitatis atque incōstantiæ, affirmat illum nunc esse in Sacramentorum partes propensiorē (vtor Osij verbis) et paulò post inquit: Sicut in alijs nonnullis ita & in hoc videris ab Augustana Confessione dissentire, quæ substantialiter in pane cōtineri Christi Corpus affirmat, si modo eo sensu prolata est de Eucharistia Confessio, quem in Apologia sua Philippus affert. A T H. Si quis ab Osio quæreretur, quæ nam sint illa nonnulla alia in quibus audet dicere, Brentiū a Confessione Augustana dissentire, quid nam responderet tuo iudicio? H I. Meum iudicium est, quod Osius ignoret quid dicat. Brentius enim a Cōfessione Augustana neque in articulo de Eucharistia dissentit, neque in alio (vt diximus) A T H. Mirum, istum nō metuisse proditurū alicundē hominem, qui de tam crassis mendacijs, quibus suos libros scatere intelligo, eum cōuinceret. H I. Mirum quidem hoc est, sed illud equè mirum, aut fortassis magis, quod in tanta luce Euāgelij, adhuc audet mordicus retinere, acerrimeque tueri quædā absurdissima et enormissima, quæ ipsimet Papistæ sciunt, defendi nullo modo posse. Ostendam enim istum laudare, & mordicus tueri illas

illas tam multas gesticulationes, totumq; illum, veluti scænicum ornatum sacrificulorū, quo vtuntur missificantes, deinde baptismum, seu benedictionē Campanarū quoq;. A T. Iesu. H I. Imo totum illud proluuium abyssumq; ineptiarū et blasphemiarum, quæ in libro, cui titulus Pontificale, continentur. A T. Serione loqueris? H I. Serio loquor atq; ingenuè, nō vtor calumnijs, ut Osius facit. Quid multis? an nō audisti heri vocem ipsius, qua dixit, se velle illam fidem adultum tenere, in qua natus est? Est aut, haud dubiè, natus, multò ante ortum solis Euangelici, in dēfissimis tenebris. In summa, quod ad illum attinet, nec vsum quidem aquæ salitæ (ipsi benedictam nominant) sineret sibi extorqueri. Quid ergo nōnulli adhuc expectant Papatū Concilia, in quib. ipsimet Papæ unā cum istis Osoribus, Asotis, Canisjs, Staphilis, Aujs, alijsq; huius farinæ hominibus futuri essent iudices? totum Papatū strenuissimè reintegraturi, nisi fortè ad pristinas Idolomanias aliqd essent addituri, vt sanè crediderim? A T. Utinā totus Christianus orbis hæc intelligat: nam simul intelligeret, nullam vnquam, in tanta Euangelij luce, moderationem nullumq; pacis studium potuisse in istos induratos Osios penetrare, sed summam atq; indies maiorem in illis esse insolentiā atq; pertinaciam, qua nec tantillum ex his, quæ ipsimet sciunt (vt dixi) defendi nullo modo posse, condonarent, vt Rempublicam Christianam grauissimis dissensionibus vsq; adeò exagitatam atq; concussam tandem

DI A L O G V S S E C V N D V S.

tandem aliquando pacificarent atq; instaurarent.
Sed uaticinor fore, ut istis nunc idem eueniat, quod
antè XL annos contigisse uidimus. Cum enim fere
superbissimi homines nullo modo potuissent, ut
uel abusus & nundinationes suarum indulgentia-
rum, uel potius imposturarum taxarentur, effecit
admirabilis Dominus Deus noster, ut ea occasione
tanta strages in papatum, per machinam uerbi sui,
fuerit inflicta, quantam omnes uident: sic & dein-
ceps fiet. Cum enim isti Osores absurdissima quæq;
uelint mordicus retinere, cunq; audeant se iactare,
quod nec leuiculis quibusdam medijs, aut indiffer-
rentibus rebus pacem redimerent, idem Deus, qui
opus cœpit, perficiet, lōgiusq; gloriam suam, quam
hactenus fecerit, promouebit haud dubiè. H I L A.
Mi Athanasi, cogor tecum agere, quemadmodum
egisti mecum heri, & petere, ut boni consulas, quod
nequeam hodiè diutius tecum cōferre, abripit enim
me negotium satis graue. A T H A. Quid ni boni
consulam? Sed quando speras fore, ut rursus conue-
niamus? H I L. Cras manè (si Dominus uoluerit)
& conueniam te in tuis ædibus, feramq; ipsum Osi
librum, & reliqua audies, quæ annotaui aliquantò
ineptiora & monstrosiora his, quæ audiisti.

A T H. Expectabo te, & prandebis
postea mecum. H I L A.

Non recuso.

Dialogus

DIALOGVS TER-
TIVS.

HIL. Salue Athanasi. **ATHA.** Tu quoq; salue Hilari, uideo te fascem librorum ferre sub ala, ut rusticus agnum. **HIL.** En tibi librum, de quo heri & nudius tertius tam multa. **ATH.** Satis grandem. **HIL.** En tibi alium eiusdem autoris, satis fecundi. Nam tres vno partu edidit. Lege titulum. **ATH.** De expresso Dei verbo libellus valde utilis ac his temporibus necessarius, cum gratia & priuilegio Imp. **HIL.** Titulus, propter quem vadimonia deseri possint. **ATH.** Ita est, nisi sciremus esse Dilinge impressum. Id miror, ubi ait necessarius, non additum fuisse ad **SALVTEM**: Nam puto Dilingensem Purpuratum omnino credere, hunc librum esse ad salutem necessarium, ut sunt fidei articuli, in Symbolis comprehensi. Vidistin tu? quid ait tandem? **HIL.** Inspexi duntaxat aliquibus in locis, & fortassis ostendam tibi vnum atq; alterum: hoc autem in primis mihi videtur agere, ut, quantum possit, extenuet Dei verbum, & sacrae scripturae auctoritatem detrahat, ut non sit ex expresso Dei verbo, quo sentiunt se vrgeri & iugulari, iudicandum, sed ex Traditionibus, aut interpretationibus Paparum suarumue creaturarum. Visum est mihi veluti quoddam Epitome istius maioris voluminis. **A T.**

O . . . Sepona=

DIALOGVS TERTIVS

Seponamus obsecro : Nam videor mihi sentire se-
 trum odorem. HILAR. Lege istius minoris titu-
 lum. ATHA. De eo, num calicem Laicis, & v-
 xores sacerdotibus permitti, ac diuina officia vul-
 gari lingua peragi fas sit. HIL A. Hunc perlegi.
 ATHA. Quid tandem? HIL A. Nullo modo
 potest pati, ut calix Laico, vt vxor sacerdoti permit-
 tatur, atq; ut diuina officia (ut ipse vocat) vernacu-
 la lingua peragantur. ATHA. Ista pertinacia atq;
 arrogantia proderit gloriæ D. Dei nostri promo-
 uendæ, ne dubita. HIL A. Obstupesceres autem,
 si videres, quàm ineptis & frigidis, in primis quàm
 à uera pietate alienis argumentis vtatur. Prodit se
 quòd Euangelium summè oderit, ut uerè est illi o-
 dor mortis, ita conatur illud, quacuncq; ratione po-
 test (ut dixi) deprimere & extenuare, ut etiam con-
 iecturis aliquando agat, quo destruat apertum Dei
 mandatum. ATHA. Coniecturis ne contra aper-
 tum Christi mandatum? obliterantur ne Christi
 mandata ullis coniecturis? HILAR. Sic ipse ex-
 istimat, ait enim fortassis Ephesini Concilij autori-
 tate vsum vtriusq; speciei fuisse abrogatum, sed
 acta eius Concilij integra non extare, quibus hoc
 potuisset clarè euincere, sed tantum fragmentum,
 & affert, non reijciendas (ut ipse dicit) coniecturas,
 quibus doceat Ephesinum Concilium statuisse, pro
 sen-

sententia Papatus. **ATHA.** Licuisset ne Ephesino, aut Calcedonensi, aut Niceno, aut cuius demum Concilio abrogare mandatum Christi? **V**num velim scire, quid iste respondeat Gelasio, cuius in magno (ut appellant) Decreto verba sunt inserta, quæ habent: Aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur? **HILAR.** Sentit se valdè urgeri a Gelasio, ut uideo, est enim valdè sollicitus, quomodo ab eo se explicet. **ATH.** Quid ait tandem? **HILAR.** Multa, inter alia, eos, qui ante nos cum Papistis de hoc articulo contenderunt, Boemos in primis non fuisse vsos Gelasij autoritate, citrà autem dubitationem ullam libenter fuisse vsuros, si vidissent Gelasium pro se facere. **ATHA.** Ridiculum caput, ergò non licebit nobis aduersus Papistas, ullis scripturis, argumentis, & autoritatibus vti, nisi illis ipsis præcise, quibus vsi sunt alij ante nos? Vnde hausit istud topicum? **HILARIVS.** Ex peruersitate sui cerebri, qua Gigantum more pugnat cum Deo. Deinde ait, verba Gelasij ad solos Sacerdotes pertinere, **ATHA.** Vnde illi constat, cum nulla sit apud Gelasium sacerdotum mentio? **HILA.** Glossatorem, inquit, Thomam de Aquino, & Archidiaconum, explicantes ea verba, ab integris arceantur, dixisse, ut aut ambo, panem scilicet & vinum consecratum accipiant, aut abstineant à
O. ñ celebra-

DIALOGVS TERTIVS.

celebratione missarum, vt neutrum conficiatur.
 ATH. Meræ nugæ, En tibi Gelasij verba, quæ me-
 moriæ teneo, cum summè mihi placeant. Comperi-
 mus, quòd quidam sumpta tantummodò corporis
 portione, à calice sacrati cruoris abstineant, qui pro-
 cul dubio, quandoquidem nescio qua supersticio-
 ne docentur astringi, aut integra Sacramenta perci-
 piant, aut ab integris arceantur, quia diuisio vnus
 eiusdemq; misterij, sine grandi sacrilegio non potest
 prouenire. Quid hic audis, quod possit ad sacerdo-
 tes, vel conficientes (vt aiunt) detorqueri? loquitur
 enim de laicis, procul dubio, qui sumpto pane seu
 corpore, abstinent à Vino, seu sanguine, vt in Pa-
 patu fit, ATH. Non est dubium, & ipsemet Osius
 tandem videtur agnoscere interpretationem, quam
 attulerat, esse alienam à verbis Gelasij, quare accurrit
 ad aliam anchoram, satis infirmam: Ait enim non
 reperiri integram eam Gelasij epistolam, vnde Gra-
 tianus ea verba produxit. ATH. Quis possit sinè
 nausea audire tam putida? Dicat mihi Osius, putat
 ne Gratianum sibi confinxisse istud epistolæ frag-
 mentum (si modò fragmentum est) & non potius
 ex integro descripsisse? HIL. Aliud eodem in loco
 annotaui æquè ridiculū, aut magis fortassis. Quan-
 do nihil ex ea Epistola habemus præter fragmen-
 tum istud, quod adfert Gratianus, quo alio sensu
 verba hæc accipi oportet, quam quo Gratianus eis
 vsus esse videtur? Porro quo sensu sit eis vsus, ex ali-
 liquot

quot canonibus, qui præcesserunt in ea distinctio-
 ne, facile quivis perspexerit, qui non de alijs, quam
 de sacrificantibus loqui videntur. Sunt Osiana ver-
 ba, in quibus primum falsum puto, quod in præce-
 dentibus canonibus, non de alijs, quam de sacrifi-
 cantibus loquatur: Nam de laicis quoque mihi vide-
 tur loqui. Deinde an num absurdissimum illud est,
 quod ait, nos debere illius fragmenti verba eo sensu
 intelligere, quo à Gratiano sunt adducta? Quid si
 Gratianus aliquid malè intellexisset in alijs Patrum
 sententijs & scripturis diuinis, quas compilavit (vt
 solet malè intelligere, atque errare, qua de re extant bo-
 ni libelli) cogerentur ne lectores sequi Gratiani in-
 scitiam, & non potius verum sensum verborum,
 quæ sunt adducta? A T H. Portentosum est, in tam
 paucis verbis & ferè in vno paragrapho apparere
 tot sedos lapsus. Sed cum meminerit glossatoris hu-
 ius canonis, cur non produxit eiusmet verba? quæ
 scio huiusmodi esse, vt si Papistæ possent ea dispen-
 gere, aut suppressere, valde libenter facerent. A T.
 Quæ nam ea sunt? H I L. Omnino contra id, quod
 ipsi de Eucharistia sentiunt, sed ea nunc missa facia-
 mus, Audi quid eodem in loco Osius: vtinam, in-
 quit, apud istos Gelasij valeret autoritas, nulla nunc
 de speciebus Sacramenti esset altercatio: atque vbi
 hoc dixit, & Gelasium magnum fuisse virum, & o-
 mni laude dignum affirmavit (quod nos non dif-
 fitemur) producit verba, quibus Gelasius monet
 O iij. debere:

DIALOGVS TERTIVS.

debere inconuulsum firmumq; constare, quicquid
 Patres semel sanxerunt secundum scripturarum
 tramitem. Adducit ergo Osius disertè contra se
 & pro nobis: Nostrum enim est hoc axioma, ut
 manere debeat inconuulsum firmumq; quod Pa-
 tres & maiores nostri sanxerunt, **S E C V N-**
D V M S C R I P T V R A R V M T R A-
M I T E M, At Osij & reliqui Papistæ con-
 tendunt, debere inconuulsum manere, quod ma-
 iores nostri, etiamsi non secundum diuinas scrip-
 turas sanxissent: satis enim putant, si maiores no-
 stri aliquid sanxerint, hoc tantum spectant, hoc
 adorant, quicquid Christus Dei Filius sanxerit.
A T H A. Dixisti mihi statim initio, istum esse iu-
 dicio prauo, & semper magis in ea opinione con-
 firmor. **H I L A**. Quæso te Athanasi sine me ad-
 huc expaciari in hoc campo, ut agnoscas, quàm sit
 pertinax iste Hypocrita. Animaduerto primum
 Carolum Quintum Cæsarem, deindè Paulum Pa-
 pam eius nominis iij. cum omnibus Cardinalibus,
 hoc est, cum tota Romana Ecclesia (ut ipsi interpre-
 tantur) deindè Aloysium Lippomanum, Vero-
 næ Episcopum, quem Osius suscipit & summis lau-
 dibus effert, Postremò ipsum Asotum Dominica-
 num, què idem Osius ubiq; venerabilem & insignè
 virum prædicat, animaduerto inquam, omnes hos,
 quorum maxima & incomparabilis est apud O-
 sium autoritas, censuisse calicem laicis esse permit-
 tendum,

tendum, & tamen non commouetur Osius, vt cum illis consentiat, vsq; adeò est durus & solitarius, quin & fasciatus Papalibus præstigijs. **ATH.** Scio de Carolo Quinto, qui in libello, quem Interim appellant, nō solum calicem laicis, sed ministris Ecclesiarum vxores, Cæsarea autoritate, permisit, de reliquis, quos nominasti, an ita senserint, me latet. **HIL.** Paulus iij. Anno virginæ partus M. D. XLVIII. Pridiè calendis Septembris, tres in Germaniam legatos misit, quibus mandatum, de consilio & assensu omnium Cardinalium (sic enim habetur in bulla) dedit, vt petentibus sibi permitti calicem, aut vsum vtriusq; speciei, non denegarent; ea bulla passim extat, impressa Basileæ, curante Vergerio, apud Oporinum. **ATHA.** Memini nunc istius legationis, hunc titulum iactabat, pro reductione multorum populorum Germanicæ nationis, & memini etiam, eam multos, magno cachino, fuisse prosequutos, & nec mulierculam quidem fuisse inuentam, quæ voluerit ad Papatum reduci. **HI.** Ea ipsa Legatio est. **ATH.** Sed vndè scis Lipomanum Veronæ Episcopum sentire, calicem laicis esse permittendum? certè in ea ad Illustrissimū Radziuillum, cuius suprà meminimus, Epistola aliter sentit. **HIL.** Quicquid in ea Epistola videatur sentire, is fuit vnus ex tribus legatis, qui bullam & mandata, de quibus dixi, per Germaniā circumferebat,

DI A L O G U S T E R T I U S.

bat, cedo, passus ne fuisset legationem ad se deferri, in qua contra suam ipsius conscientiam calicem laicis permitteret: non est credibile de viro, quem Osius tantopere admiratur. A T H A. Sed de Asoto quomodo docebis idem sentire? Nam de reliquis, quos nominasti, videris mihi bellè docuisse. H I L. Cum libellus, de quo dixi, cui titulus I N T E R I M quem nonnulli sphingem, nonnulli chymeram appellant, monstrum cerrè fuit horrendum, fuisset in comitijs Augustanis, anno M. D. XL VIII. lectus, non dico perlectus, sed cum pauca quædam eius verba lecta fuissent (nota est historia, quã multi non libenter audiunt, cum recitatur, ne in memoriam hominum reuocetur, quo artificio penè oppressi aliquando fuerimus) is mansit aliquandiu penes Asotum, qui in plerisque locis eum inuertit, suo modo, atque corrumpit: cum vero non attigerit locum, in quo calix laicis concedebatur, ergò probauit quæ non expunxit: vt placet hoc genus collectionis? A T H. Quid ni placeret? Sed Osius patronus, seu curator Asoticus abs te primum quæreret, unde scias libellum fuisse corruptum? H I L. Responderem, à bonis & grauib; viris, quibus licuit eum legere, antequàm ad Asoticos unguet peruenisset. A T H. Quid si deinde peteret, unde scias ab Asoto fuisse corruptum? H I L. Responderem, is fecit cui prodest, proderat monacho Asoto, ad aucupandam Paparum gratiam, si corrupisset, ergò is fecit. A T. Quid

Quid si Osius amplius urgeret peteretq̃, quomodo scias libellum in potestatem Asoti peruenisset? HIL. Quia propriè ad Asotum, qui tunc fuit à Cōfessionibus Caroli Quinti, pertinebat, eius Monstri curam habere, imo multi sunt in ea opinione, quòd Asotus libellum conflare, adiutus tamen ab illo præclaro triumuiratu, Flugo, Sidonio, & Islebio Agricola. Sed si plura adhuc Osius à me in hac causa peteret, ablegarem illum tum ad multos Principes, tum maxime Augustam Vindelicorum, ubi res gesta est, & quotquot sunt aliqua autoritate viri affirmabunt, verissima esse quæ dixi. Quin causam quoq̃ adducerent, quamobrem Carolus V. Asotum loco amouerit & proiecerit à se. A T H. Quam causam adducerent? HIL. Quòd Asotus perpetuò & importunissimè in auribus Cæsaris instillaret, & latera eius urgeret, eum saluum fieri nullo modo posse, nisi omnes Lutheranos gladio absumeret. A T H. Memini me idem à grauissimis uiris sæpè audiuisse, quanquàm alia quoq̃ causa affertur, quòd scilicet Carolus V. præsensisset Asotum effutiuisse nonnulla, quæ in Confessione ipsius Cæsaris audisset, & puto utranq̃ esse veram: sed digressi videmur à libro Osiano. HIL. Minimè gentium, omnia enim hæc pertinent ad detegendam incomparabilem impietatē & pertinaciam Osi, qui nec Cæsaris, nec Papæ, nec Cardinalium, nec aliorum virorum, quos ille maximi facit, autoritate permouetur.

DIALOGVS TERTIVS

tur. At in quo demum articulo? Certè in eo, qui multo minus potest à Papistis defendi, quam quivis alius ex controuersis. A T H A. Facit ad rem, non nego, ut facit etiam, quod de Afoto, quem Osius tantopere admiratur, attigimus: sed dic mihi Hilari, potes ne mihi indicare, quid iste de Concilijs scribat? H I L A R. Possum, ait in summa, omnia esse sacrosanctissima, nos autem reijcere, quicquid illa statuerunt, audi eius verba. Quicquid à sanctis patribus traditum, quicquid Conciliorum autoritate constitutum, quicquid incredibili totius orbis Christiani consensu, tot sæculis est receptum, id tanquam hominum cõmentum reijci voluistis. A T H. Falsa omnia, Proh Nefarium criminatorem Osiu: Non enim reijcimus promiscuè quicquid Patres, quicquid Cõcilia, quicquid Christiani orbis cõsensus inuexerit, imo multa quæ sunt in Patribus reuerenter suscipimus, & multo sunt plura ea, quæ suscipimus, quàm quæ reijcimus, ut suscipimus etiã multa à Cõcilijs cõstituta, & à Christiani orbis consensu cõprobata. Sed duntaxat reijcimus, quicquid alienum à verbo Dei inuectum fuerit, siue à Patribus, siue à Concilijs, siue à toto terrarum orbe, siue ab Angelis, siue ab Apostolis fuisset inuectum, quòd ita nos diuinus Spiritus per Apostolum moneat, vbi inquit, Si Angelus è cœlo, aut nos, nosti reliqua. H I L. Iste omnino cõtrà. Cum enim Euangelium habeat, B I BITE EX HOC OMNIBS, homines autem nescio

nescio qui mitrati et laruati, sedentes in Conciliabulo Basiliensi & Constantiensi, effutiuerint hæc verba: Licet Christus instituerit sub vtracq; specie, tamē hoc **NON OBSTANTE** (sic enim prorsus, diserte derogant mandato Christi) statuimus, ut cōtrarium fiat: Ecce, diuinus Spiritus monuit, neq; Angelis, neq; Apostolis Iesu Christi licere, contra mandatum Christi, quicquam statuere, sed anathema esse, qui secus statuisset, isti contra, feriunt enim anathemate, et in ignem cōijciunt eum, qui Christi institutionem præfert ordinationi hominum, & quorum demum hominum? carnalissimorum et crudelissimorum. Sint quidē quanta volueris sanctitate & virtute, nunq̃ licebit eis, nunq̃ à Christi institutione, vel latum vnguē, ullam ob causam, discedere: sed quales Patres, quales laruæ, in Conciliabulo Cōstantiensi fuerint, apparet ex multis quidem, sed precipuē ex ea condemnatione, quā tulerunt in Ioannem Hufsium & Hieronymum de Praga, quos ad se, sub fide publica (si Dñs placet) vocatos, in teterimum carcerem ilicò condiderunt, O venerabiles Patres: post annum verò, cū vidissent illos tenebris, squalore, inedia, & frigore benè fuisse maceratos, & excarnificatos, audierunt quidē pro se dicentes, sed tanta impatientia & indignitate audierunt, quanta testatū reliquit suis literis Poggius Florētinus, homo Papista, ne quis fortē putet ē nostratibus eū fuisse, cū illos martyres Christi sumōpe laudet, &

P ij durissi-

DI A L O G U S T E R T I U S.

durissimè cum illis actum fuisse demonstrat, dein-
de flammis crudelissimè vtrunq; absumpserunt, ad
hunc ne modum celebrantur Concilia? In istis ne
præsides Spiritus sanctus? Ista ne præsert Osius cla-
ro & aperto verbo Dei? Quod nam autem clarum
& apertum dicendum erit, si hoc nō erit, **BIBITE
EX HOC OMNES?** & apertum esse fatetur
• Decretum ipsum conciliare, in quo ita habetur (ut
• modo dixi) licet Christus instituerit sub **V T R A =
Q V E** specie: sub utraq; inquit, Christum insti-
tuisse, imo fatentur quocq; in Primitiva Ecclesia fu-
isse vsum duplicis speciei, tamen hoc non obstante
contrarium decreuimus. O elegantes homines: Cur
autem contrarium decernitis? Quia, inquit Osius,
institutio Christi, tacito quodam consensu totius
Ecclesiæ Catholicæ, fuerat abrogata. **A T H.** Dicit
hoc Osius? **HIL.** Audi num dicat, & quidem diser-
tissimè: Ex quo tempore, Germaniæ pars, quæ nobis
, est vicinior, Christi recepit Euangelium, ex eo usus
, utriusq; speciei, tacito quodam consensu totius Ec-
, clesiæ, fuisse videtur abrogatus. **A T H.** Miseret me
hominis, qui cum legerit apud iureconsultos, leges
ciuiles, tacito cōsensu omnium, per desuetudinē ab-
rogari, idem putat potuisse fieri de institutionib. &
preceptis Christi, o præposteri iudicij hominē. Quid
potest magis blasphemum dici? Verbum enim Do-
mini manet in æternum, non potest præscribi, non
potest abrogari, nec tantillum mutari, neq; ab An-
gelis

ff. de legi-
bus, l. de
quibus.

gelis quidem, aut ipsismet Christi Apostolis (ut modo diximus) cur ergo possit ab istis Osijs: HIL. Sed misereat te eorum Patrum quoq; , qui in Concilio Constantiensi & Basiliensi fuerunt: Nam licet hi minime vtantur eisdem prorsus verbis, quibus vtitur Osius, quòd scilicet, tacito quodam consensu hominum, possit abrogari mandatum Christi, tamen idē prorsus pronuntiant, en tibi verba. Cū huiusmodi consuetudo (de danda scilicet vna duntaxat specie) ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissimè obseruata sit, habenda est pro lege. Et totidem uerbis agunt Basilienses quoq;, quid attinet recitare? A T H. Miseret me eorum quoq; sed magis Osi, qui incidit in magnam lucē, & foelicitatem scripturarum, & tamen usq; adeò cecutit. Sed cū isti Patres Osiiani recipiant atq; apellent rationabilem atq; laudabilem eam consuetudinem, quæ fuerat inuecta contra tam apertum verbum Dei, ablego illos ad eorummet Canones, qui sunt in decretis, dist. 9. in omnibus enim illis continenter, & sunt decem numero, clarissimis verbis pronuntiatur, Non debere consuetudinem rationi & veritati præferri, Abolendam esse consuetudinem, quæ est veritati contraria, Dixisse Christum ego sum veritas, nequaquam ego sum consuetudo, Consuetudinem sine veritate errorem esse, veritatem ualere, inualescere, & in æternum uiuere, Christum solum audiendum, & non debere nos spectare.

P iij. re quid

DIALOGVS TERTIVS.

re quid aliquis antè nos faciendum putauerit, sed
 quid primus, qui antè omnes est, Christus fecerit, &
 multa huiusmodi præclara, modò ab illis seruari=
 tur, In summa latissimum cāpum, in quo aduersus O=
 sium excurrat, habiturus est, qui prouintiā suscepit
 respondendi, in hoc præsertim articulo. Sed redeo
 ad id, quod modò interrogaram, obseruasti ne quo=
 modo is definiat concillum, cui credi oporteat? **HIL.**
 Antequam de hoc respondeā, quæso, sine me unum
 adhuc atq; alterum locum ex eodē Dialogo afferre.
AT. Affer quicquid vis, audio. **HIL.** Osius est in
 numero supersticiosissimorum illorum hominum,
 qui nullo pacto ferre possunt, ut Biblia in uernacu=
 lam linguam uertantur. **ATH.** Bonum ingenium
 narras, & verè Episcopale. **HIL.** Multò minus, vt
 in templo, cū preces fiunt, aut officia (vt ipse vo=
 cat) diuina peraguntur, sonet vlla vox vernacula:
 satis enim esse putat, si verba diuinarum scriptura=
 rum aures nostras, licet obscura et non intellecta, fe=
 riant. **ATH.** Apostolus longè aliter sentit. **1. Cor.**
14. cui oportet nos credere, Paulo ne, an isti Osio?
HIL. Mirè cauillatur contrà locum Pauli, & de=
 mum dicit licuisse Ecclesiæ id, quod Paulus docuit,
 mutare. **ATHA.** O ineptum, imo blasphemum
 hominem. **HIL.** Sed aliud audi etiam absurdum
 • atq; blasphemum, Si, inquit, creditum est à genti=
 • bus, quod quædam carmina, quas præcantationes
 • appellant, quibus istud artis est, insusurrantes, no=
 minibus

minibus quibusdam compellatis, quæ nec ipsi qui-
dem, qui inuocant, norunt, ex solo vocis sono uel
sopiantur serpentes, uel etiam de cauernis pertra-
hantur abstrusi. **A T H A.** Iesu, Iesu, quid audiam?
Ergo Osius uult, ut imitemur quod fecerunt Ethni-
ci, nō quod Paulus docuit, atq; ut per sonum sacra-
rum Scripturarum non intellectarum popellus in-
cantetur, ut incantantur serpentes? **H I L A R.**
Rem tenes, quare non recito reliqua, quæ hîc sub-
iungit Osius, sed alibi sic ait: Angeli assistentes in
conspectu Domini, & videntes faciem eius, liben-
ter & gratè accipiunt, si semper uerba scripturæ,
& horum nominum appellationes ueluti carmi-
na quædam & præcantationes ex nostro ore pro-
mamus. Et paucis interiectis: Si ergo uides, ô au-
ditor, aliquando legi scripturam in auribus tuis,
quam non intelligis, & sensus eius tibi uidetur
obscurus, interim scias te hanc primam suscepisse
utilitatem, quòd solo auditu, uelut præcantatio-
ne quadam, noxiarum virtutum, quæ te obsi-
dent, & quæ tibi insidiantur, uirus depellitur,
& fugatur. Obserua tantum, ne efficiaris, sicut a-
spides surdæ, & obturantes aures suas, ne audi-
ant voces incantationis & ueneficij. **A T H A.**
Iesu, Iesu, iterum exclamo, plenus magno stupore:
Nam uideo istum omninò putare, uerba diuina non
intellecta, in templo pronuntiari pro incantatione,
& pro

DIALOGVS TERTIVS.

& pro veneficio, an in eum vsum fuerunt nobis digito Dei descripta? HIL. Teget se autoritate Origenis, qui ad eundem modum videtur sentire, cuius etiam verba recitavit. A TH. Quasi Origenes, in ea duntaxat re, foedissimè lapsus fuerit, an non nosti Hieronymum Origenis multos errores acriter insecutum fuisse? ergò solet sæpè & grauitè errare. HIL. Non est dubium, quin hîc quoq; errauerit, Sed Osus, ut est prauus iudicij, in eo potissimum Origenem sequitur, in quo errauit, Sed audi hæc
 • quoq; Si non promendæ sunt, vel non audiendæ
 • preces, nisi quas intelligas, quid ex eo consequetur aliud, quàm nullum fore in Ecclesia Dei
 • Psalmorum vsum, quos Dauid conscripsit? Quotum quemq; enim reperiēs, etiam ex doctioribus,
 • qui sententiam eorum assequatur, quacumq; tandē lingua promantur? Hactenus Osor, qui magna contumelia afficit Spiritum sanctum, & Dauidem, cum dicat eum dedisse Ecclesiæ Psalmos, qui non intelligentur, sicut alibi vociferantur isti, sermonem diuinum esse ambiguum, velut Sphingos ænigmatæ. Nō diffitemur pleraq; in Psalmis esse, paulo obscuriora, sed multo maxima pars, si à doctis & pijs viris fuerit diligenter, in vernaculas linguas, conuersa, etiam à vulgo planè intelligi, & cum dulcissima consolatione & magno cum fructu legi & decantari videmus. A TH. Omnino inepie & stultè raciocinatur Osus, si non promouendæ sunt vel
 non

non audiendæ preces, nisi quas intelligas, nullus futurus est in Ecclesia Psalmorum vsus, quod pauci eos intelligant. Quorsum ergo putat esse à maioribus institutum, ut decantetur in Ecclesia res obscura & non intellecta? HIL. Quorsum? nonne audisti modo, ut talibus præcantationibus, & ueneficijs populus præmuniatur à noxijs & veluti incantetur? A TH. Verè incantatur & dementatur ab istis nugis & præstigijs Ofsianis. HIL. Audi quæ sequuntur: Habemus, in linguam vernaculam conuersam orationem dominicam, quàm multos autem inueniri putas, qui vel tertium illius uerbum, saltem ad literam intelligant? certe ex imperita multitudinem vix centesimum quemq; vt interim de sensu taceam, Quis non videat Ofsium liuore & odio hic latrare, ut diffamet usum vernaculæ linguæ in precibus? A TH. Vnica duntaxat ratione posset excusari, si quis videlicet diceret orationem Dominicam non fuisse diligenter & verbis perspicuis in linguam Polonicam conuersam, si enim fuerit rectè conuersa, falsissimum est, vt nec tertium uerbum, saltem ad literam, intelligatur. HIL. Statim subiungit: Apud Russos, neq; græcæ, neq; latinæ linguæ in sacris vsus est. Nunquid autem, quæ pronunciat sacerdos è populo qui uis intelligit? pleraq; ne sacerdotes quidem ipsi, nemo tamen apud eos quiritur, officia diuina, lingua non intellecta decantari. Expende Ofsaticum argumentum. Russi non que-

Q runtur

DIALOGVS TERTIVS

runtur officia diuina, lingua non intellecta, decantari, ergò male faciunt reliqui populi, qui cuperent ea decantari tali lingua, quæ posset ab ipsis intelligi. A TH. Hoc perinde est, ac si quis diceret, Varmien- sis Episcopi Diocesani libenter versantur in illis tenebris, in quibus ab Osio continentur (exceptis tamen Elbingensibus, ut sunt boni viri) ergò reliqui Poloni non deberent desciscere (ut faciunt indies) à Papatu. Mirum certè istum Mitratum non pudere tam putida literis mandare, quo demum seculo illustri certè Euangelij lumine, & pererudito: perge de vernacula lingua ex Osio, si quid habes. HIL A. Pergam. Narrat Sclauicam linguam plus etiam, quàm quartam Europæ partem cõplecti: Hac enim, uti Bohemos & Morauos, & Cassubos, & Russos, & Moschos, & Suetios, Dalmatas, Boznenses, Croatas, Rascianos & Serbos. Hactenus uerè, nisi quòd non omnes adhuc recenset populos, qui Sclauica lingua utuntur, Recensentur ferè omnes à Generoso Domino Sigismundo, summa prudentia & virtute Barone ab Herberstein, in commentarijs rerum Moschouitarum, Mox ait Osius, istas nationes uariare dialectis. Hoc quoq; uerè. Postremò, inquit: Si voluerimus tam multas & varias translationes diuinarum scripturarum adornare, quæ omnibus istis nationibus satisficiant, vix rectè prouideri poterit, quis enim præstabit, si sua quæq; gēs dialecto sacras precesiones, & lectiones versas habuerit,

buerit, ut nullus error in vertendo committatur? Hoc ineptè & calumniose, & à sentinis Ecchiani mutatum (is enim simile nescio quid) neq; enim totidē versiones essent curandæ, quot sunt Sclauicæ linguæ nationes, cum sint tam multæ, & varient reuera dialectis, sed quemadmodum in Germania, in Italia, in Gallia, in Hispania sit, attemperandæ essent versiones, ea scilicet dialecto, quæ communior est, ut multis simul vna versio posset satisfacere, quod non esset valde difficile factu. Deindè quod Osius ait de periculo, ne quis error in uertendo committatur, ergo esse à versionibus abstinendum, prodit se, quod timeat, ne populus Sclauicus, si legerit, aut audierit Biblia, intelligat se hætenus fuisse ab Rasis & Vnctis enormissimè deceptum. A T. Posset ne ferre, quod credas, Osius, vt Biblia in Sclauicam linguam verterentur, iuxta veterem & vulgatam versionem, quæ Papistis est in vsu, optima fide, ita, vt nullus error, ut ipse intelligit, committeretur? HIL.

Nihil minus, audi quid dicat: Est vsu compertum, versiones istas literarum sanctarum in linguã gentis alicuius vernaculam, multum Ecclesiæ Dei incommodi attulisse. A T H. Debuerat dicere, Ecclesiæ Paparum, nã huic multum reuera incommodi attulerunt, vt vicissim plurimum cōmodi Ecclesiæ & gloriæ Iesu Christi. Sed cum neq; hoc possit ferre, quorsum attinebat dicere, non posse commodè fieri tot versiones, & metuendos errores, si fierent? HIL.

DI A L O G V S T E R T I V S .

Rem percepisti, hoc ipsum volebam dicere de Osio, qui delirat nugaturq; extra causam, vt suus est mos, Sed audi reliqua, Eccius, in loco communi penultimo, garrit nescio quid de Hieronymo, ex cuius impetratione, Missæ fuerint Sclauica lingua celebratæ. Fabulam narrat, Nam longè post tempora Hieronymi, nimirum ante sexcentos duntaxat annos, tempore Methodij & Cyrulli, qui Morauiam ad fidem Christi adduxerant, captæ sunt Missæ Sclauorum lingua peragi. A T H. Quid tibi nunc cum isto inepto Eccio? cur adducis? H I L. Mane & videbis, Eccius itaq; post illam fabulam, sic ait: At gens huius linguæ dudum cessit suo priuilegio, & se latinæ conformat Ecclesiæ. A T H. Mihi videris negare: Nam capite abnuis? H I L. Sic est, nego constanter, Gens huius linguæ minimè cessit suo priuilegio (si modo id fuit priuilegium) & minimè se conformat latinæ Ecclesiæ. A T H. Certò ne scis? Audisti in tu Missas Sclauica lingua? H I L. Vergerius, primum habuit in Illyria, Modrusiæ scilicet, deinde patriæ suæ Episcopatum, qui est in Italia, nēpè citra Arsiam fluuium; Nam ibi nunc est Italiæ terminus, qui aliquandò fuit ad Rubiconē: à Vergerio itaq; sæpè audiui, quòd in vtraq; diocesi Iustinopolitana & Modrusiensi, Missæ alicubi latina, alicubi lingua Sclauica peragantur, ac non modò illic, sed in Carnia, in Carniola, in Croatia & alibi quoq; & est planè notorium, En tibi Eccij, quo O=

fius,

sius tam sæpè vtitur duce & præceptore, in scriben-
 do fidem: quales fraudes, qualia nugarum portenta
 fuisset nobis obtrusurus, si de terris nuper repertis,
 vel de Moschouitis eum verba facere contigisset,
 cum de istis scribens, quæ fiunt XV. ad summum,
 dierum ab hinc itinere, non in quopiam angulo,
 aut in tenebris, sed in ipsa ferè luce Italiæ, conatus
 fuerit lectoribus imponere, quò crederent, nusquã
 locorum esse vernaculæ linguæ in Ecclesia vsum.
 A T H. Cum feceris mentionem Vergerij, quem
 audio antè triennium cæpisse curare, vt in linguam
 Sclauicam nouum Testamentum conuerteretur,
 quomodo successit labor: H I L. Probe, iam nouum
 Testamentum prodijt, iam Christus cum Sclauis
 quoq; loquitur, Testamēto accesserunt, etiam Scla-
 uicè, aliquot Loci cōmunes, quin Postilla quoq; in
 nomine Domini, autore P. Trubero. Sed audiam=
 plius, quandoquidem ista versio seruiet duntaxat
 Carniæ & Carniolæ, & vicinis quibusdam pro-
 uincijs, Vergerius nunc est in opere, & curat uer-
 sionem vtriusq; Testamenti, quæ ita sit dialectis at=
 temperata, vt à reliquis quoq; nationibus Sclauicis
 intelligi possit, saltem à præcipuis, atq; in primis à
 Dalmatis. A T H. Quàm iniquo animo feret Papa
 cum suis Osijs, vt doctrina filij Dei genuina & pu-
 ra, ad tam multas nationes propagetur. H I L. Non
 est dubium, quin iniquissimo animo laturus sit, sed
 cur nō succensuit Serenissimo Ferdinando Cæsari,

Q. iij. qui

DIALOGVS TERTIVS.

quī ante triennium iussit, non mediocribus sump-
 tibus, excudi nouum testamentum caracteribus &
 lingua Syriaca, quod Episcopo Ephesino dono mi-
 sit, vt suis Dioecesanis, & vicinis Episcopis commu-
 nicet: scis enim Syriacam linguam esse illic uernacu-
 lam, atq; eam ipsam vernaculā, qua Iesus Christus,
 qua eius mater & virgo, qua Apostoli & omnes re-
 liqui illic utebantur A T H. Scio, sed multi pruden-
 tes viri suspicabātur, ne quid monstri aleretur, præ-
 sertim cū Io. Lucretius à Vidman editioni præ-
 esset. H I L. Puto me scire rem totam, nam domi ha-
 bui Mosen Meridingum, natione Syrum, qui è Ro-
 ma fuerat Viennam accersitus, in hoc, vt editionem
 curaret. A T H. Quid ille? quemnam dicebat scrip-
 sisse lingua Syriaca nouum testamentum? H I L A.
 Ignorare se aiebat autorem, sed codicem fuisse valde
 vetustum, nec dissentire (saltem in re, quæ fuerit a-
 licuius momenti) à Græcis & Latinis editionibus.
 A T. Audiui tamen de nescio qua impostura, qua
 vsus dicebatur ea in re Lucretius. H I L. Possum ti-
 bi de ea quoq; Ab eodem enim Mose audiui, Ioan-
 nem Lucretium, præter Euāgelium Syriaca lingua
 scriptum, habuisse seorsum aliquot folia, etiam Sy-
 riace, sed quæ ipse Moses aperte videret fuisse non
 multorum annorum, Lucretium tamē ea quoq; cu-
 rasse excudi, vnā cum ipso Euangelio, testatumq;
 fuisse in suis præfationibus, ea non multo post tem-
 pora Apostolorum scripta fuisse. A T H A. Quid
 nam

nam erat in illis folijs: **H I L.** Index, qualem solent Papistæ affigere editionibus noui Testamenti, hoc est, quod nam fragmentum Euangelij debeat legi in die dedicationis templorum, in die mortuorum, in festo virginis, & aliquorum sanctorum, nugæ in summa. **A T.** Imo Sathanicæ imposturæ: Apostoli nè sciderunt & comminuerunt Euangelium in frustula & fragmenta? Apostoli ne aut de dedicatione tēplorum, aut de die mortuorum vnquam cogitarunt? **H I.** Sic censuit Lucretius, addiditq; quatuor præfationes, benè Papisticas, in quibus de illo Indice, quasi fuerit non multò post tempora Apostolorum scriptus, prolixè disseruit: scio, qui habuerit in animo contrario scripto se obñcere, sed cum Lucretius, statim post eā editionē, diē suum obñisset, amico meo nō visum fuit luctari cum laruis. **A T.** Habenda erat ratio viuientium, quos commonesceri, ut ab impostura cauerent, fuissent profectò operæpretium, vtinam adhuc scriberet. **H I.** Fiet fortassis. **A T.** Si Osius in istum librum incidisset, haud dubiè voluisset vti eius autoritate. **H I L.** Quid nī: cū aliorum quoq; librorum fictitiorum atq; apocriphorum autoritate niti soleat. Illud miror, neminem ex Papisticis adulatoribus & propugnatoribus hactenus extitisse, qui adduxerit illum Lucretianum Indicem versum ex Syriaca lingua, vel pro Purgatorio, vel pro Ecclesiarum dedicatione, vel aliquo huiusmodi articulo constabiliendo. **A T H A.** Fortassis
eos.

DI A L O G V S T E R T I V S.

eos puduit. **HIL A.** Non puduisset Osium, utpotè quem nihil pudet, si modò in librum incidisset. Nunc si uis, ad maiorem librum redeamus, sed tamen antequàm ad id responderem, quod de Concilijs petere institueras, vellem quod promisi exsoluere: promisi enim me locum ostensurum, ubi Osius & vsum nescio quarum vestium, quas sacras nominat, quib. scilicet vtuntur Missificatores, & multas eorum gesticulationes, aliacq; ineptissima et blasphemata laudat & mordicus nititur retinere. **A T.** Vsq; adeò parum timet, quòd & missam & Papatum ab radicibus ipsis ruentē videat? **HI.** Timeat uerò, imo audacior & arrogantior est factus. Conqueritur ergo de Caluino quòd plura abrogarit, quam Lutherus, en tibi verba: Fecit quod adhuc à Luthero & sectatoribus suis factum non fuit, ut & sacras uestes, cum res diuina fieret, & luminarium vsum, & campanarum pulsus prorsus reijceret. **A T H.** Cur non addidit, O rem indignam & detestandam, aut aliquid huiusmodi, ut solet esse importunus exclamator, quanto autem verecundius & grauius fecisset, si in tanta luce Euangelij, istas nœnias dissimulasset? **HIL.** Aut saltem, si non alias effutiuiisset multò maiores, quales nunc perstringam, Nosti sacrificulum solere, ante altare, vti plurimis illis gesticulationibus & consignationibus, præter multiplices illas vestes, quas noster Osor sacras appellat: quia fuerunt respersæ aliquot guttulis aquæ lustralis, aut falsæ.

falsæ. Osius ergò, veluti in contemptum & contumeliam patris cœlestis, qui, missa Euangelij aurora, laruam detraxit istis hypocritis, patefecitq; ridiculas ipsorum superstitiones atq; nugas, celebrandum sibi putauit, pro re grauissima & sacrosancta, totum illum habitum atq; ornatum, totamq; illam iocularem actionem seu gesticulationem sacrificulorum, Ait enim Misificatorem esse ministrum reconciliationis inter Deum & homines, quam non modo verbis prædicat, verum etiam habitu, & actione repræsentat, ac, quemadmodum ea facta sunt in cruce, sub aspectum astantis populi subiicit, atq; omnia facit, vt fidei suæ commissus populus reconciliationis in cruce factæ fructum consequi possit. A T. Vix putassem esse tam ineptum & tam leuem, qui ingereret nobis leuicula ista & putida, eo potissimum tempore, quo agitur de summa rerum, hoc est, de Rom. meretrice funditus perdenda, non modo de cincinnis deq; fuco eius abolendo. Sed cum stultè dicat, sacrificulum suo habitu, suisq; gesticulationibus repræsentare Christum in cruce pendentem, ideoq; ista esse instituta, vt populus reconciliationis factæ fructum consequi possit, quotum quemq; reperiet Osius in populo, imo in grege ipso sacrificulorum, qui intelligat illam mutam tragediam? HIL. Ostendam tibi mox Athanasii locum, in quo iste noster ineptus adducit autoritatem libri, cui titulus PONTIFICIALE. ATHA. R. Monstro-

DIALOGVS TERTIVS

monstrosissimi illius Romani? HIL. Illius prorsus, ubi, tanquam ex Stygia palude, scatent foetidissimæ ineptiæ, atq; horribiles blasphemiæ. Quocirca miror non adduxisse hoc in loco nominatim alterius perridiculi blasphemiq; libri auctoritatem, cui titulus **RATIONALE DIVINORVM officiorum**, cum in eo reddatur ratio omnium istarum nugarum & næniarum, quas hypocritæ ad obruendam & sepeliendam piam doctrinam somniarunt, & Missæ inseruerunt: quanq; si non adduxit nominatim, apparet tamē ex ea sentina multa eū hausisse, & pro suis recitasse: Nā alibi quoq; hoc facit & secum disputat, cur sexta feria à delicatioribus cibis abstinendum esse iusserit Rom: Ecclesia, cur die dominica corpora largius reficienda. AT. O gravitatem Osianam. HI. Cur oleo crismatis admisceatur balsamum, & alia huiusmodi, nec tamē sentinæ meminit, vnde hausit. Sed ad mutā fabulā, scis illius nostri historiā, esse sudē, in istorum oculis, potissimum quia nō raro histrionicas illas ineptias, modo ex professo, modo obiter atq; aliud agens bellè falseq; perstringit, vt fecit alicubi de ista muta fabula. AT. Novum illum locum, quo plurimum delector. Sæpē volui ingerere quibusdā hypocritis, quos ita vidi fure re, vt penē discerpserint librum, cum viderent se illic graphice atq; ad viuū depictos. Sine ego recitē. HIL. Recita obsecro. AT. Ingens autem erat hominum cōcursus, maximè iuventutis, nā his omnibus novum erat spectaculum & inauditum, multos ibi

raso

raso vertice, nouo genere vestitus, cātare simul quæ
 nemo intelligat, cēreos atq; lampades ardere in ipsa,
 quod dicit, meridiē, fumigationes atq; suffitus exci-
 tari thuribulis, Sacrificum astare cum ministris ad a-
 ram, pronuntiare omnia sermone peregrino, varijs
 vti geniculationibus atq; gestibus, inclinari strictis
 manibus, modo distēdere, modo reducere brachia,
 subinde sese conuertere, nunc esse clamosum, nunc
 magno silentio quædam demurmurare, suspicere in
 altum, esse pronum, consistere nō vno loco, nunc in
 dextrā nunc in leuam partem altaris cōmigrare, mi-
 care digitis, inhalare in calicē, eumq; tollere in sub-
 lime, postea reponere, certis locis nominare, nunc
 viuos, nunc mortuos, panē azymum frangere & in
 calicem imittere, pectus ferire pugno, suspirare, clau-
 sis oculis representare somnum, rursus expergisci,
 manducare partem vnā panis, alteram haurire cum
 vino totā, ne qua guttula remaneat, abluere manus,
 patellam deauratā auersum, extenso brachio, demon-
 strare populo, admoūere eandem frōti atq; pectori,
 deosculari nunc imagunculam, materiæ vel metallo
 inclusam. Ista igitur iocularia & blasphemata, quod
 peius est, audet in tanta Euangelij luce, noster Osius
 defēdere & celebrare (si Dñs placet) O iudicium, an
 putat hæc quoq; esse ex traditione Apostolorum?
 HIL. Sed audi, vt multo pluribus alio in loco agat
 de istis verè mutis fabulis. Ea quæ per chartam
 & atramentum Prophetæ scripserunt & Apostoli,

DIALOGVS TERTIVS.

, Ecclesia non modo, viua voce, suis tradit liberis, ve
 , rum etiam dierum obseruatione, Signis, Simula=
 , chris, Habitu, Gestu siue actione sacerdotum, præ=
 , cipue Sacris operantium, ac vario rituum ac cære=
 , moniarum genere, quasi præmansum infantium o=
 , ri cibum inferere cupiens, pñs omnibus quàm libet
 , imperitis inculcare conatur. A. T. H. Valde ergò ru=
 des Apostoli fuerint oportet, qui cum de prædican=
 do, per vniuersum orbem, Euangelio mandatum
 habuissent, nunquàm potuit illis in mentem veni=
 re de isto veluti præmanso imperitorum ore inse=
 rendo. Nunquam enim signis, nunquam simula=
 chris, nunquam vlllo speciali habitu, aut gesticula=
 tionibus (quemadmodum neq; vllis Missificatio=
 nibus) representarunt populis, quod in Prophetis
 legissent & à Christo didicissent. O Leuiculum O=
 sium, qui in tanta vndique erumpente (quod libet
 centies repetere) luce Euangelij, fretus nescio qui=
 bus verborum, illecebris atq; sophistica, adhuc spe=
 rat, se posse nobis persuadere, vt reuocemus vsum
 istarum næniarum. H. I. L. A. Dic blasphemiarum:
 Nam Spiritus sanctus disertè in scripturis condem=
 nat obseruationē dierum, imagines & statuas, quæ
 in templis ad cultum atq; ad adorationem prostent:
 & tamen Osius istam dierum obseruationem, etiam
 alio in loco, veluti sacrosanctam & valde vtilem Ec=
 clesijs celebrat, vt vsum etiam imaginum & statua=
 rum quoq;. Audi eius verba. Quò tenacius infigi
 possit

possit mentibus mortaliū beneficium mortis Christi, deinde resurrectionis eius, Ecclesia statuere voluit, vt sexta feria abstinereamus à cibis delicatioribus, quasi compatibles Christo pro nobis passo & mortuo. A T H. Magna reuera parumq; dissimilis passioni Christi & nostra passio, si per totā septimanam, vno atq; altero prandio à carnibus abstinemus. Nihil potest dici insulsius. HIL. Audi reliqua, Deinde, vt die Dominica corpora largius reficereamus recrearemusq;, quia gauisi sunt discipuli viso Domino. A T H. Putat ne eos tunc largius refecisse & recreasse corpus delicatioribus ferculis? O ioculare hominem. Et cum dixerit sexta feria à cibis delicatioribus abstinendum esse, est quod valde miremur, hominem alioqui superstitionissimum nō disertē dixisse a carnibus abstinendum. Profecto haud placebit hoc Papis: Videtur enim sentire non habendum esse delectum ciborum, cū quis ieiunat, sed satis esse, si minus delicatis cibis vescatur. HIL. Quod verò ad statuas & imagines attinet, Osius adducit nescio cuius cōcilij decretum, in quo elegantes aliqui Patres ausi fuerunt pronuntiare, ex Traditione Apostolorum, esse habendas in templis imagines & statuas Christi & sanctorum, quæ ad cultum atq; adorationē prostent: Quin etiam templa eorum inuisenda & sepulchra & reliquias, ex quibus morborum sanationes emanant. A T. Proh Deum immortalem, hīc quoq; imo hīc potissimum

DIALOGVS TERTIVS.

vtamur nostro dicto intercalari, in tanta luce Euan-
gelij, post tot doctissimorum hominum elucubrati-
ones atq; disputationes, adhuc audet iste tam futilia,
& tam blasphema ingerere. **HI.** Diceret trecentos
& amplius Patres in concilio legitimo cōgregatos,
hoc est, Spiritum Sanctum ipsummet ad eum mo-
dum affirmasse, q̃ scilicet Apostoli viua voce docu-
erint, imagines in templis ad cultum atq; adoratio-
nem collocandas esse, & templa & sepulchra et ossa
& vestes sanctorum colendas: Ergo nō posse nega-
ri, quin sit verissimum. **A TH.** Responderem, sum-
mam et corpus ipsum doctrinæ Christianæ prorsus
repugnare, & historias non Apochriphas, quæ de
Apostolorum temporibus scriptæ ad nos peruene-
runt, Quare decretum Concilij, quod recitat, nō fu-
isse Spiritus Sancti, sed carnalium hominum decre-
tum: quia à doctrina Spiritus Sancti & à veritate
dissentit. **HI.** Diceret, concilium legitime congre-
gatum non posse errare. **A TH.** Responderem non
posse errare, si sequutum fuerit sensum Spiritus San-
cti, sed cum possimus videre & palpare hoc, quod
recitatum est, non fuisse sequutum diuini spiritus
sensum, habeat sibi Osius & iactet sua concilia quan-
tum voluerit, nos à talibus abhorremus, toto pe-
ctore. Sed quod ad imagines & statuas attinet, ob-
seruasti ne, an Osius id quoq; approbet suo calculo,
vt à Mirratis benedicantur, aut consecrentur, ante-
quàm in altaribus ad cultum & adorationem collo-
centur?

centur: HIL A. Nullibi hoc expresse, sed possem
irrefragabili argumento statim docere, quod Osius
statuarum quoq; atq; imaginum C O N S E=
C R A T I O N E M suo calculo approbet.
A T H. In tanta luce Euangelij: HIL A. In tanta
luce Euangelij. A T H. Proba obsecro. HIL A. Ea
consecratio aut benedictio extat in libro illo puti=
dissimo, quem vocant P O N T I F I C A L E,
Osius hunc approbat, Ergo statuarum atq; imagi=
num consecrationem approbat, qua nihil potest ex=
cogitari execrabilius: Nam inter alias blasphemias,
quibus vtuntur Episcopi cōsecrantes, hæc vna est.
(audi Pontificalia verba & valde rudia.) Qui=
cunq; hanc misericordiæ Reginam, gratiosissimam •
Dominam nostram, coram hac effigie, suppliciter •
honorare studuerint, & de instantibus periculis e=
ruantur, & in conspectu diuinæ Maiestatis tuæ, de •
commissis & de ommissis veniam impetrent, atq; •
mereantur in præsentī gratiam, quam desiderant a=
dipisci, in futuroq; perpetuā saluationē cum electis •
tuis valeāt gratulari, Quid ais Athanasi: A T. Aio,
hanc esse cōpendiariam viā ad impetrandas gratias,
impetrandā remissionem peccatorum, impetrandā
deniq; vitam æternam, si quis aliquam Diuæ virgi=
nis effigiē vel accensa candelula, vel preculis suppli=
citer honorauerit, aut fortassis etiā tabella aliqua ap=
penſa, vel corolla, vel cingulo, vel veste aut torque,
aut annullo: hoc enim Papistæ appellant honorare.
sed velim recites verba, quibus Osius Pontificale
laudat.

DIALOGVS TERTIVS.

• laudat. HIL A. Ea statim audies, sine prius recitem
 • quæ præcedunt. Quod si liber extaret, quem Ignatium scripsisse de traditionib. Apostolorum narrat
 • Eusebius, inde certò certius, ita rem se habere cognoscere liceret. A TH. Subsiste obsecro. Qua de re agit, quæ certò certius constaret, si Ignatij liber non interisset? HIL A. De benedictione olei & aquæ Baptismatis. A TH. Desinant ergò eam vsurpare, dum liber Ignatij, ex quo certò certius de eo constaret, in lucem alicundè prodeat. Quamuis, si prodiret, fictitius quispiam prodiret Ignatius, ut fictitius est Clemens, Dionysius & alij quidam. Nemo enim nisi fuerit crassus papista, & Osij Spiritum habuerit, persuadere sibi poterit, Apostolos Iesu Christi vel oleum Chrismatis, vel fontem baptismatis benedixisse. HIL. Deinde subiungit, Porro qua forma
 • consecrari solitus fuerit vel fons Baptismatis, vel oleum Chrismatis, non satis constat ex veterum scriptis. A TH. Mirum, perissey eam formulam, si fuit ab Apostolis tradita: valde oscitantes fuerint oportet Apostoli contemporanei, & qui paulò post in regendis Ecclesijs successerunt, cum tanri momenti, tamq; necessariam rem (vt ipsi iactant) non custodierint, sed passi fuerint interire, ita, vt alia quedam, haud multis ante annis fuerint concinnanda. HIL. Quis non videat ex his, quæ adducit Osor, esse vanissimum, quod papistæ de istis benedictionibus somniant, quod scilicet fuerint ab Apostolis traditæ?

tæ. Nā omnia, quæ ab isto adducuntur, ipsemet uidet, usq; ad eò incerta esse atq; inania, ut demum cogatur dicere perisse nescio quem librum, ex quo cognoscere liceret, rem ita se habere, ut ipsi nugantur, quin addit (vt modo audisti) quòd ex veterum scriptis nihil constet (ut reuera non constat) de forma, qua consecrari solitus fuerit, uel fons baptismatis, uel oleum chrismatis, ideo subiungit: Audi, num Pontificale disertè approbet, interea quæ nobis in Pontificali Romano præscripta est, ea rectè utimur. A T H A. Omnino approbat, pro pudor: Quis enim ignorat, quàm putidæ ineptiæ, qualia deliria, quales magicæ diabolicæq; incantationes, quàm deniq; horrendæ idolomaniæ atq; blasphemix congestæ sint in illa teterrima sentina? H I L. Imo crediderim multos adhuc ignorare, ut in animo habeam dare nunc excudendum mōstrosū illum librum: Nunquam enim fuit in Germania excusus, quod sciā. H I. Esset profectò operæ precium, atq; in fronte, maiusculis literis, collocare Osiij iudicium de eo, quòd scilicet tam impudenter, in tanta luce diuinæ doctrinæ, scripserit. R E C T E utimur ista forma. H I L. Adhuc putidius aliquid habeo, quo istum non puduit suos libros exornare, Scis Papistas solere campanas baptizare. A T H. Iesu, an hoc quoq; laudabit Osius? H I L. Mox audies, sed sine prius tibi in memoriam adducam, quemadmodum soleant baptizari, & regustabis delicias ex Pō-

S tificali

rificali. Lauant Episcopimet, aqua salita atq; incantata, mox tergunt diligenter noua tella, deinde consignāt semel oleo sancto infirmorum, statimq; post consignationem, seu crucem factam, lintheo mundo abstergunt, deinde eodem oleo septem cruces exterius faciunt, pollice dexteræ manus, in dorso campanæ, & quatuor interius, oleo chrismatis, pari distantia. A TH. Confirmantur ergo, ut pueri in fronte? HIL. Postremò (intermitto hic multa, ut imprecationes & incantationes in primis, quæ illic sunt plurimæ, ne sim tibi tædio) turribulum superponitur, in quo adoletur thus, myrrha, & thimiamma, & necesse est, ut totus fumus recipiatur (sic dicit textus) à campana. A TH. Quæ nam erit magica impietas, si hæc non est? solent dicere, hoc genus cæremoniarum esse ex Apostolorum traditione. Sed cum Apostolorum temporibus, nullus fuerit campanarum usus, qui admodum recens est, quo pacto defendent istas incantationes? HIL. Hic nullā faciunt Apostolorum mentionē, sed Moyses duntaxat. A T. Quid? putant ne Mosem usum fuisse campanis? HIL. Non, sed tubis argenteis, Dauidem autem Cythara, tubis uerò & cytharæ successisse campanas, certè tubarum & cytharæ meminerunt in hac cæremonia. A TH. Dicunt fortassis Mosem tubam, Dauidem cytharam lauisse, vixisse & suffitu curasse, vt isti Campanas? HIL. Non hoc dicunt,

dicunt, sed alia. A T H. Quæ nam? non effugies, quin mihi hic dicas aliquid de verbis ipsis, quibus utantur Mitrati, cum suas campanas baptizant, oro te, dic, si in memoria habes. HIL A. Habeo, ad hunc modum precantur: vbicunq; sonuerint huius vasculi tinnitus, procul recedat uirtus insidiantium umbra fantasmatum, incurfio turbinum, percussio fulminum, læfio tonitruorum, calamitas tempestatum, omnisq; spiritus procellarum, & cum clangorem illius audierint filij Christianorum, crescat in eis deuotionis augmentum. A T H. Proh Deum immortalẽ, ista quoq; in tanta Euangelij luce, laudat Osius: putatq; ex vi istius baptismatis, seu consecrationis, tinnitum campanæ tam multa posse, præsertim augere in Christianis deuotionem? Cur ergo in singulis ædium culminibus non appendunt tales campanas, non modo in vna atq; altera turri, ut magis magisq; augeatur deuotio? HIL. Est & alia precatio, quæ sic habet. Quicunq; ad sonitum huius campanæ conuenerint, ab omnibus inimici tentationibus liberentur in corpore, & a prauis cogitationibus mudentur in mente. A T. Prodest igitur sonitus Campanæ (dum sit consecrata) ad comprimendam vel extinguendam libidinem? HIL. Prodest (ut audis) Audi & tertiam precationem. Dum huius vasculi sonitus transierit per nubila, Ecclesiæ tuæ conuentum manus conseruet angelica, fruges credentium, & corpora saluet.

S ij prote=

DIALOGVS TERTIVS.

protectione sempiterna. ATH. Peto iterum an
 Osius ista laudet? HIL. Quid ni laudaret? ATH.
 Et laudat omnia ista, quæ recitasti de lotionibus, de
 oleo infirmorum, de oleo Chrismatis, de thure, de
 myrrha, de thymiamate, omnes denicq; has adiu-
 rationes atq; incantationes? HIL. A. Non recenset
 singula, sed ait campanas esse benedicendas, iuxta
 formam in Pontificali Romano præscriptam, Ec-
 quid non satis expressit? audi ipsius verba. Baptiza-
 ri campanas mihi inauditum est, benedicuntur qui-
 dem, iuxta formam in Pontificali Romano præscri-
 ptam, verum de Baptismo, ne verbo quidem ulla sit
 mentio. ATH. Reuerà satis expressit, cum ita scri-
 pserit, o stolidum Aposcopum. Sed quid hic de
 Baptismo dicat, non intelligo. HIL. Brentius in
 Prolegumenis exprobrat Asoto, quòd Papistici E-
 piscopi baptizandis campanis, non legendis Bib-
 lijs occupentur; Nam sic alij antè illum loquuti sunt
 & nunc loquuntur, nempe campanas baptizati.
 Ideò Osius respondens, ait, inauditum mihi est ba-
 ptizari campanas, benedicuntur quidem iuxta for-
 mam in Pontificali Romano præscriptam, sed illic
 nulla est mentio de Baptismo. ATH. Nunc inte-
 lligo, litigat de verbo, non de re ipsa, bene est, cum
 quod maius sit negari non possit. HIL. Omnino
 de verbo litem mouit, Sic sæpè solet effugere & ter-
 giuersari, cum aliàs sentit se vrgeri à Brentio. Sed
 cum ferè omnia, certè præcipua, quæ in Baptismo
 hominis

hominis adhibentur, adhibeantur quoque in istis campanis seu baptizandis, seu consecrandis, seu sanctificandis, seu benedicendis, non litigemus de nomine, appositè Brentius dixit, eas baptizari: unguntur enim oleo chrismatis, perfunduntur aqua incantata & terguntur, ut nomina etiam illis aliquando imponantur, quæ inciduntur in illo aere, ut passim cernere est, & compadres etiam adhibeantur, si non ex præscripta Pontificalis Rom. forma, certè ex Episcoporum baptizantium traditione & consuetudine. Quare cum Osius conqueratur de Brentio (queritur enim valde) qui chrismatis oleo, nescio quibus verbis, iniuriam fecerit, profectò mihi videtur, quod Osius & reliqui Mitrati maiorem iniuriam faciant ipsi oleo, quàm Brentius & reliqui nostri. A TH. Qua iniuria illud afficiunt Papistæ? HIL. Quæ? Ut illo ungant campanas, quanquam ungant etiam saxa & parietes, in Ecclesiarum scilicet et altarium Iudaica illa, qua tam sedulo utuntur, dedicatione sacrationeque. A TH. Quid respondet Osius Brentio, quem dixisti chrismatis oleum perstrinxisse? HIL. Virulenta quædam & fatua, more suo, Audi: Merito inuisum habent chrisma, quos Christianorum appellationis pudet: Nam Christiani nomen ducunt à Christo, Christus à chrismate, hoc est, ab unctione vocatur. Ne quid igitur habere commune cum Christo videantur, nihil magis apud illos abominandum est, quàm ungi Chrismate, quo

DIALOGVS TERTIVS

, & Reges & Sacerdotes ungi solitos fuisse, in Lege,
manifestum est omnibus. A T H A. Egregie argu-
mentatur, Reges & Sacerdotes, in lege, vngaban-
tur Chrismate, ergò, tempore gratiæ quoq; debe-
mus ungi, etiam si Reges aut Sacerdotes ad eum mo-
dum, quo illi fuerunt, non simus, Cur non etiam re-
ctè circumcidis? Video deinde, quod virus spargat,
nos scilicet nihil velle habere commune cum Chri-
sto, O sceleratum Osium, imo, quia omnia nostra
studia huc tendunt, vt cum Christo, non cum ho-
minibus, præsertim Osianis sit nobis negotium, vt
Christum, non ut homines imitemur, volumus eo
oleo perfundi, quo Christus fuit, non confecto scili-
cet, sed diuino Spiritu, hoc sumus contenti, ranci-
dum, & putidum relinquemus Osio, quo altaria,
quo parietes, quo suas campanas, & non modo ma-
nus & caput, sed etiam pedes & ventrem (si volue-
rit) sui similitum, hoc est, carnalium hominum inun-
gant. H I L. Rectè, sed audi hoc quoq; de Osio, qui
omnia prorsus à Papatu inuecta vult mordicus tu-
eri, quali acuncq; ea demum sint. Tu scis, quàm, con-
trà vsum Apostolorum & veteris purioris Eccle-
siæ, Papistæ soleant inuocare Christimatem, quam
faciunt reginam Cœli, quæ possit filio quæcuncq;
voluerit imperare, vt nullus sit, apud eos, conciona-
tor, qui statim initio cōcionis non oret Angelicam
salutationem, veh illi, si secus faceret, ea est præcipua
nota, qua dignoscatur, catholicus ne sit, an Luthæ-
ranus.

ranus. Osius ergo non modo laudat, sed censet ad salutem necessarium, ut quis una cum oratione dominica oret Angelicam salutationem. ATH. Ad salutem necessarium: HIL. En tibi eius verba: Itaque si sciat is, quis de vulgo est, Dominicam orationem, Angelicam salutationem, Symbolum, Decalogum, & non nihil præterea de Sacramentis, baptismi præsertim, poenitentiae, & Eucharistiae, alia eum nosse mysteria de necessitate salutis non est. ATH. Sic res est, in summa, ut sæpè diximus, istum esse longè omnium, qui pro Papatu scripserunt, superstitionissimum impudentissimumque. HIL. At ne faciam illi iniuriam, si hoc reticero, audi, Tametsi in his contra Brentium & Vergerium libris, hoc, quod audisti, dixerit, neque vnquam faciat mentionem orationis Dominicae, quin faciat quoque Angelicae salutationis, ut crassissimi quique papistae solent, nihilominus in eo, de quo diximus, dialogo Dilingæ impresso, facit Dominicae orationis mentionem, & ibidem de salutatione Angelica prorsus taceret, ita, ut ipsemet in dialogo videatur condemnare, quod in maiore volumine probauit. Præterea, quod dicat esse de necessitate salutis, ut is, qui de vulgo est, præter orationem Dominicam, Angelicam salutationem, Symbolum, & Decalogum, sciat non nihil de Sacramentis quoque, Baptismi præsertim, Poenitentiae & Eucharistiae, est valde obseruandum: Nam propria confessione se ipsum condemnat, iugulatque.

Ofor.

Osor, imo reliquos quoque omnes Episcopos, qui sunt in Papatu. ATH. Quid ita? HIL. Quia vix ex decē millibus vnum, qui de vulgo sit, reperias, qui de Sacramentis quicquam norit, vnde licet æstimare, quanta sit istorum Aposcoporum in curando grege fides & diligentia: Cum enim fateantur esse de necessitate salutis, ut popellus aliquid sciat, etiam de Baptismo, de Pœnitentia, atque de Eucharistia, nihil prorsus de his intelligit popellus, & non est dubium, quin id fiat Episcoporum culpa. Postremo, in eo etiam hic errat Osus, quod videatur sentire, hominem, qui possit orationem Dominicam, Angelicam salutationem, Symbolum, & Decalogum recitare, & non nihil præterea sciat de Baptismo, de Pœnitentia, & de Eucharistia, iam esse extra periculum, ne saluus fieri non possit. Quid si non fuerit iustificatus: an poterit æternam salutem adipisci, quia quædam memoriæ mandauerit, potueritque aliquid de Sacramentis loqui? ATH. Non poterit, non in his salus sita est, tametsi deceat ea scire hominē Christianum. HIL A. Iam licet tibi de Concilijs petere quod volebas, at boni consule, quod tam diu in istis leuiculis sim versatus: quid facerem? cum futilia & putida Osus ingesserit, non poteram alia afferre, si debuisssem tibi morem gerere, & quid ille in suis libris garrisset, recitare. In summa, cum Apostolum aliquando desipere coegerit Pseudoapostolorum improbitas, nunc me iste Pseudoepiscopus ad simi-

lem cum Apostolo Christi necessitatem adegit.
 A T H. Admonemur esse tempus prandij, differamus Colloquium. HIL. Ego vero ac lubens: Nam cum stomacho atq; cum nausea versor in his ineptijs atq; blasphemijs. A T H. Multa ne adhuc supersunt, quæ post prandium conferas? HIL A. Nimis multa, sed vtar delectu & grauiora conferens proijciam leuicula.

DIALOGVS

QVARTVS.

A T H. Cum cœpisses de Osiano libro nudius tertius differere, sanè credidi te, vna ad summum hora, potuisse me commonefacere de aliquibus ineptijs, calumnijs, virulentijs, atq; blasphemijs, quas in eo obseruasses: Neq; enim alias delitias expectabam, cum audissem papisticum Episcopum prodisse in certamen contra nos, noui genus, noui ingenia, quæ nos habent pro bardis, nec pili faciunt, quare effutiunt in nos quicquid in buccam uenit insolentissimè. HIL A. Dicam ingenuè, me quoq; fuisse deceptum: Nudius enim tertius pauca adhuc legeram, nonnulla annotaueram, quæ tibi aperui, nec ferè putassem, me posse plura inuenire. Sed cum hoc biduo, ulterius legendo progressus fuisset, tales sentinas inueni, quales, ex eo æstimare potes, quòd

T cum

DIALOGVS QVARTVS.

cùm tam multa absurda & blasphema attulerim, tamen illas nondum potui exhaurire & certè scio, me neq; hodie exhauriturum, nihil certè minus, sed vtar delectu (ut dixi) ATH. In nomine Domini, Electis omnia cooperantur in bonum, etiam illa ipsa, quæ videntur esse summè noxia atq; deterrima, quare nihil dubito fore, vt ex his, quas tu vocas sentinas, nostræ Ecclesiæ sint aliquod non mediocre lucrum & commodum percepturæ. Hoc verò in primis, quòd cùm multi fuerint, qui recusabant se nostris partibus adiungere, quia adhuc aliquā moderationem & pacis studium sperarent à Papatu, nunc fortassis non sperabunt amplius satis dictum, Antequàm pergas, velim dicas, quid Csius respondeat Brentio, qui Adriani Papæ, delectorum quorundam Cardinalium & Legatorum, qui præsidebant in Concilio Tridentino, quorum nos quoq; mentionem fecimus, verba produxerat, quibus qua doctrina & quibus moribus Papistici prælati essent ornati, planum fecerunt orbi vniuerso: Nihil nunc quæro quid ad verba Gregorij Nazianzeni, Basilij, & Bernardi, qui itidem aduersus eosdem Prælatos stilum strinxerunt, sed duntaxat quid ad Neotericorum verba responderit, deinde de Concilijs petam quod voluero. HIL. Primum, eos de vita & moribus corruptis fuisse loquutos, nequaquam de doctrina, ATHA. De-

mus

mus nunc , vt de corruptione morum duntaxat:
 Nam reuerà doctrinarum quoq; corruptionem
 videntur perstrinxisse , etiam inuiti , nimirum Spi-
 ritu sancto cogente & extorquente , sed demus,
 vt dixi , Fatetur ne ea esse vera , quæ suus Papa , sui
 Cardinales , sui Legati , aduersus corruptissimos
 prælatorum mores & vitia dominantia tam serio
 pronuntiarunt? **HI.** Non negat, sed ait. Quorsum
 attinet sic nobis exprobrare peccata, quasi verò vos
 non sitis grauioribus flagitijs cooperti? **ATH.** At
 Brentius autoritate ipsius Papæ, ipsorummet ex om-
 ni Concistorio delectissimorum Cardinalium pre-
 stantissimorumq; Episcoporum, deinde etiã Lega-
 torum Cōcilij, ex quibus duo fuerunt Papæ, vt dixi-
 mus , hoc est , testibus omni exceptione maioribus
 (vt illi sentiunt) probauit eos esse corruptissimæ
 vitæ, quo pacto docet Osius , nos esse grauioribus
 flagitijs coopertos? **HIL.** Iterat suam cantilenam,
 qua valde videtur delectari, de Luthero scilicet, qui
 dixerit , suos auditores decies esse Sodomitis peio-
 res. **ATHA.** Ad hoc respondimus , nihil est quod
 repetamus. Habet ne alia testimonia? **HILAR.**
 Habet. **ATH.** Quæ? **HIL.** Ait se posse addu-
 cere testimonium Georgij Vicelij. **ATH.** Digni
 profectò , qui pro Sathana & Oσιο testimonium
 dicat. Cur non Staphyli quoq; , qui vnà cum Vice-
 lio agnitam veritatem proiecit, testimonio vtatur?
 cur non Groperi? cur nō Canisij? cur non Sydonij?

cur non Aug⁹? cur non Asot⁹? cur non Dilingensis
Purpurati, vt capitaliores nostros hostes comme-
morem? Nihil istis impudentius, sed sine pergam.
Cum ergò ipsemet Papa, ipsimet Cardinales & Le-
gati affirmant, & Osius non audeat negare totusq^{ue}
terrarum orbis compertissimum habeat de magna
sacrarum literarum imperitia, de turpissima vita, &
corruptissimis moribus eorum Prælatorum, quo-
rum opera Papa ait, se velle in Concilijs vti, quæro
an in lectione istius libri obseruaueris, quid de hoc
Osius, putat ne promissionem factam Apostolis,
qui erant (vt omnes norunt) regenerati & verè ha-
bebant Spiritum sanctum, pertinere ad huiusmodi
papisticos Episcopos, ad huiusmodi laruas, quæ nō
sunt nisi caro & mundus? HIL A. Haud dubiè pu-
tat, miror te dubitasse. Audi eius verba, vbi verò
, omnes conueniunt (loquitur de Mitratis) ibi præ-
, sens adest Christus, ibi præsens adest Spiritus san-
, ctus cum omni genere gratiarum. ATH. Admo-
dum clarè, perinde est, ac si dixisset, statim è vestigio
iustificantur, fiunt membra corporis Christi & filij
Dei, statim euadunt in doctos & prudentes viros.
Quid si Episcopatum emissent, alijsue malis artibus
parassent, vt Romæ sit? diceret ne Osius, nihilomi-
nus affuturum Spiritum Sanctum, qui illos ex im-
prouiso omnibus gratijs ornaret? HIL. Responde-
ret, nihil referre, qua ratione quis creatus fuerit Epi-
scopus, dum modò sit Episcopus. ATH. Ergò Spi-
ritus

ritus sanctus hæret mitræ: Ergo numerata pecunia
 emitur, quod voluit Simon Magus: Quid etiam, si
 quis inanem duntaxat titulum alicuius Episcopa-
 tus, qui sit ditionis Turcarum, sibi comparauerit: vt
 faciunt qui suffuranei dicuntur, vt est Gerardus
 Busdragus Episcopus Argolicensis, aliq; huius fa-
 rinæ: An hi quoq; iudicio Osi, Spiritum sanctum,
 qui eos in Concilia comitetur exornetq; repen-
 te, habiturifunt: H I L. Dixi iam tibi, siue quis de nulla
 tenensis (vt aiunt) siue emptum, siue permutatum,
 aut quocunq; scelere possit excogitari, paratum E-
 piscopatum habuerit, qui Episcopatum habuerit, v-
 na coniunctum Spiritum sanctum habiturus est,
 saltem, quando sumpta Mitra & pluuiali in cœtum
 aliorum Episcoporum ingreditur: hæc est Osiana
 regula, qua nihil potest stultius, absurdiusue exco-
 gitari. Verum audi, quemadmodum eam nonnihil
 moderetur: Postquam enim dixit, Vbi simul cōue-
 niunt omnes, ibi præsens adest Christus, ibi præsens
 adest Spiritus sanctus, cum omni genere gratiarum,
 statim subiungit: Nam quod vni deest, pensatur in
 altero, ac sæpe quod non reuelatur ducentis, aut tre-
 centis viris excellenti prudentia doctrinaq; prædi-
 tis, vni alicui non doctissimo reuelatur, in cuius
 postea sententiam, sic impellente Spiritu sancto, pe-
 dibus eunt alij multo doctiores. Sic abscondit ple-
 raq; Spiritus sanctus à vobis sapientibus & pru-
 dentibus, et reuelat ea paruulis. A T H. Quid si nul-

DIALOGVS QVARTVS

lus huiusmodi illic interfuerit, Paruulus cui scilicet
 Dominus veritatem reuelarit & alios excitet: nec
 sine causa hoc dico: Nam si Papis licuerit, pro eorum
 libidine, Concilia dirigere, confestim vbi per suos
 exploratores Monachos olfecerint, aliquot esse in-
 ter Episcopos, qui verè spiritu Dei agantur sintq;
 ex Paruulorum genere, hos non modo ex Conci-
 lijs, verum e vita quoq; curabunt efficiendos tollen-
 dosq; tanquàm pessimos hereticos: Quos enim ali-
 os nisi regeneratos, qui non possunt acquiescere il-
 licitis cultibus, habent pro hæreticis? Ecquid hoc
 non egerunt Papæ, ante paucos annos, ut ex cœtu
 Patrum Laruatorum ex Tridento aliquot proiece-
 rint, quos suspicabantur nobiscum sentire? In sum-
 ma, immane atq; horribile est, quod isti Osi de Cõ-
 cilijs audent iactare, ad ea scilicet Concilia pertinere
 promissiones de præsentia Christi & gubernatio-
 ne Spiritus sancti, quæ ex carnalibus malisq; & sa-
 crarum literarum rudibus viris constiterint, Proh
 pudor, quasi verò ea promissio fuerit facta carnali-
 bus Phariseis atq; flagitiosis. H I L. Audi quid hic
 dicat Osius: Brentius ad hunc modum scripserat.
 , Scimus quidem veritatem Sacramentorum Chri-
 , sti, non pendere à dignitate Ministrorum, sed non
 , esse requirendam gratiam Dei, aut virtutem Spiri-
 , tus sancti in his, qui de vera sententia sacræ scriptu-
 , ræ, seu verbi Dei iudicare debent, hoc demum est
 , cœlestia oracula Spiritus sancti subijcere Epicureis
 &

& Sardinapalis. A T H. Rectissimè Brentius atq;
hoc in loco plane iugulauit Asotum. H I L. Osius
verò respondet, etiam si sint Epicurei et Sardanapa=
li, tamen dixisse Christum: Super cathedram Moſi
ſederunt Scribæ & Pharifæi, Omnia quæ dixerint
vobis, ſeruate & facite, ſecundum opera uerò eorum
nolite facere: dicunt enim & non faciunt. A T H.
Quæro ab Oſio, an Chriſtus hoc fuiſſet dicturus, ſi
animaduertiſſet Scribas & Pharifæos, non modo
fuiſſe animo Epicuræos, ſed etiam malè docuiſſe,
atq; omnino contra id, quod docere debuiffent hi,
qui ſederent in cathedra Moſis? H I L. Oſius non
poſſet negare, quòd Chriſtus, ſi vidiffet Scribas &
Pharifæos docere, contra Legem & contra cathe=
dram Moſis, non fuiſſet dicturus, omnia, quæ dixe=
runt vobis ſeruate & facite. A T H A. Non eſt dubi=
um, Chriſtus in eo loco loquutus eſt de Scribis &
Pharifæis, qui cum fuiſſent vita diſſolutiore, tamen
nō alienā docebant à Lege. Quare ſi neoterici Scri=
bæ & Pharifæi, Epifcopi ſcilicet Papiftici, volue=
rint purum illud verbum Dei, puram illam doctri=
nam docere, quam Prophetæ, quam Chriſtus, &
quam Apoſtoli reuerà docuerunt, audiemus eos,
non præcidemus nos ab illis: Feremus enim infir=
mitatem, ſi non fuerint uſq; adeò boni exempli, quo
ad mores attinet. Sed cum non modo ſint vita diſ=
ſolutiſſima, verum cum falſa & ex diametro pug=
nantia cum doctrina filij Dei doceant, cur vellemus
hoc

DIALOGVS QVARTVS

hoc ferre, si Christiani esse velimus? cur se ab illis nō separaremus, qui Christum conculcant? H I. Subiungit Osius, quòd Christus baptizat, etiamsi minister fuerit vita inhonesta & sacrarum literarum rudis & quod Sacramenta non pendent à dignitate ministrorum. A T H. Fateor, baptizat Christus per talem, Sacramenta non pendent à dignitate ministrorum, si modò seruetur Christi institutio, non autem baptizaret Christus, si minister, seposita ea, quæ verè fuit Christi, institutione, aliam contrariam è suo capite excogitaret. H I L. Tandem Osius ad hunc modum colligit, si Christus etiam per malum concionatorem docet, si per malum ministrum baptizat, ergò etiam, vbi de illo iudicium fit, hoc est, in Concilijs, quàmuis ex malis viris atq; sacrarum literarum rudibus cōstituerint, nihil refert, quia adest nihilominus doctor & magister Christus, qui in illis loquitur, adducitq; hic Osius ea Christi verba, Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri loquitur in vobis. A T H. Imò ista verba, ab Osio adducta, totum hoc negotium contra Osium pulchrè definiunt: Nam in his clarissimè expresseit Christus, per quos demum homines spiritus Dei esset in Concilijs loquuturus, nempe per illos, qui Deum habituri essent in patrem, per illos, qui in patris genuina doctrina, per filium eius dominum nostrum Iesum Christum manifestata, verarentur & ab illa non paterentur se abduci, tales

exigit

exigit Christus, in talibus promittit loquuturum Spiritum. Patrem autem intelligit per regenerationem, non per creationem, quis hoc ignorat? HIL. Sed audi, cum Osius probè sciret, quales demum sint Episcopi, quorum opera Papa esset vsurus in suis Concilijs, accurrit ad sacram anchoram: Nul- lum enim habet postea perfugium, atq; inquit: Hic Spiritus potest loqui per Balaam, potest per Cai- pham, potest per Iudam proditorem, deniq; potest per Asinam, quasi dicat, Nostri Episcopi sunt reue- rà tales, sed nihil refert: per tales enim nihilominus potest loqui spiritus Dei. A T H. Adduxit tandem locum, in quo mihi cum eo pulcherrimè conueniet: Nam, si ipse cum sui similibus velit esse Balaam, Cai- phas, Iudas proditor, deniq; Asina, hoc illi haud grauatim concesserim, sit sanè huiusmodi, quando- quidem ita vult, volentibus non fit iniuria, Quòd autem dicat, posse Spiritum per illos in Concilijs loqui, blasphemus essem, si negarem Deum posse: Potest enim, si vult, Sed cum nobis iudicandum sit, ex scripturis, quid velit, aut nolit, nusquā legi pro- misisse Dominum, si Caiphæ, si Iudæ proditores, si Asini, si Mitrati, aut Cornuti, si Cucullati, si Galerati, aut Purpurati conuenerint, velle per iugula & per ora talium monstrorum docere, quomodo mysteria et oracula diuini Spiritus sint intelligenda, quomo- do sponsa filij sui gubernanda: verum legi, istam promissionem fuisse factam (vt supra diximus) A=

V postolis,

DIALOGVS QVARTVS

postolis & factam fuisse reliquis, qui de eodem spiritu habituri fuissent, eundemq; patrem in cœlis & mansuri in Christo, sicut palmes in vite atq; in verbo eius, his, inquam, promisit, quod Spiritus patris esset in illis loquuturus. Sed dic mihi (vt ad id, quod dudum in animo habeo tandem veniam) Exprimite Osius, qua forma, quauē ratione oporteat esse cōgregatum Concilium, ad quod, suo iudicio, ea promissio pertineat? **HIL.** Vult, vt sint Oecumenica, modo dicit plenaria & rectē disposita, sic enim ait

• alicubi, Regem monens, ne permittat disputare de

• his, quæ in Concilijs Oecumenicis, rectē dispositis, constituta sunt. **A TH.** Audio, sed quæ nam censet esse rectē disposita? hoc velim scire. **HIL A.** Haud dubiē ea, quæ autoritate Papæ fuerint congregata habuerintq; Episcopos indutos sacris vestibus, & Mitratos, hoc est Osio rectē dispositum. **A TH A.** Non sine causa de his interrogo, sunt enim haud parui ponderis: Nam Papistæ, aut non omnes norunt, aut, si norunt, non audent palam & apertè literis mandare absurdissimam & planē tyrannicam quandam Concilij celebrandi rationem & formam, qua orbem Christianum & Christum, cum suo Euangelio ludificare atq; opprimere habent in animo, vt ipsi possint dominatum exercere, atq; in suis delicijs & luxibus vitam agere. Aperiam ergo quid id sit, aliqua interim fortē repetens, vt spiritus iustificet.

serit, tu postea dices mihi an Osius ea attigerit. Papistæ ita censent, Dum Papa indixerit vniuersale Concilium, dum Papa per se, vel per Legatum præfuerit, dum præmittatur Missa de Spiritu sancto, dum postea Patres sedeant mitrati & induti sacris vestibus (vt in eorum lege habetur, quæ est in Cæremoniali & de celebratione Concilij loquitur) antè omnia dum sint iurati & dum procul absint, tanquàm prophani atq; indocti, qui non fuerint ex Prælatorum & Coniuratorum numero, censent, dico, Papistæ hoc demum esse vniuersale & plenarium Concilium, huic Spiritum sanctum præesse, huic, sine omni prorsus exceptione, esse credendum. Etiam si (audi diligenter) etiam si Papa, qui indixerit & præfederit, fuerit Epicuræus quispiam, aut planè Atheos (vt ferè solent isti Papæ) etiam si vnius duntaxat nationis & paucissimi quidam & delecti ab ipsomet Papa Episcopi (vt in Tridentino accidit) interfuerint (Nam id in summa, volunt esse vniuersale & plenarium Concilium, quod Papa dixerit esse vniuersale & plenarium, nō quod reuera fuerit plenarium & vniuersale) etiam si patres fuerint, quantum ad studia attinet, præsertim sacrarum literarū, rudes asini, deinde carnalissimi & meri Sardanapali. Postremò, etiā si quid pronuntiēt cōtra clarum et apertū verbū Dei: fingunt, n. (vt breue faciam) quod in tale, quale tibi pinxi theatrum

DIALOGVS QVARTVS.

Spiritus sanctus ilico descendat, velit nolit, vigore
 scilicet promissionis Christi, perq̃ illas prophanas
 & sceleratas linguas doceat, quemadmodum sacro-
 rum oraculorum verba intelligenda sint & castissi-
 ma sponsa filij Dei Ecclesia gubernanda (vt tu dixi-
 sti) ita, vt nō possint errare, ita, vt in Spiritum san-
 ctum, hoc est, ad mortem peccet, qui contra huius-
 modi eorum decreta atq̃ oracula audeat hīscere.
 Vtuntur autem istæ ineptæ Apostolorum Symiæ
 hoc argumento, vt demonstrent Spiritum sanctum
 inter eas esse, cū celebrant Concilium: Nam, in-
 quiunt, cū Petrus, cū Paulus & reliqui Apo-
 stoli celebrarent Antiochiæ Concilium, testati sunt
 Spiritum sanctum ibi affuisse, quia ad hunc modum
 pronuntiarunt, **VISVM EST SPIRITVI**
SANCTO & nobis, Ergo nobis quoq̃, inqui-
 unt, idem diuinus Spiritus adest, cū nostra Con-
 cilia celebramus, Attigit ne hoc Osius? **HIL.** Ma-
 xime. **ATH.** Et putat huiusmodi Concilia esse sa-
 crosancta? **HIL.** Sacrosanctissima, additq̃ quod in
 Spiritum sanctum blasphemet ac perinde sit, ac si
 velit esse similis altissimo, quod cupiebat Cherub il-
 le, qui detractus est in profundum lacu, quicunq̃ as-
 seruerit probandos esse spiritus talium Concilio-
 rum & non statim acquieuerit illorum decretis, ad-
 ducens hanc, quam tu dixisti rationem, quod scili-
 cet Apostoli dixerint sibi affuisse Spiritum sanctum,
 statimq̃ congerit proluuium quoddam ineptiarum
 blasphe-

blasphemiarumq; atq; in primis cōtorquens locum
Ioannis, quem adduxerat Brentius de probatione
Spirituum, contendit illum debere intelligi de Spi-
ritibus singulorum extra Concilium. A T H. Sed
quid tibi videretur respondendum ad id, quod ait,
Apostoli testati sunt, Spiritum sanctum illis adesse,
ergo adest omnibus Concilijs? A T H. Adest om-
nibus Concilijs, in quibus interfuerint homines or-
nati eodem Spiritu, quo Apostoli fuerunt, etiamsi
non eandem mensuram, dummodo de eodem Spi-
ritu habuerint. H I L A. Sed quid ad illud, quod ad-
dit, responderes, locum Ioannis, de probatione
Spirituum non esse intelligendum, nisi de Spiriti-
bus singulorum, extra Concilium? A T H. Isti sunt
mirabiles & ad obscurandam gloriam Dei valde so-
liciti & ingeniosi, Spiritus sanctus per os Pauli di-
xit: Iustificati gratis, sine operibus legis, isti, ne illu-
cescat misericordia & gloria Dei, statim affingunt
suam carnalem interpretationem, hoc est, sine cære-
monijs & operibus Forensibus. Idem Spiritus san-
ctus per os Ioannis inquit. Nolite omni Spiritui
credere, probate Spiritus an ex Deo sint, illic illi a-
liam interpretationem addunt, singulorum scilicet
Spiritus seorsim, non tamen Spiritus nostrorum
Conciliorum, At falsa est utraq; interpretatio: Nā,
vt mittam nunc de iustificatione loqui, quærerem
ab Osio, an liceret mihi diligenter inuestigare de
Concilijs, id saltem, num fuerit legitime congrega-

DIALOGVS QVARTVS

12. **HIL.** Responderet, licere hoc quærere, dum pos-
 stea acquiescas decretis, vbi videris fuisse legitimè
 congregata. **ATHA.** Si licet mihi diligenter in-
 uestigare, an fuerint legitimè congregata, licet eti-
 am diligenter inuestigare, an reuera affuerit Spiri-
 tus sanctus, Vbi ergo hoc inuestigauero & con-
 ferens scripturam, animaduertero, decretum Con-
 ciliij pulchrè cum scriptura, hoc est, cum voce ipsius
 Dei, conuenire, lubens ac reuerenter acquiescam.
 Quod si inuenero inter vocem Dei, & decretum
 Concilij repugnantiam, aut dissonantiam, tunc mi-
 rabor quid hoc sit, conferam cum fratribus doctio-
 ribus & quæram doceri, cur fuerit discessum à ver-
 bo Dei, concederet ne hoc mihi Osius? **HIL.** Nihil
 minus. **ATH.** Quid ergò facerem, cum viderem
 repugnantiam, aut dissonantiam? **HIL.** Osius re-
 sponderet, te debere, in obsequium sanctæ matris
 Ecclesiæ Romanæ, captiuare intellectum & credere
 non esse repugnantiam, eam quæ tibi & tuis fratri-
 bus, etiam doctioribus te, repugnantia videretur.
ATH. Quid, si luce meridiana clarius apertissimè
 viderem repugnantiam esse? Quid item, si scirem à
 carnalibus malisq; hominibus decretum, stabiliendę
 illorum tyrannidis gratia, cõflatum fuisse? exempli
 gratia, video Iesum Christum, sapientiam patris, di-
 xisse, **BIBITE** ex hoc **OMNES**, video vas ele-
 ctionis Paulum ad Corinthios scripsisse, ut probent
 se, & tum demum de pane illo edant & de **CALI-**
CE

CEbibant, video primitiuam Ecclesiam vſam fuiſſe calice, video veteres Patres in eo cōſentire et eorum ætate calicem fuiſſe Laicis conceſſum, Sed quid vi- ciſſim? video fuiſſe inueſtā maniſeſtiſſimam corru- ptelam & aliquibus, nec tamē omnibus in locis, de- ſitum fuiſſe, calicem dari Laicis, deniq; video à qui- buſdam perſonatis Patribus in Conſtantiensi, dein- de Baſilienſi Concilio pronuntiatum fuiſſe (vt tu ſuperius dixiſti) licet Chriſtus ad eum modum in- ſtituerit, licet primitiua Eccleſia ad eundem vſa fu- erit, nos eam, quam alij corruptelam nominant, af- firmamus, eſſe laudabilem conſuetudinem, quid hic captiuem intellectum in re apertiſſima atq; cla- riſſima? Eat Oſius &, offuſa ſuis ſophiſmaris præ- ſtigijſq; caligine, nitatur obſcurare & implicare negotium quantum voluerit, certè, ſi ſuos Carna- les hypocriſasq; remorabitur, non detinebit nos, quin velimus cauſam diligenter cognoscere, atq; vbi cognouerimus, anteferre gloriam Dei & veri- tatē, falſis interpretationibus atq; impoſturis homi- num. Quocirca (vt ad id quod interrogavi, veniā) quicquid Oſores veritatis & viperæ ſibilent, verba Ioannis tum ad ſingulorum ſeorſum, tum ad Cōcili- orum ſpiritus probādos pertinēt, utpotē ad ea, quæ poſſe errare maniſeſtum eſt, Ergo an errauerint licet nobis inueſtigare & ad Lydium lapidem, hoc eſt, ad Chriſti verba eorum decreta exigere, vt, ſiquidē inuenerimus, bona retineamus, ſi mala, rejiciamus.

HIL.

DIALOGVS QVARTVS

HIL. Afotus atq; Ofius hærent in eo, quòd tamen si singuli feorsum Episcopi possint errare in dicenda sententia, nihilominus, si multi simul conueniant, errare minimè possint. A T H. Dicant mihi isti Afoti atq; Ofij, quem maiorem caperèt fructum ex decem, aut viginti Morionibus, qui de rebus grauius, deliberandi gratia, in aliquem locum à suis dominis mitterentur, quàm si singuli eorum feorsum consulerentur? Certè (si reuera fuerint Moriones) idem Consilium dabunt feorsim, in eorum domibus, quod daturi essent, si vnà in templo omnes sederent cum benè longis vestibus, nec vestium mutatio, aut locus quicquam prodesset, intelligis ne Hilari? HIL. Maxime, vis dicere, Episcopos, quos sibi Antichristus Tyberinus ad Concilia missurus deligit, eodem esse Spiritu, cum domi sedent, quos sunt, cum sumptis mitris sumptocq; pluuiali in Concilio sedent, quare cur non liceret pijs & bonis viris probare & diiudicare tales Moriones & laruas, vbicunq; demum essent, siuè domi, siuè in templo, loquor de his, quos Antichristus (vt dixi) seligit a maiore in nostram doctrinam Zelo, quos ad Concilia mittat, non de omnibus, qui sunt sub papatu: scimus enim illic esse nullos pios, sed quicunq; sunt huiusmodi non modo non mittuntur ad Concilia, sed si accefferint, profligantur, vides autè me nō potuisse hic suspirium continere, & quidem ex imo pectore. A T H. Imo volui abs te petere quid id esset.

set. **HIL.** Quia quanto magis versor in hac causa, tanto difficiliorem eam esse video, quam quæ pos- sit (humana quidem prudentia) in concordiam re- digi: dissentimus enim in ipsis adeo principijs, sex- centis in locis, à nostris aduersarijs, qui nulla ratione patiunt se à malo proposito dimoueri. **ATH.** Quasi dolendum & ingemiscendum sit, quòd non pos- simus conciliare iustitiam cum iniquitate, lucem cum tenebris, Christum cum Beliale? Lætandum potius, præsertim cùm, haud dubiè, vincamus indi- es, **HIL.** Nunc venit in mentē ex eo Osij libello, cui tibi ostendi esse titulum de expresso verbo Dei, lo- cus, non indignus, quem tibi explicem: idem enim sentit quod nos, hanc causam esse suapte natura hu- iusmodi, quæ nullam moderationem, aut concordia- am pati possit. **ATH.** Libenter audiam, ut gu- stem cuiusmodi hic quoq; libellus sit. **HIL.** Certe gustabis eadem esse amarulentia eademq; futilitate, qua alij duo, de quibus dixi, omnes congruunt, v- num cognoris, omnes cognoris (vt ille ait). En ti- bi verba. Iam vero Petrus Paulus Vergerius, qui , proximo superiore anno, non aliam ob causam in , regnum tuum venerat, quam, vt in eo seditionem , concitaret. **ATH.** Tanti ne facit Vergerium, pri- , uatum homuncionē, inopem, peregrinum, vt cum , putet potuisse amplissimum regnum commouere? non est cuiusuis hominis hoc agere, perge. **HIL.** , Protulit in medium literas ad quosdā scriptas, quas ,
X etiam

DIALOGVS QVARTVS.

etiam typis excudi fecit. An autem hoc fuit boni viri officium? Certè si quid frontis habuiffet, si qua mica probitatis in eo fuiffet, tale aliquid facere nunquã aggressus fuiffet. Sed videtur hic homo expers humanitatis, & vitæ communis ignarus esse, cum in medium proferre literas ab aliquo scriptas, nihil aliud sit, quàm quod ille dixit, tollere è vita vitæ societatem: tollere amicorum colloquia absentium. A T. Nihil intelligo, nisi quod Vergerium valde atrociter infectatur. Quid designauit tandem? HIL. Hæc sunt Osiana artificia atq; flagitia; vt non planè exprimat quid repræhendat, vt qui legerit, horrendum aliquod facinus Vergerium in Polonia patrasse existimet. Quare possum totidem verbis cum Osio agere: Certè, si quid frontis habuiffes Osi, si qua mica probitatis in te fuiffet, tale aliquid dicere nunquã aggressus fuiffes, sed videris expers humanitatis & vitæ communis ignarus esse, qui tam malitiosè et rabiosè innocentem proscindis. A TH. Dictandem quid id est? HIL. Dicam paucis: Aloysius Lippomanus (de quo diximus) Papæ inter nuntius, Serenissimum Poloniæ regem clanculum sæpè vrserat, vt aliquot ex præcipua nobilitate, qui videbantur velle à Papatu desciscere, capite plecteretur, atq; inter hos D. Io. Bonarum, præstantissima pietate, virtute, & autoritate senatorem, Eius Maiestas à sanguinario Consilio (vt est summa clementia) aures auerit abhorruitq;. Interea cum quid

Lippoma=

Lippomanus moliretur patefactum fuisset, pessime in toto regno audiebat, odioq; habebatur peius cane & angue. Lippomanus itaq; scriptis ad Papam, siue ad quempiam ex eius Secretarijs, aut Consiliarijs (vt fit) literis, deplorauit suum statum, suumq; periculum multa; de legatione, quæ parum feliciter illi succederet, conquestus, supplex petiit, ut liceret sibi primo quoq; tempore Romam redire. Has literas, in quibus Papæ & ipsius Lippomani quædam non parui momenti consilia scribebantur, Romam misit, quæ vbi fuerunt à Papa lectæ, communicabantur postea (vt fit) nonnullis Cardinalibus atq; Episcopis, ita, vt, nonnulla earum Exempli in Germaniam atq; in Poloniam vsq; deuenissent (vt sæpè vidimus contigisse) fuerintq; demum Cracouiæ Italica lingua, qua scilicet scriptæ fuerant, excusæ. Vittenbergæ autem Polonica, in quam ornatissimus pietate prudentiaq; vir D. Iustus Ludouicus Decius eas conuerterat. ATHA. Habes ne exemplum? HIL. Habeo. ATH. Quid si legeremus? HIL. Cum venerim ad te eo animo, vt hunc Osi locum ostenderem, putaui mecum afferendum. ATH. Rectè fecisti, profer, lege. HIL. Legam duo præcipua loca. Inscriptio sic habet. Magnifico & Clarissimo D. Petro contareno Patritio Veneto, Sanctiss. D. N. familiari, Domino colendissimo. Audio hunc postea esse creatum Episcopum Paphiensem in Creta: est enim Paulo

DIALOGVS QVARTVS.

III. valde charus & à consilijs intimus : Subscri-
 ptio sic habet. Aloysius Lippomanus Veronæ E-
 piscopus, indignus Nuncius. Datum huiusmodi
 est, Louitij die XX. Iulij, M. D. LVI. Audi præ-
 cipuum locum (omitto enim multas alias eius nu-
 gas) Cum anno M. D. XLVIII. vnâ cum Re-
 uerendissimo Fanensi Episcopo nunc benemerito
 Cardinali, & cum Reuerendissimo D. Episcopo
 Ferentino essem nuncius Apostolicus in Germa-
 nia, vt, post Cæsaris victoriam, Principes & popu-
 los ad sedis Apostolicæ Romane obedientiam col-
 ligeremus (hic enim erat nostræ legationis titulus,
 licet parum foeliciter successerit & valde paucos
 collegerimus) erant, eo tempore, Cæsaris captiui
 Io. Fredericus, Elector Saxoniae, et Philippus Lant-
 grauius Hassiæ. Quare ego & mei collegæ tanquã
 filij obedientiæ (Nam id à sanctissimo D. N. in
 mandatis habebamus) Cæsari & simul Rom. Regi
 consilium dedimus, vt duos illos Principes, utpote
 capita & Protectores hæreticorum, iuberet capite
 palam mulctari: Hac enim ratione posse statim om-
 nes è Germania hereses extirpari. A TH. Proh ho-
 micidam, proh sanguinarium Antichristum, Proh
 homicidas & sanguinarios eius legatos, Proh om-
 nium mortalium imprudentissimum Osium, quem
 tam nephariæ tyrannidis & crudelitatis memoriam
 non puduit nunc refricare, perge. HIL. Non fuit
 visum Cæsari, neq; Rom. Regi acquiescere nostris
 Consilijs

Consilijs, atq; ideò res nostræ, in Germania, quoti-
 diè in peius ruerunt. Cum ergò sanctissimus D.
 N. mihi mandasset, vt idem Consilium Serenissi-
 mo Regi Poloniæ suggererem nempè, vt iuberet
 capite plecti octo, aut decem ex præcipuis Domi-
 nis Polonis, qui Lutheranismum exsuscitant: hanc
 enim esse compendiariam atq; certissimam ad extir-
 pandas hæreses viâ, feci hoc quoq; diligenter, sug-
 gessi tale consilium, cumq; viderem nonnullos, qui
 nobis valde addicti & alicuius autoritatis in aula es-
 se videbantur, hos rogavi, vt vnâ mecum Serenissi-
 mum Regem instigarent. ATH. Crediderim, quòd
 istum Osiū in primis rogarit: Nam istius consue-
 tudine & cōsilijs Lippomanus in primis utebatur.
 Exclamo iterum, o Homicidas, o Sanguinarios Pa-
 pas, Lippomanos, Osiōs, An non excitabitur ali-
 quando totus Christianus orbis, vt eos pro crude-
 lissimis tyrannis & homicidis agnoscat: perge. HI.
 Iam, Restanta, quam maiore silentio tectam oport-
 tuit, quàm fuerit vlla vnquam alia, ne maiorem in-
 uidiam maiusq; odium in sanctissimos Christi Vi-
 carios excitaremus, vereor ne sit patefacta: Nam Il-
 lustriss. Palatinus Vilm. eam mihi in suis literis obij-
 cere visus est, neq; est dubium, quin alijs quoq;
 sit communicaturus. Quare V. Magnificencia co-
 gitet in quo statu nunc sim, et an iure cupiam ab hac
 legatione reuocari: Qui enim hæreses promouent,
 sunt multi & potentes. Cum ergò per me non stete-

DIALOGVS QVARTVS

rit, quominus ipsorum sanguis fuerit fusus, meritò debeo ab illis metuere. AT. Valdè humanè et Christianè se gesserunt D. Poloni, qui tam atroci iniuria prouocari, tamen nō putarint vlciscendum, sed passi sint Lippomanum e Polonia exire incolumem.

HIL. Alium locum ex eisdem literis audi. Nunc sum conuocaturus Synodum Episcoporum, in qua dabo operam, vt bona pecuniæ summa è toto clero Poloniæ colligatur ac spero sanctiss. D. N. (vt ad me scripsit) contributurum quoq̃: Nam carere pecunia non possumus, præsertim ad placandos importunos: hanc enim esse optimam rationem, quam multos nobiscum, hoc difficillimo tempore, retineamus, sæpè sumus experti. ATH. O Nebulones, Vide quibus artibus nituntur Papatum sustentare & doctrinam atq̃ gloriam Dei pessundare, hinc crudelitate & sanguine, inde largitionibus & corruptionibus. Et audet Osius Vergerium reprehendere, quòd tales literas, talia Antichristi suorumq̃ ministrorum consilia curauerit nostris fratribus communicanda: HIL. Tu vides anaudeat. ATH. Ergò nostris non licebit consilia hostium Christi patefacere? nō licebit fratres, quacumq̃ etiam ratione, excitare & commonescere, vt quales soleant esse isti Paparum Legati intelligant, qui altera manu videntur de cogendis concilijs agere, altera facerunt, quibus Principum animos, vt nostrum sanguinē fundant, accendant atq̃ inflament: HIL. Tantum

Tantum abest, ut Vergerium hoc nomine accusandum, ut etiam illi gratias summas agendas putem, Osius contra esse malum virum & pestilentem, qui hanc rem suis mendacijs inuoluat et quod summe fuit laudandum, tam calumniosè reprehendat, Protulit in medium, inquit, literas ad quosdam scriptas. Ad quosnam? Cur non dicit id, quod est: nempe ad Papam, vel ad eius Consiliarium scriptas? Et cum postea dixerit, literas ab aliquo scriptas, cur etiam non dixit id, quod est, nempe à Lipomano satellite Papæ, scriptas? Sed expende, ut rem peruertat atque exageret nebulo, Cum in medium proferre literas ab aliquo scriptas nihil aliud sit, quam quod ille dixit, tollere è vita vitæ societatem, tollere amicorum colloquia absentium. A TH. Reuerà ita accusat, ac si Vergerius Serenissimi Regis, aut Priuatas alicuius literas interceptisset atque in medium protulisset. HIL. Facit suo more, falsissima, magna virulentia, impingens, sed Vergerius nullas, nec publicas, nec priuatas intercæpit, quicquid mentiatur impudentissimus Osor. A TH. Promisseras locum, ubi Osius non esse in hac causa, sperandam ullam concordiam scripsisset. HIL. Mane, non sum oblitus, verum ordine progredior, statim ubi de his literis, ad hunc modum pergit. Etiam Pauli Quarti Pontificis literas, & quidem binas typis excusas peruulgauit. Vide quam rem malignus Osius hic quoque vitio det, circumferebatur.

DI A L O G V S Q V A R T V S.

tur passim binarum literarum, quas Papa ad Senatores Laicos regni Poloniae & ad Illustrem D. Tarnouium scripserat, exempla, hæc Vergerius typis excudi fecit, vna cum scholijs, At Osius ita exclamat, ac si Serenissimi Poloniae Regis, aut Consiliariorum arcana quædam peruulgasse fuisset deprehensus Vergerius, Non modo, inquit, literas ad quosdã, ab aliquo scriptas, in medium protulit, verumeriam Pontificis & quidem binas typis excusas peruulgauit, A T H. Cur non addidit, o indignum facinus? O cælum, o terra, o Maria Neptuni? Reuera desipit Osius, prærabie, quasi non liceat nobis Antichristi teterrimi hostis nostri literas & consilia, ad commodum Ecclesiarum, pro gloria Dei, peruulgare atq; infectari, perge. H I L. Quin & scorijs quibusdam suis obscurauit, ac mirabiliter deformauit, quæ piè sancteq; scripta fuerant, secus interpretando. A T H A. Quid potissimum scripserat in illis literis Papa? H I L. Se velle etiam si bella futura essent, vniuersale Concilium propediem celebrare, Vergerius verò in suis scholijs affirmauit eum mentiri. A T H. Rectè. H I L A. Ac nō modo, si bella futura essent, sed neq; in summa quidem pace concilium celebrare eum habere in animo, nec posse celebrare, si haberet in animo. An hæc fuerit falsa interpretatio res ipsa clamat: Nam nec celebrauit, nec celebraturus est. Pergit Osius, Vergerij verba recitando. Audi quid scribat, in suis in

in priorem Epistolam scholijs. Dixerit, inquit, quispiam : Si quidem possemus Papam eò adigere, ut velit assentiri, ut ministri Ecclesiarum haberent uxores, lingua vernacula in administratione Sacramentorum vterentur, atq; ut utramq; speciem populo exhiberent, in reliquis vero articulis et doctrinis cum Romana Ecclesia consentiremus, (quemadmodum hactenus consensimus) an non consultum putares, ut tunc acquiesceremus? atq; ut hæc prius lucro apponderemus, deinde paulatim, labente tempore, ut etiam de reliquis articulis lucrificandis cogitaremus? Respondeo. Minimè mihi consultum videri: Neq; enim in eo res sita est, ut minister uxorem habeat, ut populari lingua in Ecclesia utatur, ut utramq; speciem porrigat, sed, ut habeat viuam fidem, ut sit membrum Christi Ecclesiæ, atq; ut eam rectam doctrinam teneat, populoq; annunciet, quam filius Dei dominus noster Iesus Christus attulit è sinu patris. Quæ esset hæc contaminatio doctrinæ? quod monstrum? si consentiremus, ut esset pastor animarum nostrarum Missarius sacrificulus, vnctus & inauguratus ab aliquo Apostolo & Antichristi membro &c. A T H. Quid ad hæc Osius? an non fuit istis stimulis agitatus? H I. Ait Vergerium mox petere iugulum causæ. A T H. Irridet fortassis? H I L. Serio ne dicat, an irrideat, nescio, magis puto irridere, omnes enim pili facit præ se Thraße iste. A T H. Mihi (quicquid Osius videatur)

DIALOGVS QVARTVS.

tur) reuera iugulum causæ mox petere videtur, qui explodendam reſciendamq; cenſet iſtam ne-
phariam peſtem, Miſſarios ſcilicet ſacrificulos, un-
ctos atq; inauguratos ab aliquo Apoſcopo & An-
tichriſti membro, (quale eſt exempli gratia Oſius)
nec poteſt pati, vt tam feræ Belluæ ſint paſtores a-
nimarum. HIL. Pergit Oſius: Verum audi quid
paucis interiectis addat: Poſtquam enim hic homo
nimis in aliena Republica curioſus. A T H. Subſi-
ſte. Aliud eſt politica Reſpublica, aliud Eccleſia Chri-
ſti, in politica Republica merito reprehenditur, qui
in ea voluerit eſſe curioſus. Verum ſi quis ad ea lo-
ca acceſſerit, vbi inſtituta ſit Chriſti Eccleſia, præſer-
tim vocatus, is, ſi quid illic molitur pro gloria Dei,
nihil minus poteſt appellari, quàm in aliena Repub-
lica curioſus, quare ſtultè hic quoq; Oſius. Perge.
HIL A. Et ad excitandas ſeditiones natus. A T H.
Qui gloriam Dei, pro virili, promouere ſtudet, is
Phariſæo Oſio ſeditioſus eſt. An non veteres quoq;
Phariſæi & Chriſtum & Apoſtolos ſeditioſos vo-
carunt, eodem ſcilicet Spiritu, quo Oſius? Perge.
HI. Hortatus fuerat Polonos, vt ſi maximè cōcede-
rentur illiſhæc tria, conſtanter ea reſpuerent, Scias,
inquit, Polonia, cauſam hanc, quæ de religione cō-
trouertitur, minimè poſſe ullā moderationē aut cō-
cordiam pati. Vide quid dicā & memori mente re-
neto. Sunt enim qui dicant: An non poſſet aliqua
ratio inueniri, qua cōcordia ſanciretur? Reſpondeo.
Nullam

Nullam prorsus posse inueniri. Si enim Papatus
 maneat incolumis, non potest doctrina Iesu Christi
 manere incolumis. Etrursus: si vicerit, quam nos
 profitemur Iesu Christi doctrina, corruat totus Pa-
 patus ab radicibus necesse est, ita, vt nulla alia sit sta-
 biliendæ veræ Christi Ecclesiæ, & concordia in-
 eundæ ratio & spes, quam si vniuersus Papatus,
 cum omni sua tyrannide & impia doctrina tollatur
 è medio. Haftenus Osius Vergeriana recitat. A T.
 Putat ne ista saltem iugulum causæ mox petere?
 HIL. Nihil de iugulo amplius. Sed ad hunc mo-
 dum respondet: Quod scribit Vergerius causam
 religionis moderationem, seu concordiam pati non
 posse, quin verissimè scribat inficias ire non possu-
 mus, atq; idem paulò post ter, aut quater repetit.
 A T H. Mirum, cum vsq; adeò Vergerium oderit,
 quòd sustinuerit scribere, Vergeriū in retanti mo-
 menti verissimè sentire, nec viderit, quid ex hac
 confelsione colligi possit: Nam si nulla est de con-
 cordia spes, consequitur nullam prorsus reliquam
 esse Papis, de recuperanda pristina autoritate et po-
 tentia, spem. Non per Concilium, cum omnino im-
 possibile sit, vt de iudicibus Concilij conuenire vn-
 quàm possimus. Per arma verò atq; per uim, ipsimet
 sciunt, quid iā possint proficere, per gratiā Dei, qui
 in eum statū res nostras, imo suas ipsius, adduxerit.
 Pergemus igitur vincēdo, haud dubiè, hoc fateatur

Y ij. Osius

DIALOGVS QVARTVS.

Osius (si rem bene expendas) necesse est, cum fateatur nullam esse concordiae spem. Sed obsecro te, relinquit ne inultum Vergerium, quem videt tam claris verbis dixisse, si vicerit quam nos profitemur doctrina, corruat totus Papatus ab radicibus necesse est: & subiunxisse, nullam aliam esse stabiliendae verae Ecclesiae & concordiae ineundae rationem & spem, quam si vniuersus Papatus cum omni sua tyrannide & impia doctrina tollatur è medio? Nonne hic saltem mox petit iugulum causae Vergerius?

HIL. Non finit inultum, nihil minus, inultum ne hoc sineret Osius, qui solet minima quoque sectari & magna contentione & rabie tueri: atque etiam maledictis proscindere eos, qui nihil huiusmodi scripserunt. Quid pluribus? non pepercit Francisco Lismanino.

ATH. Pio illi atque prudentissimo seni?

HIL. Illi ipsi non pepercit, quo nihil est modestius & placidius.

ATH. Sed quid tandem in Vergerium? Nam vehementissimum aliquid hic dixerit oportet.

HIL. Ait esse rudem & imperitum.

ATH. Quid ad rem? ergo in Papatu non est impia doctrina, neque Tyrannis? sic isti solent respondere. Sed sit sane rudis & imperitus, dum Christum & hunc crucifixum sciat, Vergerius floccifacit, si non habeat, qualē multi sibi arrogant, & pluris faciunt quam Christum ingenij, doctrinae, atque eloquentiae laudem.

HILA. Sed ait, quod si quis ab eo quaereret, quænam sit Christi, quam profitetur doctrina, non habiturum

habiturum quod respondere queat. A T H. Vergerius lætatur & tanquam, pro incomparabili (vt reuera est) beneficio, gratias summas agit æterno Patri D. N. Iesu Christi, quod tantum ex eius doctrina norit, quantum ad consequendam cælestem hæreditatem satis sit, & id parum, quod ex ea nouit, ad Dei gloriam nititur conferre. Quod uero nouit Osius, totum id locauit Sathanae & Antichristo Tyberino, sed audi quid statim, plenus odio & ueneno, subiungat de Vergerio. Nam, quantum è scriptis illius colligere licet, modò cum Picardis, modò cum Lutheranis, modò cum Zuinglianis facere uidetur. A T H. Exprimit nè, recitat nè vlla Vergerij verba, in quibus aliquandò cum Picardis, aliquandò cum Lutheranis, aliquandò cum Zuinglianis facere videatur. H I L. Non exprimit, non recitat. A T H A. Ergò certissimè scias, Osius nulla uidisse in scriptis Vergerij verba, qualia designat, quæ scilicet modò hoc, modò illud, modò tertium quiddam dicant: Nam si uidisset, haud dubiè, ea in medium protulisset magna lætitia atq; insolentia, sed mendax est, vt Diabolus pater eius. Vnde autem huius calumniæ occasionem sumpserit, video mihi posse paucis aperire. Valdensium confessio oblata, anno M. D. XXXV. Serenissimo Ferdinando Cæsari, qualis sit nosti, H I L. Noui, eandem continet doctrinam, quam Augustana, nisi quòd non ità perspicuè & foeliciter quædam docet,

DIALOGVS QVARTVS.

vt Augustana. Sed hoc felicitàti huius temporis, in quibus bonæ literæ magis florent, quam ante centum & amplius annos, cum Valdensium Confessio dictaretur, tribuendum est. ATH. Sic res est. HIL. Quare Lutherus & Philippus, grauissimis dissertissimisque verbis, eam commendarunt, passim extant vtriusque testimonia, Deinde cum in articulo de Eucharistia, eadem Confessio habeat moderata quedam verba, vt, quasi de industria, visa fuerit uelle fuge contentiones: dicit. n. quod in cœna sumatur verum corpus & verus sanguis Christi, nec disputat quomodo sumatur, Bucerus & Musculus eandem confessionem, suo quoque calculo, in eorum scriptis, quæ passim extant, grauissimè approbarunt. Vergerius igitur, ut aliquam concordia (cuius est studiosissimus) viam in eo articulo, pro uirili, inciperet aperire, hanc Picardorum Confessionem, seu Valdensium proximo superiore anno, Tubingæ dedit recudendam, adiunxitque Martini & Philippi, deinde Bucerii & Musculi testimonia. Postremò ipse Vergerius quoque præfatus ait, Valdenses, seu Picardos habere in suis Ecclesijs seueram disciplinā, cum pura doctrina, coniunctā & esse bonos viros, Hinc ergo A T. Nihil dicas amplius, Rem totā intelligo, Osius vidit Confessionē sub nomine eorū, qui nominant Picardi à Vergerio editā, testimonia vero sub nominib. duorū, qui Lutherani, et aliorum duorum, qui Zuingliani censentur, et hanc ob causam, affirmare nō est ueritus, Vergeriū modo Picardum esse

esse, modo Lutheranum, modo Zuinglianum, quæ
 est Osiana calumnia, flagris digna. An nō pudet istū
 hypocritā? H I. Pudeat verō, imo gloriat̃ eo nomi-
 ne; Nā his artib. putat se uicisse, usq̃ adeo habet nos
 probardis et caudicibus, qui debuissēmus ignorare
 quomodo essent explicandæ eius tricæ patificiēdæq̃
 imposturæ. A T. Certē qui eius uerba legisset, neq̃
 hoc uicissim, quod de Vergerio recitasti, sciisset,
 potuisset sibi persuadere, Vergeriū scripsisse librum,
 in quo aliqua Picardorum, Lutheranorū, et Zuing-
 lianorum diuersa pugnātiāq̃ inter se dogmata ap-
 probasset, sed rē audiui, Osium scilicet esse imposto-
 rem H I. Illud adde, quod Osius in hac re perindē lo-
 quitur, ac si Picardi in eorum Ecclesijs diuersam, aut
 contrariam ab eā, quæ est in Confessio. August. do-
 ctrinā docerent, et tamen nō est diuersa, aut contra-
 ria, Cur, n. eam approbasset Luthe. & Philip? Nam
 quod ad ministrorum Ecclesiæ coniugium attinet,
 iam nobiscum sentiunt, Ministri Ecclesiarum apud
 eos fiunt mariti, nec dubium est. Sed legamus Oso-
 ris uerba, quib. Vergerio respondet ad id, quod di-
 xerat Papatum esse ab radicib. extirpandum. A T. H.
 Huc te expectabam. H I. Huc spectant istorum con-
 silia, ut ordinem omnē à medio tollāt, ut principum
 autoritatē in odium et contemptū adducāt, ut Anar-
 chiā quandam inducant. A T. Quām delectat̃ mēti-
 one istius Anarchiæ et rebellionis. H I. Quia turbu-
 lētum est illi ingeniū, alio aut̃ in loco dixerat, nos ce-
 pisse cōsilia de Cæsareatu (sic, n. loquit̃) quoq̃ tollēdo
 &

DIALOGVS QVARTVS

, et non minus apud nos probum esse Cæsariſtam,
 , quam Papiſtam appellari. A T H. O elegantem A=
 poſcopum, qui inter caput & membra, inter Cæſa=
 rem & Principes Germaniæ, quantum in eo eſt,
 ſpargit ſemina odiorum & litium, An hoc eſt boni
 viri offitium: Fortaſſe verum eſt, quòd, cum aliam
 Cæſar, aliam Principes Proteſtantes, doctrinam
 profiteantur, ſolemus nominare Cæſarianos, aut
 Cæſariſtas eos, qui ſunt doctrinæ, quam Cæſar de=
 fendit, addicti, ad differentiam ſcilicet Proteſtanti=
 um, aut Euangelicorum, Sed quòd in odium &
 contumeliam noſtri Cæſaris, ea voce vramur, men=
 titur bellua Varmiennis, furens rabie & veneno:
 Nam Cæſarem, vt legitimum ſummumq; à Deo
 conſtitutum, Magiſtratum noſtri Principes & ſta=
 tus ſumme reuerentur præſtantq; illi omnia liben=
 ter, quæ debent, officia. H I L A. Tandem contra
 Vergerium, qui dixerit, Papatum eſſe ab radicibus
 extirpandum, ad hunc modum argumentatur. Lu=
 , therus ſcribit in quadam epiſtola, in Papatu eſſe ve=
 , ram ſcripturam ſacram, verum Baptiſmum, verum
 , Sacramentum altaris, veras clauſes ad remiſſionem
 , peccatorum, verum prædicandi offitium, verum
 , Catechiſmum, veram Chriſtianitatem, imo verum
 , nucleum Chriſtianitatis, Vergerius cupit è medio
 , ſublato Papatum, ergò cupit ſublato verã ſcrip=
 , turam ſacram, verum Baptiſmum, verum prædi=
 , candi offitium, & reliqua omnia ſanctiſſima modo
 enumerata.

enumerata. Quale tibi hoc videtur argumentum Athanasii? A T H. Asoticum, Osiatum, Varmien-
se, Embricense, hoc est, non modo sophisticum, sed
putidum, falsum, fatuum. H I L. Respondeas cathe-
goricè. A T H. Indignum est, cui respondeatur, sed
libilis explodendum & proscindendum est. H I L.
Audialiud simile, adhuc in Vergerium. Omnes
Lutherani Germani (Germanos Lutheranos vo-
cat Illyricum & Merlinum cum suis) execrantur
Osiandri doctrinam, Vergerius sectatur Osiandri
doctrinam, ergò Germani Lutherani execrantur
Vergerium, statimq; hæc verba subiungit: Et erit
quisquam, qui sibi persuaderi patiatur, Iesu Christi
doctrinam esse, quam profitetur Vergerius, quam
non Christiani modo detestantur, verum etiam
Germani Lutherani execrantur? A T H. Quomo-
do Minorem probat, quòd scilicet Vergerius Osi-
andri dogma sectetur? H I L A. Adhunc modum.
Brentius sentit cum Osiandro, Vergerius est admi-
rator Brentij, Ergò Vergerius vnà cum Brentio &
cum Osiandro sentit. A T H. Cur non adhunc mo-
dum quoq; argumentatur? Brentius Patrocinator
Arrianis (nam ostendi tibi, hoc dixisse mendacissi-
mum Osium) Vergerius est admirator Brentij, er-
gò Vergerius est Arrianus? vis vno verbo dicam
Hilari? Audiui Osium esse magna senectute, quare
crediderim repuerascere. H I L. Repuerascit quidem,
sed interim agitur spiritu Sathanico, cum tam hor-
ribilia

DIALOGVS QVARTVS

ribilia conuicia atq; mendacia spargat, & quidem in Iesum Christum ipsum, in eius membra, inq; eius doctrinam, sed, sepositis alijs fatuis argumentis. Quomodo ad illud responderes? Lutherus dicit, in Papatu esse veram scripturam Sacram, verum Baptismum, verum Sacramentum altaris, verum prædicandi officium &c. quare cum Vergerius cupiat sublatum Papatum, cupit sublatam veram sacram Scripturam, verum Baptismum verum Sacramentum altaris, verum prædicandi Officium &c. Quid, inquam, saltem, pro infirmioribus sustentandis, ne ab Osio deciperentur, hic respondendum putares, si loco Vergerij esses? A T H A. Negarem Lutherum audiendum, nisi quæ dixerit, aut scripturis, aut rationibus comprobet. Quid hic posset replicare Osius? H I L. Te tuicq; similes adorare verba Lutheri: Hoc enim de Vergerio quoq; sigillatim dixit. A T H. Sicophantica calumnia. Quamquam alio etiam modo possem respondere, nempe, Lutherum non eo sensu scripsisse, quo cauillatur Osius: Osius enim Serenissimo Regi persuadere nititur, quod Lutherus Papatum habeat pro re sacrosancta, in quo sit vera scripturæ interpretatio, verus Sacramentorum vsus, veræ clauæ, ad peccatorum remissionē, pura verbi Dei prædicatio &c. sed quis iam nescit, Lutherum toto (vt aiunt) coelo ab hoc dissentire? Quorsum hic attinet loca ex eius libris adducere? Cum ergo Osius, super falsissimo

verborum

Argumentum
Osij.

verborum Lutheri intellectu, voluerit ædificare, tota corruit fabrica, totum argumentum. **HI.** Corruit reuera, Lutherum autē ad eum modum loquutum fuisse manifestum est, vt cōpesceret atq; frenaret duos Plebanos: Nā ad eos scribit, quos videbat respue-
re baptismum in Papatu susceptum, vt fuit semper acerrimus Anabaptistarum hostis, Deinde non negamus, ex ea Ecclesia, quam postea Papatus tam horribili tamq; sacrilega tyrannide occupauit contaminauitq; dimanasse, in multas Christiani orbis partes, verum Baptismum, verā Sacramenta, verum prædicandi officium, & verus nucleus (vt Lutherus ait) Christianitatis. Sed hæc tā magna bona non promanarunt ex Papatu, sed ex vera Ecclesia Christi à Papatu (vt dixi) oppressa. **A T H.** Assentior, Sed non possum satis mirari tum peruersitatem ingenij, tum impudentiam Osi singularē, qui post XL. annos, quibus tota hæc causa, summa diligentia, agitata est, vt iam sit in omnibus terrarum orbis angulis notissima, ausus fuerit prodire & hoc quoq; iactare, atq; in Serenissimi Poloniæ Regis auribus instillare, nos veram sacram Scripturam, verum Baptismum, verum Eucharistiæ Sacramentum, veras clauas ad remissionem peccatorum verum prædicandi officium, verum Catechismum, verā Christianitatē, verum deniq; nucleum Christianitatis cupere sublatum, An nō prodibit alicundē quispiam, qui eius Regiam Maiest. coram moneat istarū imposturarum Varmiensem & Diabolicarum?

DIALOGVS QVARTVS.

HIL. Hac autem cantilena, quòd scilicet Lutherus dixerit, in Papatu esse verā sacram Scripturam &c. vsq; adeò delectari videtur Osius, vt eam non modò in hoc paruo, sed etiam in maiore, de quo sumus loquuti libro, occinere voluerit, magna cum lætitia atq; insolentia, nec pudet tam inania & tam falsa repetere & Sophisticari. **A T H.** Sunt nehuiusmodi reliqua argumenta, quibus in hoc libello vtitur?

HIL. Dixi tibi, me tantum inspexisse: Non enim fuit ocium, quo licuerit perlegere, sed in paucis illis paginis, quas legi, olfeci putidissima esse pleraq; omnia. Vnum nunc audi. Tu scis quàm futes rationes & causæ à Papistis recenseantur, quamobrem nolint, vt laici è calice bibant. **A T H.** Scio, commemorantur à Gersone Cancellario Parisiensi, qui cum in præclaro illo Constantiensi Concilio interfuerit, audiuit ab ipsis patribus, cur licitè & rationabiliter, (sic enim ipse loquitur) Christi mandatum de danda vtracq; specie intermitti potuisse existimarint.

HIL. Scio in hoc tuo Musæo esse Gersonis libros, oro legamus locum: nec enim cōmodius possum Osianā impudentiam leuitatemq; patefacere. **A T.** Legamus, statim inueniam est in prima parte. Ad-

est, accipe. **HIL.** Tu lege. **A T H.** Vnde dicunt eorum plurimi, qui super hoc fuerunt simul congregati, quòd consuetudo de non communicando Laicos sub vtracq; specie, licitè & rationabiliter, fuit introducta, præsertim post multiplicationem fide-
lium.

lium. **HIL.** Quasi Christus cum cœnam institueret
dicereq; bibite ex hoc **OMNES**, ignorauerit fo-
re, vt fidelium numerus cresceret, **O** stultos atq; im-
pios homines, in quorum numero ostendam tibi
mox **O** sium esse, qui istas Patrum Constantiensium
rationes à Gerson recitatas, vtpotè iustissimas gra-
uissimasq; commendat, perge. **A TH.** Et hoc prop-
ter euitationem multiplicis periculi, irreuerentiæ
& scandali circa susceptionem huius benedicti Sa-
cramenti, primum periculum est effusionis. **HIL.**
Pudet profectò audire, nedum de his verba facere,
quare ne expectes, vt singulas rationes confutem,
Perge. **A TH.** Secundum in deportatione de loco
ad locum, Tertium in Vasorum sordidatione, quæ
deberent esse sacrata, nec passim tractata, vel tacta à
Laicis, & multò minus deberet vinum consecra-
tum vendi Apothecis, sicut fit, apud tales, vt dici-
tur. Quartum in barbis longis Laicorum. **HIL.**
Non possum me continere, quin hic aliquid dicam.
Non ne **O** sius hoc saltem in loco grauissimè sentit,
vt Laici barbati arceantur à calice, ne qua vini, aut
sanguinis guttula fortè hæreret in pilis. **O** ineptissi-
mum Scriptorem, Sed cur arcentur qui non lon-
gas barbas, aut qui nullam habent, in primis cur fe-
minæ? perge. **A TH.** Quintum in conseruatione
pro infirmis, quoniam posset in vase Acetum ge-
nerari, & ità desineret ibi esse sanguis Christi, nec
suscipiendum esset, nec nouiter consecrandum, sine

DIALOGVS QVARTVS.

, Missa & fieri posset, quòd daretur acetum purum,
 , pro sanguine Christi. HIL. Iesu, Iesu quid audio.
 Potest ne quicquam magis putidum, magisque pa-
 pisticum excogitari? & tamen hoc quoque laudat O-
 sius, praesertim quòd è calice diffugiat atque euane-
 scat Christi sanguis, si vinum coeperit accessere? per-
 ge. A TH. Addito, quòd in aestate Bibiones, aut
 , musce generarentur, quantumcunque esset vas clau-
 , sum, quandoque etiam putrescerent, aut fieret veluti
 , abominabile ad bibendum, & hæc ratio est efficax
 , valde & ex alia ratione, quando multi præbissent.
 HI. Proh pudor, En, in quas foueas, in quæ deliria
 præcipientes ruunt, qui deserunt purum verbum
 , Dei. Perge. A TH. Et quæritur in quo vase fieret
 , consecratio tanti vini, quantum requireretur in Pa-
 , scate pro decem, aut viginti millibus personarum,
 , sextum damnum esset in sumptu vini, saltem apud
 , multas partes, in quibus vix inuenitur vinum ad
 , celebrandum, & alibi charè comparatur. Esset præ-
 , terea, periculum in congelatione, hætenus Ger-
 son, Ecchius verò ad istas addit duas rationes, au-
 , di utraque, Rem miraculis testatam refert Alexan-
 , der de Ales, quòd cum religiosi instarent, pro sum-
 , ptione sub utraque specie, dum Sacerdos esset in acti-
 , one Sacramenti, apparuit patina plena sanguine,
 , quod videntes religiosi obstupuerunt, quo signo,
 , petitio eorum cessauit. Porro credendum est, a pri-
 , mitiua Ecclesia, incepisse Laicos communicare sub
 altera

altera specie, & quod sit vnum, quod ueniat ex Traditione Apostolorum: quia initium huius monstrare nemo potest, Nihil est in summa his rationibus stultius, aut sto'idius, nihil falsius, quorsum attinet confutare: HIL. Itanè censes? A TH. Quasi tu aliter sentias, HIL. Non sentio aliter & nihilominus Reuerendum Patrem D. Osum, mox Cardinalem futurum, in tanta, quam vndiq; videmus inclarescere (sine, vt hic quoq; repetam) luce diuinæ doctrinæ, in hoc seculo tam emuncto atq; erudito, pronunciare non puduit, istas fuisse iustissimas grauissimasq; rationes, quamobrem à mandato Christi discederetur A TH. Boni consule, vix tibi credo, fuisse tam insanum & tam leuem, vt hoc scripserit. HIL A. Credas ergò verbis eius, quæ tibi adducam. Cæterum si iusta ratione factum esse putas, quod ab omni sacramentali participatione Christi corporis & sanguinis arcet infantes Ecclesia, cur non itidem de illa tibi persuades, quod Calicem quoq; dare Laicis intermisit, non eam fecisse, nisi iustissimis grauissimisq; rationibus adductam? A TH A. Non recenset rationes sigillatim. HIL A. Quid attinebat? quas enim alias adducit Ecclesia Papistica, quàm eas, quas ex Gersone & Ecchio recitauit? A TH. Consentio, Osius reuera non potuit de alijs rationibus intelligere, has ipsas appellat iustissimas, grauissimasq; (si Deo placet)

Sed

DIALOGVS QVARTVS

Sed illud quoque ineptum esse animaduerto, quod
 hic dicit, si iusta ratione Ecclesia arcet infantes ab
 Eucharistia, iusta quoque ratione calicem negat Laicis
 HIL. Est reuera ineptum atque absurdum: Nam quod
 infantes sumoueantur à coena & à participatione
 corporis & sanguinis Christi, videtur fieri autorita-
 te verbi Dei: Apostolus enim exigit, ut seipsum pro-
 bent, qui de pane illo manducaturi, & de calice bi-
 bituri sunt, Sed non potest corpus domini iudica-
 re, qui rationis est expers, Quod vero Calix dene-
 getur Laicis, est omnino contra Dei Verbum,
 ATH. Non est dubium, Quare iusta ratione Eu-
 charistia infantibus, iniuste autem Calix Laicis ne-
 gatur. HIL. Cum multa simus de his loquuti, ut sit
 iam desinendum, Audi aliam grauissimam Osi feni-
 tentiam, à qua intelliges quanti ipse hos duos arti-
 culos faciat de Calice scilicet Laicis, & de vxore Sa-
 cerdoti permittenda. Ait, quod his duobus articu-
 lis concessis, euerteretur Papatus vniuersus, hoc
 est, vniuersus Christianismus aboleretur. ATH. Ie-
 su, quale iudicium, iocatur fortasse? HIL. Minimè
 gentium, maximo serio loquitur, audi ipsam besti-
 am loquentem ATH. Nimium urges, qui bestiam
 eum appellas, HI. Vocauì etiam superius, non ne
 obseruasti? cum ipse sanctae memoriae M. Luthere-
 rum, eo nomine salutare veritus non fuerit. Audi
 igitur ipsam bestiam loquentem. Toto coelo (quod
 aiunt) errant qui dicunt: Si Calix Laicis, vxores
 Sacerdotum

Sacerdotibus permittatur, inter Christianos & Lutheranos facile concordiam esse coituram. Egregia verò concordia, per quam non vitia Papatus, quod ferri tamen possit, verum ipse ipse Papatus vniuersus euertitur, hoc est, Christianismus omnis aboletur. A T H. Disperream si non videor mihi somnigare & quodammodo dubitare, num quæ audio, audiam reuera, usq; adeo, præter id, quod putaram, video esse futilia & putida, sed missum facientes istum minorem ineptiarum gurgitem, reuertamur ad maiorem & pergamus de Concilio, vnde discessimus, conferre. H I L. Vt lubet, Veneramus ad eum locum, vbi Osius cum suo Asoto vult, vt promissio de præsentia Christi & gubernatione Spiritus sancti pertineat æquè ad omnes, qui ad Concilia conueniunt Episcopos, siuè sint boni viri, siuè mali, siuè docti siuè indocti, Demus nunc (posito & non concessio) quòd ad papisticos & Carnales Prælatos ea promissio trahi posset, quo nihil putò posse absurdius dici aut excogitari, sed demus, inquam, quæro ab Oσιο, si Concilium autoritate Papæ, Tridenti, vel alibi iterum conueniret, eius verò Episcopi omnino prohiberentur propriam eorum sententiam dicere, eorumq; conscientia satisfacere, verum id tantum cogerentur, clausis oculis, in sessionibus proferre, quod Papa, per suos Legatos, indies mandasset, putaret ne Osius Spiritum sanctum descendere in tales Episcopos, qui he-

DIALOGVS QVARTVS

rerent illic, vt mancipia, ac potius, vt muta per se organa, quæ aliunde spiritum expectarent, tantæq; tyrannidi turpissimè seruirent? HIL. Osius negaret posse id contingere. ATH. Contigit tamen in Tridentino, quis iam nescit? Sed fingat posse contingere, an adhuc censeret tam turpi imposture, quæ fieret Ecclesiæ Christi, affuisse Spiritum sanctum? HIL. Crediderim tandem responsurum, affuisse, quocunq; demum modo res fuisset gesta, dum modo conuenissent, nihil enim referre siuè de suo, siuè de alieno pronuntiaissent, etiam si id minimè intellexissent, aut si contra conscientiam pronuntiaissent. AT. Ego quoq; sic responsurum crediderim, vsq; adeò video hominem dementatum fascino Papali. Sed aliud quoq; ab eo quæserim, Toties iactat, quod Episcopi sint legitimi Apostolorum successores, quod semper ad Episcopos pertinuerit, de doctrina religionis, cognoscere, quod Episcopis, in Concilio congregatis, non possit non adesse Spiritus sanctus. Cur ergo patiuntur eam legem sibi impositam, qua Cardinalibus, qua Abbatibus, qua Prefectis, aut Generalibus (vt appellât) Monachorum & sectarum datur potestas, vt in Concilio tanquam iudices sedeant? Nunquid hi quoq; sunt Apostolorum successores? nunquid hoc genus sedit vnquam in veteribus Concilijs? cum neq; Cardinales, neq; Generales tunc ulli fuerint? Quid putas Hilari ad hæc responsurum Osium? Extat enim lex (ut scis)

quod

quòd Cardinales, Abbates, et Generales debeant esse vnà cum Episcopis in Concilijs iudices. HIL. Crediderim hoc Oſio summè displicere, vtpotè quod Episcoporum ordini summum præiudiciũ affe-
rat, eorumq; autoritatem extenuet, nec possit vlla ratione defendi, est enim inuectum ex mera tyrannide Paparum, Oſium tamen non ausurum mutire, vt est eorum adorator, adulatorq; maximus.

ATH. Quid si, vt hanc quoq; absurditatem tyrannidemq; defenderet (vt tam multas alias solitus est) id adduceret, quòd Cardinales, non vt Cardinales, sed vt Episcopi sedeant in Concilijs iudices: habent enim Episcopatus quoq; HIL. Responderem, fortassis esse aliquot Cardinales, qui nullum Episcopatum habent, cur ergò hi de doctrina religionis cognoscerent diiudicarentq; sed quærerem ab eo aliud, à quo nunquam crediderim eum se posse extricare, cum multi sint Cardinales, qui tres, quatuor, et plures Episcopatus habeant, cur hi saltem, vt Episcopi, ad iudicandum in Concilijs à Papis non admittuntur, quamuis lex disertissimis verbis, vt admittantur, iubeat: HIL. Nesciebam hoc, non admittuntur reuerà: ATH. Non admittuntur. HIL. Et tamen lex, vt admitantur, iubet: ATH. Iubet. HIL. Admittuntur tamen Generales atq; Abbates: AT. Maxime. HIL. Quid hoc sibi vult: ATH. Dicam, Romæ rarissimè videas Cardinales conuenire, atq; vnà versari, præterquàm publicè in Concistorijs, ad quæ à Papa vocantur, adestq; ipsemet Antichristus.

a ij HIL,

DIALOGVS QVARTVS.

HIL. An non agitant inter se cōuiuia multi simul?
A TH. Rarissimè, aut fermè nunquàm, vix vnus,
 aut alter solet inuitari & hoc quoq; per rarò. **HIL.**
 Quid ita? **A TH.** Quia vident, id Papæ summè dis-
 splicere. **HIL.** Fortassis quia nollit, vt magni sum-
 ptus & luxus in conuiujs fiant? **A TH.** Id curat
 scilicet, vt sumptus & luxus cohibeantur. Sed di-
 splicent Papæ Cardinalium conuentus, siuè in Cō-
 uiuijs, siuè alibi fiant, quia nouit ingenia suarum cre-
 aturarum, nouit eas ardere incredibili cupiditate &
 rabie Pontificatus adipiscendi, & propterea solere
 multa machinari, quò per phas perq; nephas Pa-
 pam è solio deturbent, quam ob causam prohiben-
 tur ad Concilia (vbi non intersit Papa quoq;) acce-
 dere. Bis, aut ter vidimus Concilium, à Paulo III.
 & à Iulio III. indictum, & Episcopos multos con-
 uenisse. Nunquid autem ullos audiuius Cardina-
 les affuisse, præter eos, qui pro Papa legatione fun-
 gerentur, modo tres, modo vnum duntaxat? **HIL.**
 Bone Deus, quales tricas, quales artes, aut practicas
 audio: istis Papis omnia sunt suspecta, viuunt dies
 noctesq; in maxima solitudine, hinc venena, hinc
 conspirationem etiam à suis met creaturis, metuen-
 tes, omninò vt Tyranni solent. **A TH.** Sed redea-
 mus ad librum, si modo habes amplius, quod ex eo
 referas. **HIL.** Habeo adhuc vnum atq; alterum. O-
 sius insultat nobis, summa petulantia, centies repe-
 tendo, quòd præciderimus nos ab Ecclesia, iactat
 autem

autem se, quòd in gremio Ecclesiæ, cum alijs Scribis
 & Phariseis, conditus sit. A T H. Ea est vetus Papi-
 starum cantilena, sed qui voluerit Osiò, quod ad i-
 stud speciosum nomen Ecclesiæ, quo illi in primis
 se tuentur & mirè exornant, exactè respondere, la-
 tissimum campum, in quo excurrat, habiturus est,
 & valde bonam causam. Certe nulla est tanta apud
 eos turpitudine, nulla tanta fæditas, quam non co-
 nentur sub isto umbraculo, prætextuq; Ecclesiæ oc-
 cultare & pro re sanctissima venditare, putantq;
 omnium, qui reprehendere aliquid in ea voluerint,
 ora claudere statim posse, vbi dixerint, Ecclesiam fe-
 cisse, Ecclesiam tolerasse. Quid autem Ecclesiam no-
 minent, omnes sciunt, armentum scilicet illud Ra-
 forum & Vnctorum, qui pascuntur in septem col-
 libus, propè ripas Tyberinas: Nam in illum angu-
 lum redegerunt totam Ecclesiam vniuersalem, Illud
 autem in primis erit exagitandum ab his, qui Osi-
 no libro, vbi inciderit locus de ista Ecclesia, volue-
 rint respondere, quòd scèpissimè sacrificulus, vel
 monachulus quispiam, aut etiam ex fece vulgi ali-
 quis, crassissimam fabulam atq; Idolomaniam, è suo
 cerebello somniabit confingetq; Armentum illud,
 de quo dixi, non impediet, non reprehendet, Qua-
 re si Idolomania postea in immensum excreuerit, fu-
 eritq; inuentus aliquis bonus vir, qui spiritu Dei
 accensus reclamare voluerit, is confestim audit, non
 esse reclamandum, si Ecclesia non reclamât. Possent

DIALOGVS QVARTVS.

hic plurima exempla adduci, sed vnicum duntaxat, quo res fiat planior, adducam. HIL. Est locus non parui momenti, perge, attentè audio. A TH. Vix vlla est in toto Papatu crassior fabula & turpior impostura, quàm quæ à Papistis de Idolo Laurentiano conficta est, aiunt enim Angelos, anno Domini 1390. aut circiter, abscidisse ex fundamentis & ex Iudea, primum in Illyriam, deinde in Picenum, trans mare Adriaticum, in quandam syluam, deinde in quendam montem, postremò propè oppidum Recanatum portasse illud ipsum cubiculum (sine vllis fundamentis dico) in quo virgo Christi mater fuerat nata, in quo æducata, in quo lætum nuntium ab Angelo accepit, in quo filium æducauit, Domini Papæ, cum eorum Tyberina Ecclesia, aut armèto, hoc, post natos homines, foedissimum horribilissimumq; mēdacium nunquam reprimere voluerunt, imò indies conari fuerunt, pro summa eorum auaritia, atq; impietate, conciliare illi fidem & auctoritatem, vt tota non modo Italia, sed Respub. tota baptizatorum fuerit, per illam crassissimam detestandissimamq; idolomaniam, veluti dementata, neq; ullus unquàm fuerit, inuentus, qui ausus fuisset mutire, vt etiam num nemo audet ex his, qui sub Papatu degunt: statim. n. ad ignem, tanquam hæresiaracha quispiam, Christi incarnationem negans, raperetur, qui auderet quempiam monere, vt ab illa impostura atq; idolomania caueret, nullo enim modo pati possunt, vt quis, quod Rom. Ecclesia tolerat

(quic-

(quicquid illud tandem sit) vel vno verbulo redarguat, Potest ne excogitari vlla oppressio, & tyrannis, quæ cum ista conferri possit? Dic Hilari quomodo hanc posset excusare tuus Osor, qui tam multa alia excusat tyrannidis & impietatis portentis? HIL. Si factus Cardinalis in Italia constiterit, crediderim eum, hunc quoque laborem subiturum, vt fabulam Lauretanā, vna cum Stigmatibus Francisci pro re verissima, defendat, quare tunc visurus es, qua ratione sit excusaturus, in primis nō est dubium, quin dicturus sit, quod in his tribus libris suis frequentissime iactat vrgetque, Ecclesiam habere spiritum Dei, quare non posse non verum esse, quod ab illa probatur, aut toleratur, tamen si id nobis falsum atque enorme videatur, A T H. Scio hanc esse Osi doctrinam et normam perpetuam, sed quæro, num reuera possit dici Ecclesia Dei ea, quæ palam falsa, palam absurda, palam enormia & blasphema tacite vel expresse approbat? quemadmodum ea sunt, quæ in Lauretana fabula narrantur, imo si nihil aliud haberemus, quo possemus euincere Rom. Ecclesiam nihil minus habere, quam spiritum veritatis nihilque minus curare, quam gloriam Dei, vnum hoc satis esset, sine vlla dubitatione, quod tam fabulosum idolum, tam enorme, tam blasphemum in pulcherrimo omnium totius orbis teatro, hoc est, in media Italia fouere atque colere non erubescit, ferro interim atque igne prohibentis, ne quis eam esse fabulam & imposturam dicat, A T H. A.

Sed

Sed quid tu nunc destigmatibus Francisci, an hæc quoque inter fabulas recensenda putas? HIL. Quasi non noris. Proh Deum omnipotentem, quanta fuit hominum cæcitas, quanta impudentia & tyrannus Paparum, qui illud quoque idolum, horribilissimis quibusdam blasphemis, circumseptum orbi obtruserunt, ut non puduerit literis mandare, Franciscum fuisse alterum Christum, quinque vulneribus insignitum, quibus etiam homines saluari possent. Potest ne quicquam excogitari horribilius blasphemiusque? Nihilominus hoc quoque prorsus Diabolicum commentum, sub magno illo Ecclesiæ umbraculo atque prætextu, contegunt atque defendunt. Quocirca (ut ad punctum veniam, nec enim obligatus sum) cum Osor id sæpissimè urgeat, quod se parauerimus, quod præciderimus nos à corpore Ecclesiæ, ad hunc modum illi respondendum putarem. ATH. Perquam libenter hoc audio: Nam nihil aliud crepant aduersarij, HIL. Vtor exemplo Reipublicæ Venetæ, quam omnes norunt bonis legibus, bonoque ordine institutam, si vlla vnquam fuit, ut vnum duntaxat illi deesse videatur, hoc est, ut suis Ecclesijs ad normam Euangelij repurgatis, subduceret se à Paparum idolomanijs & tyrannide, quod si faceret (ut facturam aliquando non despero) omnium Republicarum, Regnorum, & Imperiorum felicitatem superaret. Si fortè contingeret (quod absit) ut nonnulli ex Senatoribus, occupata

illic

illie perpetua dictatura conculcatisq; legibus, summam rerum ad se traherent, & pro libidine regnantes cogerent reliquos turpiter seruire, postquam autem eam tyrannidem per aliquot annos exercuissent, Deus misisset occasionem, qua Respublica, eiectis tyrannis, pristinam libertatem inciperet recuperare atq; gloriam: quæro ab Ofio, quàm explodendi & exhibilandi essent tyranni, qui de ciuibus enitentibus Reipublicæ libertatem instaurare, ad hunc modum conquererentur: cur præciditis vos à nostro dominatu? cur à Reipublicæ gremio disceditis? HIL. Video quò spectes, vis dicere nos non discedere ab Ecclesia Christi, imò cupere eam in libertatem vindicatam instauratamq; cum ab istis Rasis & Vnctis fuerit diu miserè oppressa & penè deleta, sed ab istis, qui eam oppresserant nos discedere, hic est tuus sensus, ni fallor. A THA. Non falleris, isti Osij minimè possunt nos vocare desertores & rebelles veræ Ecclesiæ, aut si vocant, iniquissimè faciunt, verum nos, hoc nomine eos accusare merito & grauissimè possumus: Nam, summa rerum per tyrannidem ad se delata, Euangelium filij Dei fædissimè obscurarant conculcarantq;. Gratias autem agimus æterno Patri, Domini nostri Iesu Christi, qui nobis tantam fœlicitatem elargitus est, vt potuerimus tandem videre hæc tempora, quibus Sacrilega & turpissima istorum tyrannis, sole verbi sui, vsq; adeo patefacta & debilitata sit, vt

b tam

DIALOGVS QVARTVS.

tam multæ Ecclesiæ potuerint contra tantam vim atq; potentiam instaurari, & multò plures propediem instauratum iri non dubitemus. HIL A. Audi quid hic Papistæ, præsertim Osius dicat, si quid forte fuisset in religione corrigendum, non decuisse nos de facto agere, sed expectare Papparum iudicia. A T H. Scilicet, Respublica oppressa expectabit iudicium tyranni, qui eam à seruitute eripiat. HIL. Audi aliud in hoc genere videbisq; vt pergat insanire Osius, Si Princeps tuus Brenti, hoc sibi sumere volebat (vt scilicet Ecclesias suæ ditionis reformaret) prius eum conuocare Christianum orbē oportuit. A T H. Proh Deum atq; hominum fidem, perge perge. HIL. tum te accusantem, orbem Christianum pro se dicentem audire, atq; ità demum vel tuam, vel catholicam doctrinam condemnare. A T H. Ostultiriam singularem. HIL. Fortè posset hic excusari, quòd per quandam exaggerationem & hyperbolicè, vt aliquando fit, ad hunc modum cum Brentio egerit. A T H. Excusa tu quantum volueris, mihi desipere videtur, qui ad hunc modum loquitur. HIL. Audialium locum consimilem, Vergetius Serenissimum Poloniæ Regem reuerenter monuerat, vt, de reformandis suis Ecclesijs deliberationem susciperet, cum præsertim ipsemet Papa, ipsimet delecti Cardinales, Episcopi, & qui in Concilio Tridentino præsidebant Legati, clarissimis verbis pronuntiaissent, Ecclesiam omnino habere opus

opus emendatione, & tamen non modò nō emendarent ipsi, sed pro hæreticis haberent, & crudelissime ferro flammisq; absumerent quotquot possent deprehendere, qui vel doctrinam religionis, vel mores cleri corruptissimos auderet taxare. A T H. Hoc verissimum esse omnes iam sciunt, Papas, Cardinales, & Episcopos disertè fateri, Ecclesiam maxima reformatione indigere, nolle eos vel per Concilium, vel aliam rationem, reformationem vllam asserre, & tamen interea non desistere ferro atq; igne persequi eos, qui corruptiones atq; errores vel reprehendant, vel deplorant, quæ est profectò summa, & post natos homines, incomparabilis tyrannis. Quare Vergerius Serenissimum Regem rectè monuerat, vt sua Maiestas Ecclesias, quæ sunt sub eius imperio, tandem reformaret ipsa. H I L A. Rectè ne tibi videtur monuisse? A T H A. Rectissime. H I L. Et mihi quoq; & haud dubiè omnibus bonis viris ita videbitur. Sed audi quid Osio videatur, sic enim inquit. Vide autē Serenissime Rex, quàm ineptum, quàmq; sit absurdum & ab omni ratione prorsus alienum, quod admirator Brenetij postulat Vergerius. Fides de qua controuertitur, non est huius, aut illius nationis, multò minus huius, aut illius hominis, verum dicitur & est Catholica, est omnium, Omnium, inquam, gentium, Regnorum, Nationum, est orbis vniuersi Christiani, Et de eo, quod omnium est, quod est

B ij orbis

orbis totius Christiani, vult Vergerius, vt vnusa-
 liquis Princeps, aut Rex, qui quotam illius partem
 obtinet sibi, iudicium vsurpet. Nunquid hunc ho-
 minem tu vel micam sanæ mentis habere putas? E-
 tiam communi sensu destitutus esse videtur. Quid
 tibi videtur Athanasius? ATH. Videtur mihi Osium
 esse non modo garrulum, sed verè constare ex felle,
 Deum immortalem, quàm prauum iudicium, &
 quantam amarulentiam hic video. Si Vergerius,
 quia ita sentit, non habet micam sanæ mentis, vt etiã
 communi sensu destitutus videatur, sunt mente de-
 stituti aliquot clarissimi Reges, plurimi amplissimi
 Principes, multi honestissimi status & ordines,
 quos illud ipsum, quod Vergerius a Serenissimo
 Poloniæ rege postulauit, vidimus in omnibus eo-
 rum ditionibus fecisse, hoc est, suas Ecclesias emen-
 dasse, inuitis & frementibus Papis. Quare Verge-
 rius nō feret moleste, se à furioso, fanaticoq; Papista
 proscindi, quia id sentiat, quod sentit tam magna &
 tam illustris Europæ pars verbo Dei innixa. HIL.
 Verum ad id quod Osius adducit, fidem, de qua
 controuertitur esse Catholicam, hoc est, omnium
 gentium, regnorum, nationum, quare non posse v-
 num aliquem Principem aut Regem, qui paruam
 aliquam eius partem obtinet, sibi iudicium de ea fide
 vsurpare, quomodo putas Vergerium responsu-
 rum? ATH. Ad hunc modum: Quid ergò facien-
 dum esset ynialicui Principi, aut Regi, qui videret
 aliquid.

aliquid esse in suæ ditionis Ecclesijs emendandum? si dixeris, expectandum, vt reliqui quoq; Reges & Principes cōsentiant, velintq; Ecclesias emendatas Quam diu esset expectandum? Et tandem, si post diuturnam expectationem, reliqui ab emendatione abhorrerent, quid faceret ille vnus aliquis Princeps aut Rex, cui gloria Dei esset cordi? deberet ne æternam suam & suorum populorum salutem negligere? **HIL.** Recte raciocinaretur Vergerius, Sed non est dubium, quin **Osius** responderet, illum vnum Principem, aut Regem non debere contingere causam religionis, neq; in sua quidem ditione, quā tuncunq; illi videretur eā correctione indigere, sed debere ferre, quia reliqui Principes ferunt. **ATH.** Vergerius adhuc diceret, quid si reliqui Reges aut Principes essent ex eo genere, qui nihil minus curarent quam religionem suamq; & subditorum æternam salutem? **HIL.** **Osius** responderet, quacuncq; demum ex causa, reliqui recusarent in emendationem consentire, nō licere vni alicui Regi, aut Principi vllam correctionem adornare, & curare num animæ sint perituræ. **ATH.** Credo **Osum** isthac et longe absurdiora fuisse dicturum in gratiam eius, qui propè Tyberim sedet in colle Vaticano, Nam isti tyranno ingenium & calamum (vt diximus) turpissimè locauit. Sed vnum verbum nobis dicendum est de eo, quod iste ait, Fidem scilicet, de qua controuertitur esse omnium gentium, regnorum

DIALOGVS QVARTVS.

& nationum, quale hoc tibi videtur? HIL. Osius
sophisticatur: Hic. n. perinde loquitur ac si loque-
retur de aliqua iurisdictione, quæ ad multos domi-
nos pertineret: Nam de hac nullus ex dominis po-
test quicquam statuere, nisi reliqui consentiant: po-
namus non posse, At in fide Catholica, hoc est, per
totum orbem diffusa, longè aliud esse quis non vi-
det? Papistæ enim vsurparunt sibi (vt iam dixi-
mus) hoc nomen, vt velint esse, catholica Ecclesia,
verum eam nostram esse constanter asserimus, vt
nihil aliud velimus, quàm quod vetus illa Christi
& Apostolorum Catholica, seu vniuersalis, seu per
totum orbē diffusa Ecclesia nobis præscripsit, (quic-
quid vllulent isti Osi.) Quare cum Vergerius Se-
renissimum Poloniæ Regem monuerit, vt de re-
formandis Ecclesijs deliberationem susciperet, nihil
minus monuit, quàm, vt Catholicam fidem proñce-
ret, vt falsissimè interpretatur deprauator Osius, ve-
rum monuit, vt de abolendis abusibus, deprauatio-
nibus, & erroribus cogitaret, quos Papistæ inuexe-
runt, & pro Catholica Ecclesia venditant. A T. Hic
obstreperet Osius, iterum negans (nostri ingenium)
inuectas fuisse vllas deprauationes, aut vllos erro-
res. HIL. Ego uerò rursus obijcerem illi, non modo
delectorum Cardinalium & Legatorum Concilij
(de quibus sumus loquuti) sed Papæ Adriani VI.
autoritatem, Audi Athanasi, cum Brentius huius A-
driani, qui ingenuè statum Rom. Ecclesiæ, deplora-
uit,

uit, verba obieciſſet Afoto, Oſius verò videret ſibi
phas non eſſe, quod ſuus Deus dixiſſet negare, vi-
ciſſim adduxit contra nos verba quædam M. Lu-
theri (vt ſuprà diximus) quaſi verò nos tanti facia-
mus Lutherum, quanti ipſi ſuum Papam faciunt;
ſed quod plus eſt, Lutherus nihil reuerà cōtra nos,
at Adrianus Papa grauiffima veriſſimaq; contra il-
los. A T H. Vidi aliquando, ſed non memini præ-
ciſe. H I L. Nihil facio libentius, quàm, vt illa reci-
tem, audi Adrianum, Scimus in hac ſancta ſede, ali-
quot iam annis, multa abominanda fuiſſe, abusus in
ſpiritualibus, exceſſus in mandatis & omnia deniq;
in peruerſum mutata. Omnia, inquit, omnia in per-
uerſum mutata, tam in temporalibus, quàm in ſpi-
ritualibus, ſincera doctrina ſcilicet & verus Dei
cultus, omnia deniq; omnia (qui omnia dicit ni-
hil excludit) in peruerſum mutata. A T H A. Con-
feramus verba Oſij cum verbis Papæ, Oſius ait, vt
initio oſtendimus, antè non multos annos omnes
Chriſtum vnanimiter profeſſos fuiſſe, in hoc ſolo
gloriatos & nullum aliud Euangelium ſciuiſſe, niſi
quod à Chriſti Spiritu profeſtum de Chriſto, per
Chriſti diſcipulos ſcriptum eſſet, & talem in ſumma
fuiſſe Eccleſiam, qualis fuerit Primitiua, Papa verò
ait, Scimus in hac ſancta ſede, aliquot iam annis,
multa abominanda fuiſſe, abusus in ſpiritualibus,
exceſſus in mandatis, & omnia deniq; in peruer-
ſum mutata, A T H A. Perge. H I L A R I V S. Nec

DIALOGVS QVARTVS.

Nec mirum, si ægritudo à capite in membra, à sum-
 mis pontificibus in alios inferiores Prælatos de-
 scenderit. Omnes nos (id est Prælati Ecclesiastici)
 declinauimus, vnusquisq; in vias suas, nec fuit iam
 diu, qui faceret bonum, non fuit vsq; ad vnum. **HI.**
 Tales Prælatos, quos Papa affirmat esse corruptis
 moribus, quos fatetur declinasse à quærenda glo-
 ria Dei, & quærere quæ sua sunt, tales, inquam, vel-
 lent nunc nostri aduersarij nobis obtrudere pro iu-
 dicibus cælestis doctrinæ, hoc est, se ipsos obtrude-
 re, Audi quæ sequuntur: Polliceberis nos omnem
 operam adhibituos, vt primum curia hæc, vnde
 fortè omne hoc malum processit, reformetur, vt si-
 cut inde corruptio in omnes inferiores emanauit,
 ita etiam ab eadem sanitas & reformatio omnium
 emanet. Ad quod procurandum nos tantò arctius
 obligatos reputamus, quanto vniuersum mun-
 dum huiusmodi reformationem auidius desiderare
 videmus. **ATH.** Ingenuè agit Flandrus iste Adri-
 anus, cum fateatur omne malum processisse à curia
 Romana. **HIL.** Maiora audies. Subijcimus colla-
 summæ dignitati, non ob dominandi libidinem,
 neq; ad ditandos propinquos nostros, sed ad diuinæ
 voluntati parendum, ad deformatam eius sponsam
 Ecclesiam Catholicam reformandam. Heus **OSI,** tu-
 us Papa, tuus Deus affirmat Ecclesiam Catholicam
 esse deformatam, rectissimè ergo facit, neq; est di-
 cendus carere (vt tu de Vergerio dixisti) commu-
ni

nifensu, qui vrget, vt reformetur. A TH. Victus est Osius. Sunt ne plura ex Adriano: HI. Sunt & quidem grauissima: Quauquam nemo mirari debet, si non statim omnia **ERRATA** & abusus omnes per nos emendatos viderit. Inueteratus nimium morbus est, nec simplex, sed varius & multiplex, pedetentim in eius cura procedendum est. A TH. Dicit ne **ERRATA**: HI L. Dicit, A T. Papistæ fatentur esse abusus in Ecclesia, errores negant, at Papa errores quoque affirmat esse & inueteratos morbos, varios atque multiplices: hic quoque conferamus verba Osi cum verbis Papæ, Osius dicit, ante multos annos, fuisse in Papatu Ecclesiam similem primitiue Ecclesiæ, quæ nullum aliud Euangelium sciuerit, nisi quod a Christi spiritu profectum, de Christo, per Christi discipulos scriptum fuisset. At Papa contra, nempe in suis Ecclesijs esse errores, & morbos inueteratos, morbos varios, morbos multiplices, quos tamen ait oportere non statim, sed pedetentim curare. HI. Vsq; adeo autem **PEDETENTIM** in his curandis proceditur, vt cum ista ante XXX. & amplius annos ceperint dici, nihil adhuc profectum fuerit, vt prudenter & false Lutherus, Quod Papa dixerit pedetentim oportere procedi, sic accipiendum esse, vt singuli pedes atque passus intervallum habeant aliquot sæculorum: Conuerit enim hoc Adriani scriptum Lutherus sermone populari, addiditque in margine

annota-

DIALOGVS QVARTVS.

annotatiunculas. **HIL.** Libenter sæpè obijcio istam
Adriani Papæ ingenuitatem nostris aduersarijs, &
 sæpè repeto, eos tyrannice facere, qui confiteantur
 esse morbos varios atq; multiplices, esse abusus, esse
 errores penes se, nec tamen quicquam unquam cor-
 rexerint, aut corrigant etiamnum, & interea non
 desistant, (hoc, hoc grauissimum est) fundere san-
 guinem eorum, qui emendationem efflagitant, li-
 benter, inquam, ista inculco, quòd videam aduersa-
 rios non habere quod respondeant & plurimos
 commoueri, cum audiunt tam horribilem eorum
 pertinaciam atq; tyrannidem. **ATH.** Cum reuera
 non habeant quid respondeant, scis quid fecerint?
 stomachaberis, si dixerò. **HIL.** Est ne aliquid noui?
ATH. Maxime. **HIL.** Quid id est? **ATH.** Di-
 cam, Hoc ipso anno **M. D. LIX.** ediderunt Ro-
 mæ Catalogum, in quo connumerantur libri, quos
 ipsi profligatos atq; ex manibus & memoria homi-
 num prorsus sublato velint. **HIL.** Audiui nonni-
 hil de postremo hoc Catalogo aiunt esse arrogantis-
 simum & valdè tyrannicum. **ATH.** Est sane vt di-
 cis, sed, quod ridiculum est, suos quoq; met libros
 inferuerunt. **HIL.** Inter hæreticos ne? **ATH.** Inter
 eos, quos velint ex manibus atq; ex memoria ho-
 minum excutere, vt dixi, & sperarunt fore, ne illo-
 rum confelsionibus vteremur amplius, aut frustra
 vteremur, cum illis fidem nunc ademerint, vt ipsi
 stultè putant. **HIL.** Dic, an nominatim prohibue-
 rint & condemnarint, ne legatur instructio **Adria-**
ni

ni Pape VI. de qua sumus loquuti? A TH. Nominatim. HI. Negant ne fuisse Adriani? A TH. Non possunt negare, sed cum videant, se ab illa vrgeri ac iugulari, prohibent, ne possit amplius legi. HIL. Et putant fore, ut propter eorum prohibitionē, nemo legat amplius, nemo ea vtatur contra illos? A TH. Quid nī putent, cum id sibi vsurpent, vt sint orbis terrarum Domini? HIL. Venerunt ad extremam insaniam, Vbi nā editus est huiusmodi catalogus? A TH. An non audisti? dixi iam tibi, Romæ. HI. Hoc ipso anno? A TH. Hoc ipso anno. HIL. Proh deum atq; hominum fidem, sciebam illos furere, sed non vsq; adeo. A TH. Quid si maiorem adhuc furorem istorum tibi indicauero? HIL. Dic cito obsecro, sed vix maiorem indicabis. A TH. Scis libellum, cui titulus Consilium delectorum Cardinalium de emendanda Ecclesia? HIL. Illum ne, de quo sumus loquuti & cuius verba recitauimus? A TH. Illum ipsum, illum inter libros vetitos, Lutheranos, & Hereticos proiecerunt. HI. At ipsemet, qui nunc viuit Papa, fuit vnus ex autoribus & dictauit ipse. A T. Sic res est. HI. Vnā cum aliquot delectis Cardinalibus? A T. Ita est. HI. Et hunc quoq; condemnant? A TH. Hunc quoq; condemnant. HI. Non quod negent à se scriptum? A TH. Res est notior, quam possit negari. HIL. Quis scit num Osius hoc Consilium suggererit? A T. Fortasse, Nā is in primis multa (vt vidimus, cōtra Instructionem Papæ et cōtra consilium delectorum Cardinaliū effutit.

DIALOGVS QVARTVS

HIL. Gratulor profecto: Quanquam enim eorum furor atq; tyrannis satis dudum innotuerit, nunc tali Catalogo edito magis magisq; innotescet. AT. Dicam amplius, cum Romæ, incredibili quadam rigiditate atq; tyrannide, condemnarint omnes auctores atq; libros, ex quibus nostra causa iuuari, aliquo modo possit, vicissim extollunt vsq; ad sydera, magnæq; sollicitudine promouent Illustrissimam (sic enim appellant) quandam Academiam Venerijs, in hunc finem institutam, vt se nobis obijciat.

HIL. Audiui aliquid de ea quoq; Sathan enim indignatus, quod videat suum regnum corruere, ad istiusmodi extrema remedia accurrit. Sed frustra ad hæc quoq; & vincet Christus. A TH. Ad Osij librum reuertamur. Quanto magis considero, eò magis cōsultum puto, vt isti ordine respondeatur. Sed video Brentium & Vergerium valde laboriosam & duram prouintiam præ manibus habituros, si exactè respondere voluerint, cum liber sit valde nugax, scateatq; tot ineptijs, tot mendatijs, totq; blasphemijs, quas omnes velle stilo persequi, & confutare propemodum infiniti operis fuerit.

HIL. Hoc ipsum quæritur Vergerius, ait sibi videri propositas paludes non Pontinas, sed Venetas siccandas, quas neq; ipsi quidem potentissimi Veneri videntur posse vincere & siccare, sed tamen non deterreari, nec desperare, quin aliquid gratia Dei, sit profecturus (modo alijs negotijs, præsertim peregrinationibus,

tionibus, nō auocetur ab opere) Brentium vix cre-
diderim responsurum, vt quem viderimus satis in
hoc genere laborasse, habere autem alia & mundio-
ra, quæ agat, quàm, vt volutetur amplius cum istis
Asotis atq; Oforibus. A T H. Satis fuerit, si alter eo-
rum responderit, neq; immoratus fuerit in leuicu-
lis, sed vrserit in putidioribus & grauioribus erro-
ribus istius hypocritæ commonstrandis, proderit
talis labor haud dubiè, saltē infirmioribus, qui sunt
in inclyto Poloniæ regno, quos iste veterator sedu-
cere in animo habuit. Tantum miror, quid illi in
mentem venerit ex spæleis Massouiae vsq; vbi Epi-
scopatum habet in finibus Prussiae, ablegare suum
librum, qui Coloniae excuderetur, cum in Polonia
non desint Typographi. H I L. Cracouiae non ha-
buisset, Gropperos, Auios, atq; alios huiusmodi e-
legantes artifices, qui adderent de suis coloribus
deq; suo veneno. H I L. Putas ne, eum, ob eandem
causam, duos alios, de quibus diximus, libellos Epi-
scopo Dilingensi transmisisse, vt apud se mandaret
excudi? A T H. Quid posset addere Dilingensis,
cui tam curta est supellex? existimo tamen valde li-
benter eum mandasse, vt apud se excuderentur, &
fortassis suo sumptu. H I L. Quid ita? A T H A.
Quia, vt nobis, pro suo amarissimo in nostram re-
ligionem Zelo, insultet omnia istiusmodi venena,
solet colligere trahereq; ad se, vt Cæcias nubes. An
non vidisti cuiusmodi librum, etiam suo ipsius no-

DIALOGVS QVARTVS.

mine, hoc ipso anno ediderit: **ATHA.** Non vidi.
HIL. Titulus est de celebratione Missæ. **AT.** For-
 tassis eam defendit contra impugnationem nostro-
 rum: **HIL.** Nihil minus, non putat esse opus, cum
 videat eam maximo in pretio esse ubiq; scilicet, sed
 putidissima quædam ex sentinis Monachorum &
 Scholasticorum hausta congestis: exempli gratia, si
 quando corpus Christi in manibus Missificantis
 • miraculosè apparet in specie pueri, vel carnis cruen-
 • tata (sunt verba ex eo libro) disputat, an debeat su-
 • mi & manducari puer vel caro. **ATH.** In tanta lu-
 ce Evangelij tam crassa, tam putida, & tam blasphe-
 ma: **HIL.** Aliud disputat absurdius, quod dicerem
 tibi, nisi puderet. **ATH.** Dic, te obsecro, neq; te pu-
 deat referre inter nos, cum non puduerit Cardina-
 lem in publicum proferre. **HIL.** Dicam, tua venia,
 sed boni consule: quærit quid agendum sit, si Mis-
 • sarius post sumptionem (sunt ex eodem libro ver-
 • ba) ex infirmitate, statim emittat per secessum quod
 sumpsit. **ATH.** Proh pudor, sed quid tandem defi-
 • nit: **HIL.** Audi: Reuerenter recolligantur species
 • panis, si discerni possunt: & reponantur in Sacrario,
 • vel sumantur ab aliquo, si adsit aliquis ad sumendum
 • dispositus, absq; nausea. **ATH.** Merito debuit te
 pudere tam male olentia recitare, O iudicium, o gra-
 uitatem hominis, qui in tanta renascentis Evangelij
 luce (valde delector hoc intercalari) non veretur
 contrectare istas feces, vt eas rursus nobis obtrudat,
 sed

sed habeat eas sibi. Interea tibi gratias, Hilari magnas
 habeo atq; ago, quod mihi gustum dederis libri O-
 siani, dabo ego alijs quocq; nec deero officio meo in
 commonendis infirmis atq; incautis, quò caueant,
 ne contaminentur, aut inficiantur, si Osi-
 brum, ac veluti lacunam, aut gurgitem
 terris fecibus & venenis re-
 fertum contige-
 rint.

F I N I S.

ERRATA.

Prior Numerus paginam, posterior uersum denotat.

Pagina 17. uersu 17. b. pro conterione lege contentione.
 ¶ 17. 18. b. crederent. ¶ 41. 27. b. proprium. ¶ 46. 5. a
 loquuntur. ¶ 56. 9. b. certè. ¶ 64. 18. a. fuisset. ¶ 65. 28. a
 Pontificale. ¶ 68. 21. b. Apostolorum ¶ 77. 15. b. congregata
 ¶ 79. 28. a. fuerint ¶ 91. 9. b. putresceret ¶ 102. 23. b. queritur

21413